

ВІСТНИК

ПОЛІТИКИ, ЛІТЕРАТУРИ Й ЖИТТЯ

Виходить що неділі. — Менших рукописей не звертаєть ся.
Адреса: Wistnyk, Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 6.
Телефон: 13430. Чек. конто: ч. 107.090

Передплата: річно—20 К., 10 карбованців; піврічно—12 К.
6 карб.; квартално—6 К., 3 карб. Ціна поодинокого числа
50 сот., 50 шаг. Зміна адреси 50 с., 50 шаг.

V рік. Ч. 40.

Відень, 6-го жовтня 1918.

Ч. 223.

Україна і центральні держави.

Відомий на цілу Україну „артільний батько“ Микола Левитський, який є головою українсько-німецького товариства в Києві, умістив в київській часописі „Відродження“ ряд статей п. з. „Чужоземна допомога Україні“, в яких займав ся справою відносин України до Москвіщини, та уславлював потребу зближення України до Європи і оружноі помочи центральних держав проти Москви.

В кінцевій статі на сю тему пише М. Левитський таке:

„Мусімо бути реальними політиками, як і наші „брати“ (Москалі), твердо дивити ся прямо в очі життю і бути вдячними центральним державам, коли справді вони щиро бажають і допоможуть Україні стати вільною й незалежною, бо мусімо отверто сказати, що без їх допомоги зараз, в сей час, ми-б не змогли здобути самі собі політичну незалежність, бо знаємо вже добре, як без краю ворожо ставлять ся до сього наші „брати“ росіяни.

„Ми повинні раз на завжди відкинути всякі брехливі і шкідливі сантименти та керувати ся тільки одним, а саме — інтересами України та її природним і необмеженим нічим і ніким правом на вільне, незалежне життя, як самостійної, суверенної держави. Україна мусить бути такою державою, бо без сього ми пропадемо.

„І кождий, хто-б він не був, хоч-би і цілком чужий нам, але хто допоможе нам, може Україні бути і жити вільною, незалежною ні від кого державою, — той є наш друг. І навпаки, той, хто бореть ся з нами, той є ворог України, а значить і наш лютий ворог, хто-б він не був, якої-б він нації, чи партії не був, хоч-би і рідний брат, чи батько, коли він не хоче визнати за нами, як і за всіма народами і людьми елементарного права на вільне, незалежне політичне життя, право мати свою самостійну державу.

„Через те всі свідомі Українці, які знають і розуміють історію України і її становище в сучасний великий історичний момент, мусять твердо і ясно раз на завжди зазначити собі й з'ясувати другим, що, коли ми не хочемо загинути політично, національно і культурно, коли ми хочемо стати поруч з іншими культурними європейськими державами, ми можемо і повинні держати курс нашої політики

тільки на захід, на Європу, на весь світ, але ніяк не на схід, не на Москвіщину.

„Ми також твердо повинні зрозуміти і пам'ятати, що такі моменти, як ми переживаємо зараз, дуже рідко бувають, через кілька сот літ, і що пропустивши сей момент, не зрозумівши його значіння для будуччини нашого краю і не використувавши його, ми зробимо не тільки великий гріх, але й страшний злочин перед нащадками.

„Се не означає, що ми мусімо, чи хочемо ворогувати з Москвіщиною, чи з ким іншим. Ні в яким разі. Про се не може бути і розмови. Ми хочемо жити в добрій згоді і дружбі зі всіма сусідами й всіма народами, аби нас не зачіпали і не ображали нас і наше національне достоїнство. Ми дуже вже багато пережили, натерпілись, намучились — у нас на душі нема живого місця, — все пошматоване, — від туги серце наше наболіло, — буде вже з нас. Двісті шістьдесять чотирі роки неволі — се добрий курс науки.

„Ми мусімо дати рішучий опір всім ворогам України. Ми повинні використувати задля утворення і зміцнення незалежної, самостійної держави все, що тільки можливо, використувати всі сили, як на Україні, так і поза межами її, за кордоном; ми мусімо виявити як можна більше такту політичного і державного розуму, як у внутрішній так і міжнародній політиці.“

Оті висновки „артільного батька“ поділяють тепер майже всі тверезо думаючі, політично виховані люди на Україні, але на жаль поза ними є багато на Україні не свідомих політично людей, які разом з захожими Москалями і нашими таки „Малоросами“ хотять конечно наново злучити Україну з Москвіщиною і в сій цілі виступають ворожо проти центральних держав, які своїм військом помагають держати на Україні лад і порядок.

Проти сього всі свідомі Українці мусять бороти ся. Україна хоче жити з усіма народами культурного світу в добрій згоді і приязні, але передусім наважує політичні господарські відносини з тими народами і державами, які визнають за Україною право на самостійне державне існування і помагають їй стати на ноги, як державі. Коли й Москвіщина стане на сей шлях, тоді й з нею наладять ся добрі відносини.

О перевагу сил на Балкані.

Характеристичне, що під важким тягарем всесвітніх воєнних змагань першими падають славянські держави. Перше Росія, а за нею Болгарія. Нерви славянських народів за чуткі, за мало витривалі; в одній і другій державі воєнна катастрофа була попереджена революцією. Російський воєнно-суспільний переворот нам добре відомий і він належить вже до історії; болгарський переворот щойно переживаємо. Часописи доносять, що на 30 кілометровім фронті антантського пролому, цілі полки болгарських військ кинули зброю і подібно російським більшовикам розіхалися по нещасній країні „робити революцію“. Один з таких поїздів з дезертирами задержали болгарські юнкери аж під Софією. „Az Est“ довідується, що збунтовані салдати прибули навіть до головної квартири генерала Тодорова і зажадали мира. Тодоров мусів втікати. В сій грізній хвилі, коли впала ціла лінія Вардару, а антантські війська непереможним напором зближалися до Велес і Струмиці, і коли перші відділи англійської кавалерії вдерлися аж на болгарську територію, болгарський прем'єр Малинов, за згодою короля Фердинанда, рішив навязати з антантою мирові переговори. Дня 25. вересня виїхали три болгарські парламентарії: міністер скарбу Ляпчев, комендант другої армії ген. Луков і бувший міністер Радев до антантської головної квартири на Балкані, до Солуня, задля розпочаття переговорів в цілі заключення завішення зброї і мира.

Не минуло 5 днів, а вже маємо між Болгарією й антантою розем. 30. вересня оголосила болгарська телеграфічна агенція комунікат, що 29. серпня, пізно вночі, між болгарською делегацією та головним комендантом антантської східної армії ген. Франше д'Есперау підписано завішення зброї. Видано приказ здержати операції на цілм фронті. По французькому урядовому донесенню болгарські відпоручники згодилися на всі антантські умовини. Що вони не легкі — се певна річ.

Колиб ходило тільки о саму Болгарію й антанту, помилувши навіть опір серед деяких болгарських кругів, справа була-би готова. Чи треба жалкувати, що трудолюбивий і лицарський народ Болгарів свої політичні аспірації припечатувє такою долею й віддає себе цілковито на ласку й неласку англійсько-американського імперіялізму — се покаже найблизша будучність. Але справа далеко не кінчить ся на самій Болгарії. Вонаж три роки була звязана тісним союзницьким вузлом з центральними державами, разом з ними розгромила Сербію і Альбанію, втішала си посіданням Македонії. Вона була сторожем центральних держав на Балкані і — що найважніше — через неї вів шлях, який лувив центральні держави з Туреччиною. Для осередніх держав втрата сполуки з Туреччиною — се питання життя і смерті. Не тільки тому, що Туреччина, полишена сама собі, без німецьких гармат, амуніції й інструкторів та дорадників скорше чи пізніше (особливо з уваги на теперішній англійський побідний похід в Палестині і велику ворохобню арабських племен) мусить стати добою Англії, Франції й Італії, але головню тому, що Німеччині з хвилею відітнення сполуки з Туреччиною буде раз на все замкнений шлях до південної Азії й Єгипту.

Треба ще додати, що втрату своїх впливів на Балкані центральні держави можуть скоро відчутти на становище Румунії, яке й так непевне й загадочне. Цілу виделіану німецькими політиками і дипломатами систему центральної Європи в сполуці з Балканом і Малою Азією, мир Болгарії з антантою може розбити майже на прах.

Тому нічого дивного, що Німеччина й Австро-Угорщина докладають всіх зусиль, щоби Болгарію відтягнути від антанти. Німецькі часописи натякають, що деякі політичні і дипломатичні круги, як внутрі, так також і зовні, напругли всі свої сили, щоби акція Малинова стала не існуючою, а буде вже призначенням численних німецьких і австро-угорських дивізій, які поспішають на Балкан, привернути захитану рівновагу сил на Балкані і реорганізувати болгарську армію. Але ці заходи

мабуть не поправлять грізної ситуації, причиною якої є запліднена центральними державами кривда Болгарії в справі Добруджі й загальне вичерпання сил болгарського народу.

Події гонять одна за одною, немов в калейдоскопі. Нещасна Болгарія може стати тереном домашньої війни, окупації і ще чого гіршого. Та болгарська справа тільки одно кільце в тім великім вузлі, який заплутала всесвітня війна. О Балкан будуть бити ся обидві воюючі сторони. На полях Македонії і Сербії рішається доля Болгарії, Туреччини, Сербії, а може й цілого європейського континенту. Не без рації може дехто говорити, що війна, почата на Балкані, на ньому й скінчить ся. Центральні держави не так легко уступають ся з Балкану, а рівню твердо боронитимуть своїх придбань антантські генерали й дипломати очевидно в такім випадку, якщо антанта не згодиться на нову мирову пропозицію осередніх держав.

Україна й європейські держави.

„Кієвская Мысль“ з 29. вересня доносить: З авторитетного джерела нас повідомляють, що за останній час в області міжнародніх відносин дипломатична управа української держави досягнула поважні успіхи.

Ще в часі побуту голови української держави в Берліні почали вияснюватись найблизші міжнародні відносини між Україною й європейськими державами, а в останню часі виявили ся результати.

Вчора одержано офіційальні вісти про признание швайцарським правительством суверенности української держави і про бажання Швайцарії вступити в приязні політичні й економічні зносини з Україною. Швайцарське правительство висловило се бажання через радника міністерства заграничних справ, президента спеціальної місії в Швайцарії д. Лукашевича, який вчора повернув до Києва. Підчас свого побуту в Швайцарії д. Лукашевич провадив переговори з швайцарським правительством, а при тім навязував зносини з представниками інших неутральних держав в Швайцарії. Таким чином, з Швайцарією відносини України вияснили ся в прихильнім дусі. Фактично Швайцарія — се перша неутральна держава, яка признала Україну самостійною, суверенною державою. В найблизшій часі відбудеть ся обміна офіційальними грамотами з Швайцарією; після сього в Швайцарії й на Україні почнуть функціонувати дипломатичні місії, на чолі яких стануть уповноважені міністри і послы. В тім самім часі в деяких більших центрах Швайцарії будуть відчинені українські консуляти, а на Україні — швайцарські консуляти.

Переговори з Данією виявились успішними і маємо певні відомости, що в найблизшій часі донське правительство почне офіційальні переговори з українським правительством в справі признання самостійности України.

Після Данії начнуть ся переговори з Швецією, а опісля також з Норвегією. Приготовні кроки в сьому напрямі вже зроблено. В переговорах України з всіми неутральними державами брали участь представники центральних держав.

В міністерстві заграничних справ мають поважні відомости про те, що Еспанія також признає в найблизшій часі українську державу. З еспанським дипломатичним представником в Берліні вели ся вже іменем української держави переговори, які дали гарний вислід. Вчора по перший раз міністерство заграничних справ відвідав еспанський консуль в Одесі Рафаель-Мендікуті-Ідальго, який довгий час розмовляв з міністром заграничних справ д. Дорошенком, товаришами міністра А. Палтовим і проф. О. Айхельманом. Сій бесіді в дипломатичних кругах надають велике значіння. Можливо, що в найблизшій дні еспанський консуль перебере ся з Одеси до Києва, де він буде тимчасово сповняти при Українській Державі дипломатичні функції.

Після обміни дипломатичними грамотами Україна навязе близькі економічні зносини з всіма нейтральними державами, які признали її самостійність.

Взаємні відносини між центральними державами й Україною скріпили ся в останніх днях дуже значно. В дорозі до Києва, турецький посол Мухтар-бей, як повідомляють, задержав ся у Відні, де одержав від свого правительства ряд вказівок і інструкцій, поширюючих його дипломатичні права, з порушенням удержувати іменем Туреччини, як найщиріші і приязні відносини з Україною.

Щодо справи прилучення Криму українському правительству поведо ся довести до повної згоди з центральними державами. Вияснилось також становище центральних держав у відношенні до українсько-румунських справ. Переговори з прибувшою до Києва спеціальною румунською делегацією ведуть ся при повній згоді і після вчасного повідомлення центральних держав.

Політика і життя в Холмщині.

Під таким наголовком пише д. А. Плавачук в „Новій Раді“ (ч. 172):

„В Холмщині робить ся ось що: школи пообсаджували польськими учителями і учительками, які наспивду набрані, не мають відповідної підготовки і українських дітей учать польською мовою. Колиж стали повертати з біженства вчителі Українці, то їм заборонено займати шкільні будинки і навчати дітей не тільки в школах, але й в приватних домах. З деяких сел з чисто українським населенням шкільні будинки перевезено в села з переважно польським населенням.

„Всі урядові інституції обсаджено також Поляками. Коли Українець звертаєть ся своєю мовою до урядовця Поляка, то той селянина за се налас, а інтелігентови нічого не відповідає, наче не бачить і не чує його. Колиж той намагаєть ся, щоб на нього звернули увагу, то кажуть прийти на другий день, бо сьогодні нема часу. На прохання, писані українською мовою (які дуже неохоче приймають ся), урядові установи ніякої відповіді не дають. Рекомендованих листів з адресами українською мовою на поchtі не приймають, а nereкомендовані листи десь пропадають.

„Ще гірші знущання діють ся над релігійним почуттям і сумлінням українського народу на Холмщині. Значна більшість українського населення, яка залишилась на своїх місцях після відходу російського війська в 1915 році, більше трьох років не могла задовольняти своїх релігійних потреб через відсутність православного духовенства. Колиж з літа 1918 року стали повертати в свої парафії священники-Українці, то Поляки стрічали їх з скаженим фанатизмом; газета „Kurjer Polski“ надрукувала статтю „Pilnujcie porow“ (т. зв. „слідкуйте за попами“), в якій розводила ся про якусь небезпеку для польського діла від православного духовенства і радила всім мати на увазі кожний крок священника.

Люблинський генерал-губернатор гр. Шептицький розпорядив ся, аби всі церкви на Холмщині замкнено і запечатано. Священникови Іванцевичу з Холма на прохання про дозвіл правити службу Богу в церкві і задовольняти релігійні потреби українського населення, обявлено таку резолюцію тогож гр. Шептицького: „Rosyjsko-prawosławny kościół nie jest tu prawnie uznany. Równocześnie zakazuje prowadzenia jakiegokolwiek ksiąg metrykalnych, udzielania ślubów i obejmowania z powrotem budynków parafialnych, gruntów rolnych i lasów, gdyż te ostatnie stały się własnością państwa“.

„Така сама відповідь (з 2. VI. 1918 р.) була дана і на прохання свящ. Лаця з Білгорайського повіту, а також прот. Левчука з Томашівського повіту та інших.

„З тих розпоряджень і резолюцій гр. Шептицького ми бачимо, що православна церква правом на Холмщині тепер не

визнаєть ся, що православному духовенству забороняєть ся там правити Службу Богу в церквах, хрестити, сповідати, вінчати, ховати умерших, провадити метрикальні книги, займати церковні дома і будинки, користуватись церковною землею, яку взято в державне орудування і наймаєть ся в аренду приватним особам. Нас повідомляють, що священники мусять поневирати ся по чужих хатах на селі, тоді як їх церковні дома займають якісь найзжі пани або місцеві дідачі-поміщики, що священники церковними землями можуть користуватись не инакше, як заплативши гроші за їх аренду, а ключі від церкви дістати і церкву відімкнути лекше було за часів Зельмана, ніж тепер.

„Я не буду багато говорити про те, що з часу, як розпочав ся масовий поворот біженців на Холмщину, там стали чогось горіти православні церкви (в липню в одну ніч в однім грубешівським повіті згоріло дві: в селі Богатичах і селі Молодятичах, в липню-ж підпалена була церковь в с. Заборцях), що порозбирано немало парафіяльних будинків (в Тишівцях, в Спасі, в Чувчичах, Хутчу і др.), що церкви обернено на костели (в Грубешові, Клешові і в замостенському повіті та инш.) і навіть продано на знос (на ліцитації) (!!!), як се недавно стало ся в с. Сельці коло Холма, куди що року на праздник св. Анни збирало ся кількадесять тисяч народу. Що се, як не мерзенне знущання над душею української людности, над його святая святих!“

3 австрійського парламента.

Австрійській парламент, скликаний для нарад в справах державної скарбовости, почав дуже інтересну дискусію в справах воєнного положення, мира, а передусім в справі австрійської державности і її перебудови. Чеські і південно-славянські речники (Станек, др. Крошеч і Кльофач) з парламентарної трибуни „виповіли Австрії війну“ (слова „Arbeiter-Zeitung“), вихвалюючи чесько-словацькі легіони, які борють ся „за ідеали людства“, домагаючись „фронту трьох славянських держав від Гданська через Прагу до Адриатики“ і сильно атакуючи мадярсько-німецьку гегемонію. Чеська мінімальна програма: чесько-словацька держава. Корошеч заявив, що „національна автономія, з якою бар. Гусарек прийшов перед парламент, приходить запізною. За таку автономію південні Славяне перед війною були-би вдячні, однак в 5 році війни кажуть: ніколи! Нема такої штуки, яка Хорватів і Сербів могла би відділити від Словінців“. Польські бесідники (Тертіль і Дашинський) сильно атакували Німеччину і „пруський мілітаризм“. Презес польського кола Тертіль проголосив з парламентарної трибуни польське домагання на вєднання всіх польських земель в одну польську державу. Австрійські офіціози дуже зтурбовані ненавистю польських послів до Німеччини і їх зближенням до Славян і жалують ся, що „навіть льояльні Поляки стали радикалами“. Супроти сього славянського фронту, між послами німецьких партій йдуть живі наради над спільною акцією в справі злуки всіх австро-німецьких областей в одну німецько-австрійську державу і від них має вийти візвання до заступників чеського й південно-славянських народів в справі наради над перебудовою Австрії в федерацію вільних національних одиниць. Інтересне, що німецькі партії нічого не говорять про австрійських Українців і Поляків. Дає се багато до думання. Український парламентарний клуб устами свого голови д-ра Петрушевича зажадав прилучення австро-угорських Українців до державної України, або утворення українського коронного краю, зложеного з української часті Галичини і Буковини і злученого федеративно з перебудованою Австрією. Австрійський міністер краєвої оборони перечив, немов-би австрійські війська допускали ся насильств в межах державної України.

Як творилась Українська Держава.

Війна за незалежність.

(Кінець)*.

Українське правительство не помилялось в своїх сподіваннях миру. В той день, коли українські війська виходили до околиць Києва, трактат з центральними державами був уже готовий. У вечері 26. січня приступлено до його підписання, вночі з 26. на 27. сь урочисту процедуру закінчено. Трактат дав Україні мир гідний і почесний, привернув їй західні українські землі, не тільки окуповані підчас війни, а й раніше від неї відірвані, як Холмщина, Берестейщина, Пинщина (хоч і не в повнім їх обсягу — так околиці Дорогичина, Більська, Брянська, зістались таки поза Україною); усталив обмін военнополоненими без оплат, обмін товарів на основання контингентування (установлення кількості товарів, які мали довозитись і вивозитись). Німецьке правительство зараз взялось до мобілізації й виводу на Україну підготовлених частей українських военнополонених і заявило свою повну готовість допомогти Україні також і своїм військом для швидкого очищення її від большевицьких банд і устанвлення ладу й порядку, аби як скорше міг бути устанвлений товарообмін і вивіз лишків, вимовлений при мирових переговорах.

З різних поглядів се не була приемле перспектива. Можна було наперед знати, що вступ німецьких військ на Україну дасть привід до агітації против Центральної Ради з різних сторін, може викликати тривогу й невдоволення серед широких кругів людности, серед селянства — сеї головної підстави української державности. Але з другого боку було в високій мірі небезпечним зіставити Україну на довгий час у власти большевицької анархії й чекати, поки вона сама себе зіть, поки перегорить большевицька зараза і викличе таку сильну і організовану реакцію серед самої української людности, щоб на ній можна було опертись українській власті. Широки круги людности, найцінніші й свідоміші елементи селянства бажали ладу й порядку, але ждали твердої власті, котра-б дала їм його й визволила від большевицького терору, самі почувуючи себе безсильними, і се могло-б тягнутись дуже довго, коли-б українське правительство зіставляло край без своїх організаційних центрів, без органів власті. Не кажучи вже про те, що сільськогосподарський сезон зближавсь і в ім'я збереження хоч якої небудь економічної сили краю й його добробуту треба було дати лад і спокій, щоб робочий люд міг приступити до своєї праці. Тимчасом, як виявилось для формовання нових частей з военнополонених треба було досить довго часу. Українських частей, котрі могла дати Австро-Угорщина (січові стрільці і регулярні українські полки), вона дати отягалась. Власні військові сили України змаліли дуже під впливом большевицької деморалізації і про організацію правдивої армії можна було думати тільки згодом.

Супроти сього українське правительство вважало неможливим зріктись тої воєнної помочи, яку йому зараз готове було подати правительство Німеччини — теж, розуміється, з власного інтересу: щоб приспівити вивіз збіжжя з України. Воно просило Німеччину прислати своє військо на Україну, і за який тиждень по підписанню трактату воно вже переходило границю. Тоді й Австрія, що з початку отягалась, теж заявила готовість вислати своє військо на Україну. Але замість січових стрільців і українських полків, котрих собі бажало українське правительство, австрійські військові власті вислали в першу голову полки чеські, польські, угорські, з котрими зараз почались у місцевої людности непорозуміння.

Українське правительство тим часом, з тими невеликими воєнними силами, які зіставались в його розпорядженню,

виведені з Києва і переформовані в Житомирі, займалось очищенням від большевиків Волини. З огляду, що большевицькі ешалони, довідавшись про перебування правительства й Ц. Ради в Житомирі, повели з Козятина й Жмеринки наступ на Бердичів і відти на Житомир, воно переїхало на кілька день до північної Волини — до Сарн. Вичистило сю залізничну лінію для звязи з дівізіями военнополонених, що формувались у Ковелі, й німецькими військами, що наступали звідти-ж, і з їх помічю дуже швидко перевело очищення Волини, а з кінцем лютого нового стилю (з 16. лютого постановою Ц. Ради Україна перейшла на новий стиль і середньоєвропейський час) українське військо повело натиск на Київ. Большевицькі банди, пограбувавши що встигли за три тижні свого хазайнування в Києві, уступились без бою, коли українські й німецькі війська почали свої операції, грозючи обійти наоколо Києва і взяти в кільце. 1. березня українське військо ввійшло до міста, оваційно привитане людністю. Кілька днів потім вернулось до Києва й українське правительство, а за ним згодом і Центральна Рада.

Центральна Рада зібравшись в Житомирі за кілька день по виході з Києва і зістаючись весь час в контакті з правительством, дістаючи від нього звідомлення по сучасному моменту, весь сей час не переривала своєї законодавчої роботи й за час свого існування прийняла кілька важних законів, перейнятих ідеєю укріплення української державности та її традицій (закони про українське громадянство, про відновлення старої монетної одиниці української держави — гривні, про державний український герб, котрим прийнято знак Володимира Великого на його монетах). Але вона працювала в частиннім складі (на підставі ухвали останньої сесії повної ради), і коли відновила свою діяльність у Києві в повнім складі, в перших печатках зарисувалась певна розщепина між тими групами, які вели роботу в ній весь час існування, і тими, що не брали в ній участі. Се виявилось в гострих ударах на недемократичну, мовляв, націоналістичну і шовіністичну політику українського уряду й тих парламентарних груп, що його підтримували, а конкретно вилилось в міністерській кризі, що на якийсь час знов нависла над парламентом, наслідком того, що фракція укр. с.-д. і деякі не-українські признали неможливою для своїх членів участь в кабінеті в таких обставинах, і разом з різних сторін пішла кампанія за одставлення кабінету Голубовича.

Наоколо Ц. Ради розгоріла ся на ново завзята агітація, яка нагадала сумні часи перед большевицьким повстанням. Київська дума стала огнищем, коло которого об'єднались всі ті течії, які йдучи різними дорогами до різних завдань, спільно вдарили на Ц. Раду і раду народніх міністрів, стараючись підкопати й дискредитувати Українську республіку. Такі події, як відання київської міліції в безпосередню власть міністерства, заборона демонстрацій і мітингів в свято російської революції, розпорядження про вивіски й оповіщення на українській мові, закони про українське громадянство служили приводом для завзятої агітації. Всякого рода неправильности в поведінню німецьких і австрійських військ, навіть і менш яскраві та сливе неминучі під час військових операцій в чужій країні, серед чужоязичної людности, давали привід до нападок, що явним чином мали дискредитувати українську власть, за те, що вжила до помочи Німців.

З другого боку соціальна політика Ц. Ради, особливо земельний закон 18. січня, служили ґрунтом не тільки до агітації против Української Республіки серед буржуазних кругів, але нею пробували дискредитувати українську державу в очах Німців і Австрійців, пошукати у них опори і помочи против соціальної політики Ц. Ради і против української державности. Польські поміщики Поділля й Волини звернулись до австрійського правительства з закликом перевести окупацію приграничних частей України, скасувати в них селянські

організації й земельну реформу, відновити поміщицьке землеволодіння й завести примусову селянську працю. Вони організували польські військові частини, які, опираючись на давніші сформовані легіони, поспробували на власну руку касувати земельну реформу й відібрати поміщицькі землі, роздані селянам земельними комітетами. На лівобережжю українські поміщики заходили також організувати рух против земельної реформи і соціалістичного українського правління: приєднавши до себе дрібних власників, селян і козаків, вони виносили резолюції з домаганням, щоб Центральна Рада відставила свій соціалістичний кабінет, не скликала Установчих Зборів, організувала тимчасове правління і віддавши йому всю владу, себто диктатуру, сама розпустила себе. Інакше грозили боротьбою, повстанням і т. д. Їх депутати з'являлись у німецьких представників. На місцях серед офіцерів німецьких частин також велась з її сторони завізита агітація в напрямі скасування земельної реформи, усунення соціалістичного міністерства і т. ин. І що найгірше, паралельно з такими заходами з боку елементів сторонніх, не-соціалістичних, аналогічна агітація за відсунення соціалістів від влади й передачу її в руки якоїсь, нікому ближче незвідної української буржуазії (котрої фактично й нема) — щоб вона за помічю Німців закріпила українську державність на буржуазних підвалинах, вели певні групи українських с. д. і с. ф. і їх преса.

Така була тяжка, напружена атмосфера, в котрій Ц. Раді й її правлінству приходилось очищати Україну від большевицьких військ і банд, відновляти до ґрунту розвитку й поруйновану ними адміністративну машину, налагоджувати немилосердно знищене економічне життя країни, щоб вивести з анархії й забезпечити новоздобуту самостійність і незалежність, а навіть саму державність.

Її зривали з середини, її бойкотували, полишаючи без засобів, її кидали всякі перешкоди, в надії, що вона десь спиткнеться ся, впаде, і вернеться владу буржуазна, імперіалістична, відновить ся єдність єдиної Росії, й російська стихія візьме на ново під ноги відроджене українство. Українські-ж військові сили все-таки й далі були дуже не великі, і в значній частині слабо дисципліновані. Далі оперували різні самочинні „отамани“, окремі відділи гайдамаків і вільних козаків, часто зложені з елементів не-українських, реакційних; чинили бешкети й насильства над людністю, компромітуючи українську військовість всякими виборками, націоналістичними шовіністичними викриками, погрозами, розстрілами, самочинними контрибуціями. Різні самочинні коменданти, ради, комісари, самовільними вчинками нарушили плани операцій. Німецькі й австрійські частини не координувались ні між собою, ні з українськими частинами, й своїми самочинними виступами часом підривали пляновість роботи українського командування й українського правління.

Тим не менше очищення України посувалось доволі скоро. Протягом місяця березня було очищене майже все Правобережжя до самого моря — взята Одеса, Миколаїв, Херсон, Єлисавет. За Дніпром була в значній частині вичищена Чернігівщина, в останніх днях березня взята Полтава. Операції в сім напрямі затяглись особливо через те, що до большевиків, слабо організованих і недисциплінованих, прилучились чехо-словацькі дивізії, які замість того, щоб іти на французький фронт, згідно з умовою, уложеною ними з українським правлінням, розпочали боротьбу з німецькими військами. Большевицькі війська з особливим зав'язатом боронили Катеринослава й його околиці, щоб устигнути ще можливо більше вивести звідти до Росії. Але большевицька справа була безнадійна. Її головний комендант, бувший жандарм Муравйов, що в лютому хвалився розстрілами українців і руйною їх добра, ще перед утратою Полтави вже вважав за краще зложити з себе командування, а большевицька „Цикука“ (Центральний Исполнительный Комитет України) загодо перемандрувала до Таганрога.

Протягом квітня очищення лівобережжя було майже закінчено. Після того, як зломлені були чесько-большевицькі застави на дорозі до Харкова й Полтави, 8. квітня большевики уступили ся з Харкова, ще передтим очищено Катеринослава, і українське військо разом з німецькими стали посуватись на захід і полудне. З кінцем квітня большевики тримались ще тільки в донецьким районі та в кримських портах.

Але з сими успіхами в очищенню України та поширенням влади українського правління, ще з більшою жагучістю виступали на чергу пекучі, негайні справи внутрішнього упорядкування: налагодження засіву піль і плянтацій, транспорту і товарообміну, демобілізація промислу й організації праці для мільонів безробітних, і утворення власної, твердої, дисциплінованої армії, яка-б в найблизших роках, поки буде змога перейти до мільйонної оборони, послужила запорукою політичних і соціальних здобутків України!

Дійсно Ц. Рада діставала Україну назад до своїх рук в стані просто жахливим. До того неймовірного розвалу, в якому лишила її чотиролітня війна і всеросійська анархія, втворена революцією, налягли страшенні результати большевицького погрому. Українське правління діставало в опорожнених большевиками просторах міста з ограбленими урядами і банками, з цілком знищеними установами, залізницями без локомотивів і вагонів, з зруйнованими мостами і станціями, з незаплаченими за кілька місяців служачими й робітниками, які перш за все звертались з домаганнями заплати, інакше грозили забастовкою. На місці російських армій також зіставались тільки купи різних служачих, що сиділи, чекаючи платні за неоплачені місяці. Заводи стояли без палива; копальні позаливались водою, тому що водоливи не працювали цілими місяцями за недостатком вугля і т. ин. Зате скрізь українське правління чекало рахунки за неоплачені російським урядом доставки, військові роботи і т. ин.

З усіх боків тісли ся до українського правління до Ц. Ради, домагаючи грошей, розпоряджень, ладу, порядку, ставлячи на їх рахунок всякі прояви безладу, недостач грошей, запасів, розграблених большевиками. З усіх сторін внутрішніх і зовнішніх, використовували сей катастрофічний стан для натиску, одні, щоб захитати становище Української республіки, другі, щоб вимогти від неї різні політичні й економічні уступки на користь своїх держав. Місцеві буржуазні круги й агенти центральних держав натискали, домагаючись уступок буржуазним формам і принципам, тим часом як з другої сторони неприхильники української держави пильно слідили за кождим кроком Ц. Ради й її правління, щоб знайти докази буржуазної, реакційної політики, аби дискредитувати її в очах пролетаріату, й особливо селянства, що ловило всі ці інсинуації, смертельно тривожачись за долю аграрної реформи, за принципи третього й четвертого універсалу, про котрі вороги українства ширли чутки, що Ц. Рада вже скасувала їх п'ятим універсалом, і на те й закликала Німців, щоб віддати назад землю панам і знищити всі свободи.

В таких грізних обставинах було ясно, що тільки міцне об'єднання всіх українських сил коло охорони української держави, її демократичних і соціальних здобутків може вивести Україну з небезпеки. Се й порозуміли ті групи, які поставили над усе завданням моменту — заховання української державності й самостійності. Відложивши різниці в принципіальних поглядах і в відносинах своїх до тих чи інших конкретних актів українського правління, вони рішили всіма силами підтримати його і Ц. Раду та захистити від усяких потрясень.

Першим ділом їх по повороті до Києва Ц. Ради було оповіщення її, видане „в день свята Т. Шевченка“ про те що Ц. Рада міцно стоїть і стоятиме при тих соціальних демократичних гаслах, які були проголошені третім і четвер

тим універсалом, і про ті мотиви, які привели її до покликання Німців на Україну. Кабінет Голубовича поповнено міністрами з усіх головніших українських фракцій (не-українські соціалістичні групи відтягнутись від участі в кабінеті), і таким чином всякі спекуляції на кабінетську кризу відхилено. Трактати з центральними державами по довгій і жвавій дебаті ратифіковано. Рядом виступів розвіяно підозріння не-українських груп щодо зміни українського курсу в бік шовінізму і націоналізму. Особливо важке значіння мали з цього боку наради і дебати в справі скликання Установчих Зборів.

Українська Центральна Рада вже двічі визначала час скликання Українських Установчих Зборів і тепер нетерпляче чекала вияснення результатів виборчої кампанії, яка переходила в перших днях січня, підчас самого большевицького знаходу. Можливість негайного скликання першого безпосереднього народного представництва, вибраного на основі загального, рівного, таємного і пропорціонального голосування, та передачі йому дальшого керування справами незалежної України була дуже цінна для неї.

На останній сесії Центральної Ради, в січні, було ухвалено, що Установчі Збори можуть зібратись, коли по тимчасовому підрахунку буде констатовано, що половина членів Установчих Зборів уже вибрана. Правда, висловлялись гадки, що з огляду на той большевицький терор і всякі не-правильності, в яких проходили вибори, краще їх признати недійсними і розписати нові вибори до Установчих Зборів, або минаючи їх розписати вибори просто до парламенту, прийнявши й конституцію й виборчий закон в Центральній Раді. Але кінець кінцем більшість її висловила рішучо за скликанням Установчих Зборів на основі вже переведених виборів, коли є тільки якась законна можливість того — по мисли згаданої січневої ухвали. Громадянство, спеціально селянство, жадібно чекало обіцаних Центральною Радою Установчих Зборів, і очевидно їх не можна було лишити не здійснивши сеї обіцянки, коли якась можливість скликання Установчих Зборів була справді.

Са можливість скликання з очищенням території вияснялась все більше і вносила заспокоєння в напружені настрої громадянства України. По тяжких і болісних переживаннях громадянству хотілось спочити духом на якомсь спільнім постулаті, котрий-би дав об'єднання поріжненим течіям, вказав вихід з попсованих відносин, з безвихідних суперечностей, прийіс змогу почати на ново роботу на новім ґрунті, відкинувши старі рахунки, старі орієнтації. Його гаслом ставало: негайне скликання Українських Установчих Зборів, і більшість Центральної Ради прийняла його: 11. квітня вона ухвалила скликати Українські Установчі Збори на день 12. травня.

На сході і заході.

Антантські воєнні операції проти совісько-большевицької Росії скрили ся в тіні найважливіших під сю хвилю подій на Балкані. Опанованне цілої майже Сибірі чесько-словацько-японськими військами — від Владивостоку по Самару прогнано і скинено большевицьку владу — пройшло мовчки, без коментарів на сторінках поважної і сенсаційної преси. Вдачами і невдачами большевиків, здається, мало хто интересується, а тимчасом, коли вірити англійській пресі над Волгою появилася нова, велика 500.000 армія, зложена з німецьких і большевицьких відділів, армія зовсім боєспособна, бо вимуштрувана німецькими інструкторами і добре зоружена. Очевидно, що її призначення: недопустити до відновлення східного фронту і відновлення війни на областях б. російської імперії. Поки що ся армія машерує в напрямі Красного Уфіньска, який знаходиться ще в чехо-словацьких руках. На інших російських фронтах варта підчеркнути не

маловажну воєнну подію на каспійським фронті. Противники большевиків направили всі сили, щоби зайняти Астрахань. Сильні відділи під проводом полковника Бічеракова йдуть вздовж берега каспійського моря на північ. Піддержує їх англійська флотія. В Красноводську Англіїці висадили десант і ціла залізнична лінія Красноводськ—Асхабад знаходиться в руках протибольшевицьких відділів. Большевики, немов замовкли і організують ся проти своїх численних ворогів.

На заході шаліє величезна битва о т. зв. лінію Гінденбурга. Треба признати, що антанті щастить. В центрі фронту і найважливішій відтинку бої йдуть вже о місто Камбре, хоробро оборонене німецькими військами. На півночі Англіїці і Бельгійці приневолили німецькі війська до опорожнення лінії Іперну, Віпати, Діксінду і т. д. Подібний образ страшної битви шаліє на південь від Камбре аж до Ст. Квентен, а далі в Шампанії, в Аргонах аж до ріки Мас. Тут під напором переважаючих французько-американських військ Німці приневолені крок за кроком уступати. Є чутки, що антанта готовить ся до великого наступу в Альзациї, Льотарингії і що Німці приготували евакуацію сих провінцій.

Супроти сих успіхів антанті на всіх фронтах бою і великого успіху на Балкані, де Болгари заключили з антантою розем, Вільсон додає щораз нові точки мирових умовин до своїх відомих 14 точок і взагалі ціла антанта, упоена успіхами і осмілена внутрішньою кризою в Німеччині, де під напором ліберальної більшості уступили німецькі державники Гертлінг і Гінке, стає щораз твердшою. Видасть ся, що стоїмо перед якоюсь великою, загальною катастрофою і що дні війни вже почислені...

Рівночасно з сими боями в Європі великі англійсько-арабські сили заняли цілу Палестину з великим містом Дамаском і зближають ся до малої Азії, а сербські війська крок за кроком відбивають Стару Сербію і знаходять ся мабуть недалеко вже від Нішу...

Вісти.

Зїзд представників юнацьких спілок. В днях 17.—18. серпня в Катеринославі відбув ся зїзд представників „Юнацьких Спілок“ учеників середніх шкіл на Україні. Від імени мін. освіти зїзд витав п. Степаненко, від катеринославського вчительського товариства та „Просвіти“ проф. Біднов.

З докладів видно, що самоосвітня праця між українськими учениками середніх шкіл веде ся жваво, що ученики брали участь в боротьбі за незалежність України, що організацію учеників-Українців дуже гальмують вчителі україножери та русифікатори. Ухвалено, щоб центральний комітет „Юнацької Спілки“ видавав „Вісник“ орган всіх спілок. На чолі самоосвітнього руху стоїть ученик Білий Володимир.

Офіціоз міністерства закордонних справ. З метою найповнішої і найширшої інформації європейських країн про політичне та міжнародне життя України, міністерство закордонних справ в найближшій часі має розпочати видання свого офіціозного органу. Орган видаватиметь ся німецькою мовою. (Н. Р.).

Катедри українознавства. На останньому своєму засіданню рада міністрів постановила відкрити в харківському та одеському університетах чотири катедри українознавства, а також відкрити дві катедри українознавства в ніжинському історично-філологічному інституті.

Українське посольство для Туреччини. Незабаром в Царгород через Одесу має виїхати новопризначений український посол в Туреччині, О. Кістяковський. В одеському порті вже стоїть парохід „Великий Князь Александер Михайлович“, на якому українське посольство поїде в Туреччину.

На Чорноморщині. Останніми часами помічається на Чорноморщині велике зацікавлення до українського руху, українського слова і просвіти. (Н. Р.).

Боротьба з русифікаторами на Україні. Як відомо „Протест“ — організація зрусифікованого на Україні великого промислу і торгівлі — подала українському правительству записку, в якій домагається, щоби російська мова стала на рівні з українською державною мовою України, бо, мовляв, українська мова ще не розроблена, а російською урядують навіть вищі урядовці українських міністерств. Проти цього протестує ціла національно-свідомо Україна. Найперше в довгій гарній записці заперестував д. Шелухин, предсідатель української мирової делегації, опісля Український Національний Союз, урядовці з міністерства закордонних справ, освіти, внутрішніх справ і шляхів, а тепер зі всіх кутків України, від різних установ і громадських організацій і поодиноких людей. Особливо зворушаючий протест воєнків-Українців київського клінічного шпиталю, які втратили своє здоров'я в боротьбі з московсько-большевіцьким наїздом.

„Молода Україна“. Управа громад бувших полонених „Молода Україна“, вибрана на загальних зборах 18. вересня відбула 2 засідання в помешканню „Українського Клубу“ в справах організації Громади і підготовки наміченої статуту культурно-просвітної й організаційної роботи на Україні. Найбільше пекучим питанням для управи виявилось безраднє становище з винайденням помешкання, за браком якого довгий час неможливо було розпочати діяльності організації громади та відкриття канцелярії для ведення робіт і різних інформацій. На засіданню 24. вересня управа в порозумінню між собою, обрала на голову управи і громади п. Миколу Шаповала, заступниками: Якова Тарасовського і Скорєбза, секретарем п. Осипа Калужного, скарбником Дмитра Скарженівського, господарем Трохима Падалку (Бахматовського) й адміністратором п. Андріюка.

При нарадах управою пороблені заходи видрукувати статут громади в однім з українських таборів в Німеччині і навіязати зносини з ліквідаційними комісіями та існуючими організаціями в тих-же таборах, а також з тими з бувших організаторів та учителів-Українців, що вже повернули з полону на Україну. Для інформації і запису в члені громади „Молода Україна“ управою доручено одному члену деякий час урядування в помешканню коопер. „Ватківщина“ (Пушкінська вул. ч. 39), куди треба звертати ся за всякими інформаціями.

Польський апетит на українські землі. У Варшаві відбуло ся 24. вересня віче в справі „kresów wschodnich“ (східних окраїн). Проводив декан і член Ради стану Парчевський, а головний реферат виголосив др. Добровольський. Віче покінчено такою резолюцією:

„З уваги, що землі давньої Річи посполитої за Німном і Бугом, історично, географічно і етнографічно становлять невідлучну часть Польщі і є для політичної самостійності і успішного економічного розвою конечні; що відділення від Польщі було-би кривдою для міліонового, свідомого своєї польщини населення сих земель, яке тисячними підписами ствердило свою незломну волю приналежности до польської держави; віче взиває польське правительство, щоби воно поробило всі старання для забезпечення наших східних земель польській державі.“

Скромні бажання!..

Земельний Банк у Києві. З днем 1. вересня увійшов на Українці в життя державний земельний Банк, який бере на себе розвязку земельного питання. Задачею цього банку буде творити малі сильні і добре угрунтовані сільські господарства. В сій цілі буде банк скуповувати без обмеження великі земельні посілости і парцелювати їх між селян. Крім цього банк буде давати позички на меліораційні цілі для піднесення краюї продукції. Позички не можуть перевищати 60 проц. оціненої суми і видавані будуть в 4 і одна третя проц. заставних листах

на протяг часу 14 до 66 і пів літ. При закупні землі для банку обчислитиметь ся в 4 і пів проц. заставних листах, 6 проц. облігаціях і в готівці після норми усталеної через міністерство скарбу.

Осідком банку є Київ. На провінції відділи його будуть містити ся в будинках давнього російсько-державного „Крестьянского Банку“. Філії давнішого російського державного банку, як також „крестьянского“ і дворянського банку завішувєсь, а агенди їх обнимає новий український державний земельний банк.

На початок одержить земельний банк з державного скарбу 50 міліонів карбованців, які служитимуть як резервовий капітал. Пізнійше одержить банк право емісії 4 і пів проц. заставних листів на суму 200 міліонів карбованців.

При помочи цього банку, гетьманське правительство приступає до розвязки земельного питання на Україні. На підставі закона з 14. червня с. р. землю можуть набувати всі, але лише найбільше по 25 десятинах на особу.

Український Національний Союз. Організаційна робота в Союзі йде дуже жваво. За останні тижні повстали нові губерніяльні філії Союзу в Харкові і Катеринославі. На засіданню 20. с. м. прийнято в члені Союзу українську Краєву Кримську Раду, яка для постійних зносин з центром української політичної думки вислала в централю Союзу в Київ свого представника. Тепер ідуть переговори з делегацією Білорусинів в справі навіязання контакту з білоруською краєвою Радою і взаємної допомоги. 20. с. м. президія Союзу передала меморандум і докладну записку представникам центральних держав в справі сучасного політичного становища в нашої державі. З важніших питань нашого національного життя належить зазначити справу оборони української культури. Союз розробляє докладний план і йде підготовка матеріяльних засобів на сю справу. Черговим питанням для Союзу влягаєть ся справа оборони нашої школи і освіти загалом. Закордонні інформаційні бюра Союзу вже почали свою роботу.

Зразком поваги, якою Національний Союз тішить ся у громадянства може послужити хоч-би отся телеграма, поміщена в „Новій Раді“: „В сей тяжкий момент, коли чорне російське гайворонне і всі вороги України звідусіль ведуть похід на українську державну мову і культуру, ми щиро витаємо оборонця прав України — Український Національний Союз і його пановного голову, премера першого українського національного кабінету, за яким ще довго жадкуватиме все українське суспільство“. — Лубенська залізнична українська громада.

Румунська місія. 26. вересня прибула до Києва спеціальна економічна місія Румунії під проводом уповноваженого міністра Концеско. Делегацію зустрів на залізничім двірці представник міністерства закордонних справ Ю. Гасенко. Після привитань місія поїхала в призначене для себе помешканне в готелю „Петроград“. Місія залишить ся в Києві деякий час.

„Любі гості“. Недавно до Києва приїхав відомий чорносоєтний публіцистичний діяч, редактор бесарабських часописів Крушевєв, а також і славетний Замисловський. Чорна галич на добре обсідає Україну...

Українська Академія Наук. Закінчилась праця комісії академіка Вернадського по утворенню Української Академії Наук. Постановлено призначити на історично-філологічнім відділі 21 академіків, на фізично-математичнім 25 академіків, на відділі соціальних наук 20 академіків; пропонуєть ся встановити 4 фонди наукових підприємств, екскурсій, експедицій, купівлі колекцій, досвідних наук та біологічних наук. Скількість директорів вчених установ Академії, неакадеміків встановлено на 14.

Голяндія й Україна. „Відродження“ доносить: З Голяндії доносять, що розмова, яку мав в свій час спеціальний кореспондент Голяндії з п. гетьманом і п. міністром закордонних справ зробила в політичних і приватних кругах Голяндії велике вражіння. До неї поставились з особливою увагою і з великим зацікавленням.

Евакуація білоруських територій. Німецько-російська гранична комісія, яка радила у Вильні, дня 15. вересня покінчила свої праці. По інформаціям „Balt.-Litauische Mitteilung“ осягнено порозуміння в справі евакуації території на схід від Березини, на південь в Полоцка і на північ від Гомля, в пяти секціях, відповідно до виплачуваної в пяти ратах готівки, згідно з німецько-російським фінансовим договором з д. 27. серпня 1918. Евакуація починається на північ від Лепля, увільнює залізницю Орша—Могилів—Рогачів, а також територію до ріки Друць, що становить перші чотири секції. П'яту секцію становить територія на захід від Друці до Березини. Евакуацію почато дня 20. вересня 1918, а має бути покинчена 28. лютого 1919 року. Березина остає в німецькій посіданню. До її східного берега прилягає нейтральна полоса. Росія обов'язується не переслідувати тих мешканців евакуованої області, які стояли на німецькій службі.

На Чернігівщині. До Києва приїхав чернігівський губернський староста М. Висоцький, який зложив візит тов. міністра внутрішніх справ Райнботови і директору департаменту загальних справ Можинському і зробив доклад про становище на Чернігівщині. Тепер на Чернігівщині ведеться вперта і пляномірна боротьба з большевиками. Для цієї мети сформовано добровільні партизанські відділи з хліборобів. Такі відділи існують в слідуєчих повітах Чернігівщини: Козелецькому, Ніжинському і Глухівському. Населення само допомагає сим відділам боротись з большевиками. Установлено, що з Москви

доставляється на Чернігівщину зброя і прокламації, які широко розповсюджують ся серед населення. На демаркаційній лінії становище далеко неспокійне.

Німецькі державники й Україна. Державний секретар Гінце, обговорюючи в головній комісії райхстагу східне питання і становище німецької держави до поодиноких державних організмів, які повстали на території давньої Росії, сказав між иншим: „На сході маємо спокій завдяки берестейському мирови. В інтересі Німеччини і її союзників треба держатись сего мира, як довго се можливо. Важною для нас є справа Криму. Він створив собі власну місцеву управу. Деякий час його правительство цілком вдовольняє працювало аж до хвилі, доки з півночі не притиснено його здержанням довозу збіжжя. Крим сам собою не може жити, але потребує довозу збіжжя. Продуктами Криму є овочі і тютюн. В найновіших часах відбули ся між Україною і Кримом господарські переговори, які довели до корисного вислідку. Крим дістає знову довіз з України.“

Найважливішим питанням, яке ворошить Україну, земельне питання. Гетьман займає ся основно сим питанням і розвідував ся про законодавство в сій справі в Німеччині. Він є тої думки, що можна приміняти з користю на Україні наші досвіди. Ми йому помогли і будемо помагати, бо щаслива розв'язка земельного питання на Україні є краєвогальним каменем наших добрих відносин з Україною. Ще не осягнено згоди між Україною і Румунією в справі Бесарабії. Ми лише заявили, що не маємо ніяких замітів щодо прилучення Бесарабії до Румунії, але ми не взяли ніяких зобов'язань супроти України і Румунії щодо розміру просторів, які мають бути прилучені.

Купуйте дешеві й загально-доступні видання Союза визволення України:

	к. с.
1. В. Антонович. Хмельниччина в повісті Г. Сенкевича . . .	—80
2. М. Богданович. Білоруське відродження . . .	—80
3. Іп. Бочковський. Фінляндія та фінляндське питання . . .	240
4. Вяч. Будзиновський. Як Москва нищила Україну . . .	120
5. М. Возняк. Наша рідна мова. З 18 портретами . . .	—40
6. Пам'яті Івана Франка. Опис життя, діяльності й похорону. Здавив М. Возняк. З 12 малюнками . . .	2—
7. Вол. Гнатюк. Національне відродження австро-угорських Українців (1772—1880 pp.) . . .	160
8. Вол. Гнатюк. Українська народна словесність . . .	2—
9. Prof. M. Hruschewskyj. Die ukrainische Frage in historischer Entwicklung (Укр. справа в історичнім розвитку) . . .	1—
10. М. Грушевський. Якої автономії і федерації хоче Україна . . .	—80
11. В. Дорошенко. У відповідь напасникам . . .	1—
12. Вол. Дорошенко. Українство в Росії. Найновіші часи. З чис- ленними портретами . . .	240
13. Пам'яткова книжка Союза визволення України з 103 іл. . .	5—
14. М. Капельгородський. Мої пісні . . .	2—
15. О. Кириленко. Українці в Америці . . .	1—
16. G. Cleinow. Das Problem der Ukraine . . .	1—
17. В. Короленко. Як упала царська влада в Росії . . .	120
18. О. Кобець. В Тарасову ніч. З образками . . .	1—
19. О. Кобець. З великих днів. З образками . . .	1—
20. М. Кордуба. Північно-західна Україна . . .	4—
21. М. Кордуба. Територія і населення України . . .	4—
22. Др. І. Крип'якевич. Українське військо. З малюнками . . .	—80
23. Dr. E. Lewyskyj. Galizien . . .	120
24. Др. Е. Левицький. Листи з Німеччини . . .	160
25. Др. М. Лозинський. Галичина в житті України . . .	120
26. М. Лозинський. Іван Франко. З портретом Ів. Франка . . .	2—
27. Др. М. Лозинський. Михайло Павлик . . .	—80
28. Др. Осип Назарук. Слідами Українських Січових Стрілців. З малюнками . . .	7—
29. Др. Іван Пулюй. Ukraina und ihre internationale politische Bedeutung . . .	160
30. St. Rudnykyj. Ukraina. Land und Volk. Бр. 20— в подвійні . . .	24—
31. О. Скоропис-Іолтуховський. Значіння самостійної України . . .	—40
32. Проф. С. Томашівський. Церковний бік української справи . . .	—60
33. M. Trotzkij. Die ukrainische national-politische Bewegung . . .	1—
34. М. Троцький. Литовці . . .	—80
35. М. Троцький. Як прийшло в Росії до революції . . .	120
36. V. Choma-Dovzki. Ukraїna i Ukraїnci (по хорватськи) . . .	2—
37. Др. А. Цегельський. Русь-Україна і Московщина-Росія . . .	160
38. Др. Андрій Чайковський. Петро Конашевич Сагайдачний . . .	—30
39. Чужинці про українську справу . . .	—80
40. Т. Шевченко. Кобзарь. 2-ий випуск . . .	2—
41. Проф. І. Шишманов. Роль України в болгарськім відродженні . . .	—40

Набувати можна отсі всі книжки в Адміністрації видань Союза визволення України. Wien, VIII., Josefstädterstr. 79, II. St., T. 6.

Купуйте добрі й гарні видання УЧИТЕЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ в Коломії.

1. Вибір нарисів і новел Стефаника, Семанюка, Мартовича . . .	К. 1.60
2. Вибір казок народніх, Драгоманова, Франка . . .	„ 1.60
3. Дж. Там. Фольклор . . .	„ 1.60
4. Ів. Левицький. Побіда Хмельницького під Зба- ражем . . .	„ —.20
5. Макогон. Проти філі. Новелі . . .	„ —.40
6. „ Учительські гаразди. Нариси . . .	„ —.40
7. Приймак. Поезії . . .	„ —.80
8. Селянський. Польська школа в московськім ярмі . . .	„ —.30
9. „ Яне сонічко України. Істор. повість . . .	„ —.30
10. М. Ст. У зарані слави. З княжих часів . . .	„ —.30
11. Л. Толстой. Думки про народне образование . . .	„ —.40
12. 350 загадок молодим і старим на забаву . . .	„ —.40
13. Учительський альманах . . .	„ 4.—
14. Ів. Франко. Вибір поезій . . .	„ 1.60
15. „ В поті чола . . .	„ 1.60
16. Хлопська доля. Оповід. Стефаника, Семанюка . . .	„ —.10
17. Т. Шевченко. Гайдамаки . . .	„ —.80
18. „ Історичні поеми . . .	„ —.50

Замовляти в адміністрації „Вістника“: Wistnyk, Wien, VIII., Josefstädterstraße 79.

В адміністрації „Вістника“ можна набути:

12 малюнків Сергія Васильківського . . . „ 2.00

Зміст: Україна і центральні держави. — О перевагу сил на Балкані. — Україна й європейські держави. — Політика і життя в Холмщині. — З австрійського парламенту. — М. Грушевський. Як творилась Українська Держава. — На сході і заході. — Вісти.

Видає і відповідає за редакцію Микола Троцький
— З друкарні Адольфа Гольцгаузена в Відні. —

ВІСТНИК

ПОЛІТИКИ, ЛІТЕРАТУРИ Й ЖИТТЯ

Виходить що неділі. — Менших рукописей не звертаєть ся.
Адреса: Wistnyk, Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 6.
Телефон: 13430. Чек.konto: ч. 107.090

Передплата: річно—20 К., 10 карбованців; піврічно—12 К.
6 карб.; квартално—6 К., 3 карб. Ціна поодинокого числа
50 сот., 50 шаг. Зміна адреси 50 с., 50 шаг.

V рік. Ч. 41.

Відень, 13-го жовтня 1918.

Ч. 224.

Мировий конгрес і „Деклярація прав народів“.

Нещо давно*) писали ми на сїм місці про потребу „Деклярації прав народів“ (Д. П. Н.), яко правної підвалини майбутнього міжнародного захисту недержавних народів і національних меншостей на чужій державній території, яка рівночасно була-б також правно-зобов'язуючим регулятивом для полагоджування загалом всіх спірних національних справ.

Тепер, коли проблема миру перестає вже бути лише *primus desiderium* й переходить в сферу дуже близької дійсності — справа „Д. П. Н.“ так само перестає бути якимсь мрійним постулатом, але стає актуальною проблемою першорядного реально-політичного значіння та невідкладної необхідності.

Тому неминує треба поставити сю проблему на певний реальний ґрунт, а задля того засувати провідні засадничі її думки та технічний бік її переведення. Се власне є завданням дальших рядків сього нарису.

Вихідною точкою наших уваг щодо сього є принципіальна передумова, що на будуче положення всіх народів під державно-політичним оглядом має бути правно й міжнародно так обґрунтовано та забезпечено, щоб через се абсолютно був унеможливлений який-будь національний утиск або поневолення в області національного життя. „Д. П. Н.“ має саме творити правну базу міжнародного характеру та загально-обов'язуючого значіння для всіх держав, країн і народів.

На нашу думку „Д. П. Н.“ є неминучою передумовиною майбутнього світового (або тільки та поки-що європейського) союзу народів, про який в часі війни чимало писалось і говорилося та в формі якого уявлюєть ся тепер майже загальною організація національно-державних відносин і політичного міжнародного життя після війни.

Тому „Д. П. Н.“ насамперед мусить прилюдно й з загальнообов'язуючою правосильністю признати абсолютне право всіх народів (без жадних винятків) на повне національне життя у всіх його проявах і формах, то є: під культурним, господарським і політичним оглядом. Се значить, що на будуче не допускаєть ся жадна винародовлююча політика, жадна примусова асиміляція „інородців“ та „окраїн“. Конкретно кажучи — раз на все забороняєть ся переслідування релігії у зв'язку з національною приналежністю; переслідування національних мов в прилюднім вживанню й особливо в шкільництві, (котре очевидно й безумовно та скрізь має бути поставлено на єдиномісним принципі навчання в рідній мові), в пресі та в літературі. Відтак забороняєть ся кожний національний бойкот з винародовлюючою цілю, особливо-ж економічного характеру. Далі касують ся всі горожанські й державно-політичні обмеження протинаціонального характеру. Кожному народови, без

огляду на його расове походження, релігійне вірування, численість, територіальну поширеність і т. д., признаєть ся повне право на самоозначення під політичним, культурним та економічним оглядом. Се значить, що кожний нарід сам рішає (без якого-будь зовнішнього примусу чи натиску) про свою державну приналежність та форму власного політичного ладу. Там, де наслідком дотеперішнього державно-політичного утиску, а поруч з сим і загально-культурного занепаду і таким чином згладно малої національної самосвідомості — воля народу не може поки що проявити ся в справжнім своїм виразі, — там національний референдум чи плебісцит мають відложити ся на кілька років, а тимчасом країна ся міжнародно забезпечуєть ся перед кожною націоналізаторсько-асиміляторською пропагандою в дусі історично-імперіалістичних прямунів.

Се застереження особливо відносить ся до тих країн (подекуди середно-європейських, але головню східно-європейських), де лютеє боротьба між історичними народами-панамі та „неісторичними“ народами-кріпаками, що прокидають ся до національної самосвідомості та ведуть боротьбу за визволення з ярма чужої національної гегемонії.

В таких випадках міродайним може бути етнічно-національма приналежність народньої маси і в жаднім випадку ренегатські засади винародовлених перекінчиків, що виступають проти природних змагань згнобленої людвої маси власного народу. Абсолютно відкидаєть ся в таких випадках релігія, яко національна ознака.

Взагалі там, де розходять ся о суперечні національні домагання панських та кріпацьких народів в жаднім випадку воля сих останніх не може насилувати ся постановами та бажаннями перших, особливо-ж в справах спільної чи окремої державности. Жадним робом поневолений нарід не має бути змушеним до прийняття панської державности, хоч-би старі пани й обіцяли йому рай на землі в оновленій старій державі.

Принципіально отже слід було-б відкинути які-будь спроби відновлення історичних державних конструкцій, бо всі вони майже без винятку будуть огнищами національних заколотів та ворогувань, отже творитимуть небезпеку для міжнародного миру.

З наведеного видно, що „Д. П. Н.“ касує на будуче яку-будь рангову класифікацію народів на вищих та низчих, більш чи менш вартних. Під сим оглядом вона має бути базована на принципі національної рівноправности й рівновартности.

Словом „Д. П. Н.“ має стати свого рода основою майбутнього спеціального національного права, завданням якого буде нормувати національне життя після війни, запобігати національним конфліктам, усувати старі національні ворогування і загалом полагоджувати національні спори та питання,

*) Див. нашу статтю про се в 29 ч. „Вістника“.

де-будь та в якій-будь формі вони-б не появлявалися на черзі дня.

А се можна буде досягнути лише тоді, коли на будуче регулювання національних відносин буде заложено на певнім правнім, загально-обов'язуючим ґрунті, коли буде усунена й унеможливлена дотеперішня необмежена сваволя пануючих народів та держав, що трактують національні спори як власні хатні справи, щодо котрих можна поводитись зовсім безконтрольно, самовільно й без найменшої відвічальності перед цілим світом. Тому неминучим є, аби на будуче національне право мало міжнародній характер та загально-обов'язуючу ексекутивну силу.

Американський президент Вільсон, котрий в своїх проґрамових заявах і промовах в справі вибудування нового державно-політичного ладу після війни, виявив чимало зрозуміння для величезного значіння національної проблеми під сим оглядом, слушно зауважив (в промові з лютого с. р.) з сього приводу: „Ся війна має своє корінне в нехтуванню прав малих народів і племен (ми сказали-б поневолених і недержавних взагалі, без огляду на їх чисельність та величину їх території. Н. В.), яким не доставало зєдинення та сили, аби здійснили свої домагання своєї власної державної принадлежности та власної форми свого політичного життя. Тому тепер мають бути зроблені обов'язуючі умови, котрі унеможливили-б такі річи на будуче й сі зобов'язання мають спочивати на сполученій силі всіх народів, які поважають справедливість і хочуть її перестерігати в кождім випадку“.

Очевидно, що така реформа в національній політиці, яку передбачає пропонуванa тут „Д. П. Н.“ — не є можлива без кардинальної відповідної реформи всього міжнародного права й політики загалом, що стоять в суперечности до поставлення національної політики на міжнародний правний ґрунт з узнаннем неначе засади інтернаціональної „кругової поруки“ за додержання національних прав супроти кожного народу й кожної країни. Бо се рішуче суперечить дотеперішньому духови інтернаціональної політики, яка спочиває на незайманному догматі абсолютної державної суверенности, атрибутом якої була дуже догідна й еластична засада „non intervention“ (невмішування) в краєву політику поодиноких держав, отже й повна їх безвідвічальність щодо сього перед міжнародним форумом. Найгірше ся самодержавна суверенність відбивала ся очевидно на беззахистному положенню поневолених і недержавних народів, котрі таким чином були цілком видані на поталу націоналістичного молоха ворожої державности.

Таке розумінне державної суверенности суперечить духови демократизму та новочасних політичних прямивань взагалі. Воно є сумною спадщиною запевашного політичного феудалізму з одного боку, а з другого висловом капіталістично-буржуазного індивідуалізму, суто еґоїстичного та протисупільного характеру. Воно мусить тому зникнути разом з старим ладом, який починає розпадатись наслідком війни.

Так само, як в громадським життю протисупільний еґоїзм та абсолютизм одиниць обмежуєть ся й параліжуєть ся авторитетом соціальної гегемонії всієї супільности,—подібно також майбутнє міжнародно-державне й політичне життя має спочивати на засаді релятивної лише суверенности поодиноких народів та країн. Повна суверенність буде атрибутом тільки загального союзу народів, зложеного з представників сих поодиноких народів і держав та перед котрим сі останні будуть відповідалні за свою політичну діяльність, як на вні, так і в середині.

Іншими словами се означає, що суверенність сих останніх буде отже зглядна або ще ліпше автономна, то є, що вона абсолютно не допускати дотеперішніх ексцесів державного самодурства й безоглядності в дусі дикунської засади: „праву моему не прешаєтвуй!“

Очевидно, що таким чином фактична самостійність поодиноких народів та країн зовсім не буде обмежена. Навпаки, через се вона буде лише поставлена на тривкіший та певніший

ґрунт, маючи захист проти непередбачаємих нападів і ексцесів сильніших сусідів з глитаєським апетитом та хижацькою вдачею.

Утворення проєктованого тут національного права й зв'язана з сим неминуча реформа дотеперішнього міжнародного права й політики в дусі новочасного демократизму та супільного поступу — мусять бути очевидно переведені рівночасно та паралельно, аби відтак два сі елементи злилися в одну гармонічну та органічну цілість, творячу непохитну базу для нового національного й інтернаціонального життя, в якому-б раз на все щезли всякий утиск чи поневолення.

Розумієть ся, що вони мають бути випрацьовані спільними змаганнями та силами всіх заінтересованих чинників. Найвідповіднішою умовою та місцем для сього, на нашу думку, може бути майбутній мировий конгрес.

З вище з'ясованих засад „Д. П. Н.“ є очевидним, що про майбутню долю народів і країн не можна рішати без їх присутности, не кажучи вже про те, щоб проти їх волі та інтересів. Конкретно се значить, що всі поневолені народи та країни мусять бути допущені на майбутній мировий конгрес. Отже сі делегати поневолених народів перед зборами конгресу мають забрати голос та мають випрацьовувати для нього проєкт згаданої вище „Д. П. Н.“, а відтак разом з офіційними представниками існуючих держав та пануючих народів привести потрібну реформу міжнародного права в дусі демократизації й прилюдности інтернаціональної політики й дотеперішньої дипломатії, а потім ухвалити „Д. П. Н.“, яко основу нового самостійного національного права.

Зреформоване й змодернізоване таким робом міжнародне право разом з новоутвореним національним правом мають покласти ся відтак в основу мирових переговорів і в дусі вище з'ясованих засад та думок мусять бути поладжені всі державно-національні справи, а в результаті сього повстати європейський зглядно всесвітній союз народів.

Н. В.

Для оборони української держави.

Введення загальної і обов'язкової військової повинности на Україні, се справа найближчого часу. Минулого тижня, під проводом Ф. Лизогуба рада міністрів приступила до розглянення внесеного воєнним міністром статута військової повинности в українській державі. Закон сей буде переведений в спішнім порядку, через се, що воєнна управа наміряє вже в падолисті приступити до значного набору рекрута і формування більшої армії на Україні.

З приводу сього міністер Рогоза висказав ось які замітки відпоручникам київської преси: „Речинець військової служби ще не усталений, справи полекш і відпусків будуть основно передискутовані. Правильна армія потрібна українській державі як воздух і армія буде. Прийде ся оповістити покликання молодіжи, яка в січні 1919 р. кінчить 20 літ. Не всі однак будуть взяті, тому що загальне число рекрутів було-б більше, чим його потребує поки-що українська держава. Передусім возьме ся рекрута, якого неприсутність в сімі не відібеть ся матеріально на хатньому господарстві. Кадра офіцерів вже зіставлена і тепер управа працює над складними питаннями одягнення і уоруження будучої української армії.“

Тов. морського міністра Н. Максимов заявив слідує: „Статут про військову повинність на Україні в однаковій степені дотичить фльоти, як і сухопутних військ. Досі обслуговують фльоту насміні люди, далі не буде сього. Для фльоти треба 15 тисяч моряків і ми їх дістанемо при падолистовім наборі. Крім сього до 10 тисяч буде віддано в розпорядження корпусу пограничної сторожі, а дві тисячі в морську піхоту.“

Про хід робіт київська преса доносить слідує: Підготовні роботи скінчені. Вскорі під знаменами перших українських полків стануть горожани самостійної України. Пого-

доски, будьто німецькі і австрійські війська незичливо відносять ся до формування української армії і ставлять сьому немислимі перепони — є позбавлені всяких основ. Навпаки, союзні влади раді-би се діло прискорити. І справді, завдяки сьому грандіозна робота утворення цілої армії з восьми корпусами, з всіма необхідними частинами і інституціями наближається до кінця. Ця армія творить ся невтомними трудами буквально „з нічого“.

Про се, що зроблено, дає короткий огляд звіт з нарад представників корпусних командантів в Києві: „Вся територія України поділена на 8 корпусних районів, кождий з них ділиться на два дивізійні округи. Система комплектування армії буде строго територіяльна. Двадцятилітніх новобранців, найбільше здорових в фізичному і моральному відношенню, тому, що не переходили ще большевицької школи, буде більш 300 тисяч, та поки-що буде призвано значно менше число. Теоретична підготовка скінчена, розіслано обійзники, випрацьовано програми науки, більш одноцільні і вичерпуючі, як се було в російській армії. Всі міри, справлені до підготовки покликання, населення зустрічає з розумінням справи і спокоєм. З матеріального боку українська армія забезпечена аж до офіцерів, яких є більше, чим поки-що треба, для їх сімейств буде видавати ся часть платні в натурі. Питання поміщення є складне тому, що многі казарми поруйновані взривами, пожарами або заняті союзними військами, хоч і тут союзники йдуть на зустріч потребам України. Военна управа з цілою енергією приводить в порядок, перебудовує і направляє будівлі пригожі на поміщення військ, заводить електричність, лаптує бані для війська і т. ин.

Склад української армії означений докладно; на днях в „Военно-научний журналі армії і фльоти України“ явить ся подрібний список всіх окружних сил армії і фльоти, їх команд і місця постою. Вже готові кадри восьми корпусів по дві дивізії піхоти в кождім, крім сього сформована сердюцька дивізія в Києві і дивізія ген. Натієва. Недавно прибула зза границі дивізія січових стрільців, названа першою стрілецькою дивізією. Таким способом навіть одна піхота числить 19 дивізій, що становить немалу силу. В склад української армії входять декотрі старі полки російської армії, з їх офіцерською командою. Робота військової управи йде енергічною ходою, стремить вона до як найскоршого забезпечення України власною збройною силою. Проект військового міністерства зводить ся в загальних чертах до слідуячого:

Можливо повне переведення засади загального обов'язку військової повинности, повна аполітичність армії і зменшення літ дійсної служби.

Для всіх увільнених ізза всяких причин з військової служби, за виключенням зовсім неспосібних до неї, установляється ся окрему подать. Віймки і полекші значно обмежені.

Военне міністерство є переконане, що тільки армія, не приймаюча ніякої участі в політиці, може дати охорону державі.

Частини, призначені до служби позаду військ, будуть устроювати ся з старших людей в віці 38—45 літ. Се буде народня резерва. Статут військової повинности української держави складається з 9 частей після правил, прийнятих в других європейських державах. Час дійсної служби — 2 роки, має метою пропустити через ряди військ більшу кількість людей, які, обучені, були-б в запасі, однак не старші над 38 літ. В наслідок вкорочення часу служби, відпуски будуть не довші, чим двомісячні, інакше вони не вчислялись-би в дійсну службу. Щоби вчинити армію аполітичною, обмежено її участь в політичній життю держави, а саме:

Військові не можуть користати з активного виборчого права, забороняється їм приймати участь в політичних організаціях і бути присутніми на зібраннях; далі не

вільно військовим являти ся на маніфестаціях і демонстраціях і взагалі зібраннях з політичним характером.

Щодо полекшень, то вони повинні йти на руку ранньому покінченню студій. При установлюванні полекшень буде як найменш виїмків, тому, що вони діють ся на кошт і рахунок других горожан.

Найменша міра роста, та сама що перше: 2 аршини 2 і пів. верш.

У фльоті час служби обмежений також на 2 роки, хоча наука там складніша. Загальний час служби у фльоті означається на шіснайцять літ, з яких 4 роки дійсної служби і 12 літ в запасі.

Запас фльоти ділиться на дві категорії, з яких друга призначається до служби в военних пристанях.

Мир на засадах Вільсона.

Дня 5. жовтня осередні держави предложили за посередництвом американського президента Вільсона перемире на суші, морі і воздусі, а в звязи з сим розпочатте переговорів про закінченне мира на засадах, які вилочив президент Вільсон перед американським конгресом в чотирнайцятьох точках дня 8. січня 1918 р., в чотирьох точках своєї бесіди з дня 12-го лютого 1918 р. і в п'ятих точках своєї програмової промови з дня 27. вересня 1918 р.

Засади, які містяться в 14 точках мирової програми Вільсона, такі:

1. Явність дипломатії. Всі мирові договори мусять бути явні і явно закінчені, не сміє ся закінчити ніяких тайних міжнародніх умов, але належить вести дипломатію отверто і явно перед цілим світом.

2. Свобода на морі. Мореплаводство є цілковито вільне як підчас мира, так і в війні на всіх морях поза територіяльними водами, з виїмком тих морей, що є цілковито або частинно замкнені на підставі міжнародньої умови в цілі переведення міжнародніх переговорів.

3. Свобода торгівлі. Належить усунути по можности всі господарські обмеження і установити рівність в торговельних зносинах всіх народів, що закінчують мир і злучають ся в цілі його додержання.

4. Розброење. Належить установити і прийняти відповідні заборони, щоби уоруженне народів знизити до найнижшого уровня, який має бути усталений договором.

5. Колонії. Упорядковує ся свобідно, щиро і безпартійно всі колоніяльні питання на підставі строгого придержування засади, що при рішенню всіх суверенних справ мусять узгляднитися в рівній мірі інтереси місцевого населення з управненими інтересами правительств, яких права мусять бути обмежені.

6. Берестейський мировий договір. Належить зняти окупацію зі всіх російських областей і уладнити всі дотикаючі Росії питання в сей спосіб, щоби забезпечити найбільше і найсвобідніше співділанне інших народів світа і дати можливість Росії незалежно рішити про свій політичний розвій і національну політику та забезпечити їй щире приятельське прийняття до союзу вільних народів на условинах, які вона сама хоче, а також помогти Росії у всіх справах, в яких вона сеї помочи потребує і бажає. Спосіб, в який обійдуть ся з Росією її братні народи в найблизших місяцях, буде ясною пробою їх доброї волі і їх зрозуміння для потреб Росії в відріженню від їх власних інтересів.

7. Бельгія. Цілий світ годить ся на се, що Бельгія мусить бути очищена і відбудована і ніхто не підійме яких-небудь заходів, щоби обмежити її суверенність, якої вона уживає спільно зі всіма другими вільними народами. Ніяке друге діло, як саме те, не послужить до привернення довіря

народів в права, які вони самі собі установили для улагодження відносин між собою. Без цього ціла будова і сила міжнародного права була-би на завсідги захитана.

8. Відбудова Франції і зворот Альзациї і Лютарингії. Всі французькі області належить освободити, а обсажені часті краю відбудувати. Несправедливість, якої дізнала Франція від Прус в 1871 р. в справі Альзациї і Лютарингії, яка від 50 майже літ безпокоїла світовий мир, належить направити, щоби забезпечити мир в інтересі всіх.

9. Поправлення границь Італії належить повести після національних границь.

10. Народи Австро-Угорщини, яким бажаємо забезпечити і охоронити їх місце серед всіх народів, мусять одержати першу спосібність до автономного розвою.

11. Балкан. Румунія, Сербія і Чорногора мають бути очищені, обсажені області відбудовані. Сербія має одержати вільний доступ до моря. Відносини різних балканських держав між собою належить улагодити через приязну умову відповідно до історично-усталеної лінії національної приналежності. Має створити ся запорук для політичної і господарської незалежності і територіальної ненарушимости різних балканських держав.

12. Турецьким частям теперішньої османської держави належить запевнити ужиток суверенности, але другим народам, що тепер живуть під турецьким пануванням, належить запевнити безсумнівне безпеченство життя і безсумнівну спосібність до автономного розвою. Дарданелі мусять бути отворені для свободного переїзду кораблів і торговельної комунікації всіх народів під міжнародньою безпекою.

13. Польська незалежна держава, яка мусить вміщати в собі області замешкані без сумніву польським населенням, має бути створена, вона мусить мати вільний доступ до моря, а її господарська незалежність і територіальна незалежність має бути забезпечена міжнародним договором.

14. Належить створити загальний союз народів. Осібні договори мусять дати взаємні запорук політичної незалежності і територіальної ненарушимости в рівній мірі для великих і малих держав.

Засади 4. точок з 12. лютого 1918:

1. Кожда частина остаточної угоди, яка відповідала-би в кождім данім випадку справедливості, мусить бути доведена до такого порозуміння, яке найправдоподібніше забезпечувало-би тривкий мир.

2. Народи і провінції не можна пересувати з під одної верховної влади під другу, так, якби вони були лише річками і фігурами в грі, хочби се була велика гра рівноваги сил.

3. Тому, на віки вічні належить задекретувати, що розв'язка територіальних питань, видвинена сею війною, має бути вирішена в користь дотичного населення, а не може бути лише частию простої виміни чи компромісу претенсій ривалізуючих держав.

4. Всі ясно означені національні претенсії мають одержати як найбільше можливе заспокоєння.

Засади 5. точок з дня 27. вересня 1918:

1. Справедливість, на якій мусить бути збудований мир, не може знати ніяких упривілювань, але мусить дати рівні права для всіх причасних народів.

2. Не можна власти ніякого спеціального інтересу поодинокого народу чи національної групи в основу якоїсь часті договору, як се не годить ся зі загальним інтересом всіх.

3. В загальній родині союзу народів не може бути ніяких спеціальних договорів.

4. В середині союзу не може бути ніяких спеціальних державних чи господарських комбінацій, ніякого господарського бойкоту в якій-небудь формі, з виїмком уділених через союз уповновласнень наложення кари через виключення зі світових ринків ізза дисципліни і контролі.

5. Всі міжнародні умови і договори якого-небудь рода мусить ся оповістити дословно перед цілим світом.

Скорше, чим можна було надіятися, надійшла від Вільсона відповідь. Вона не містить ні згоди на німецьку мирову пропозицію, ні не відкидає її; Вільсон ставляє тільки три, сказати-б так, вступні питання, які, на його думку, дуже важні в зв'язку з відповідю на ноту.

Вільсон питає, чи німецьке правительство справді приймає умовини його відомих мирових точок так, що „дискусії потреба було-би тільки для практичного переведення подробиць.“ З тих точок тільки дві торкають ся дотеперішнього німецького стану посідання.

Про Альзацию і Лютарингю Вільсон сказав, що „несправедливість, якої дізнала Франція від Прус в 1871 році в справі Альзациї і Лютарингії, яка від 50 майже літ безпокоїла світовий мир, мусить бути направлена, щоб мир був забезпечений знова в інтересі всіх.“ Слово „направлення“ може мати також инший зміст, як пряме прилучення Альзациї й Лютарингії до Франції. Дальше Вільсон домагаєт ся незалежної Польщі з безсумнівним польським населенням і з доступом до моря. Польська держава з доступом до моря може повстати тільки коштом державно-німецької території, причім Вільсон розуміє безсумнівно польські території.

Друге питання каже „чи канцлер говорить тільки в імені тих самих факторів держави, які вели досі війну“, иншими словами, чи правительство німецького канцлера кн. Макса з Бадену говорить тільки в імені цісаря, чи в імені німецького народу.

Третє питання відносить ся до розему і щодо сього заявляє Вільсон, що він не чує ся управненим до предложення союзникам розему так довго, „як довго війська центральних держав стоять на їх землі.“ Опорожнення всіх зайнятих областей є передумовою розему і се питання Вільсон поставив безсумнівно в порозумінню з цілою антантою.

На австро-угорську ноту Вільсон поки-що рішив ся не давати відповідь. Щодо Австро-Угорщини справа являєт ся дуже поплутаною, а Вільсон не хоче в'язати собі рук на вступі до мира її національно-державними проблемами.

У відповідь президентови Зєдинених Держав Америки німецьке правительство заявило:

Німецьке правительство приймає умовини мира, які президент Вільсон в промові з 8. січня і в пізнійших бесідах подав як основу тривкого, опертого на правах мира. Ціло вступних переговорів було-би се, щоби порозуміти ся в справі практичного приноврєння поодиноких точок. Німецьке правительство приймає і се, щоби також правительства держав, які є в союзі з Зєдиненими Державами, станули на основі заяв президента Вільсона. Німецьке правительство, як і австро-угорське заявляють себе готовими завісити зброю на основі опорожнення зайнятих територій, що відповідає бажанню президента. Воно предкладає президентови спільну акцію мішаної комісії, яка-би заняла ся потрібними працями при опорожненню. Теперішнє німецьке правительство, яке бере на себе відповідальність за помирєння народів, говорить в імені сих, що досі вели війну і за згодою великої більшости німецького парламенту. Кожду заяву попирану волею сеї більшости висказує німецький канцлер в імені німецького правительства і німецького народу.

Внутрішня та закордонна політика України.

В розмові з співробітником „Кієвської Мисли“ висловився голова ради міністрів Ф. Лизогуб про пекучі питання внутрішньої й закордонної політики України.

Сими днями українська суспільність — сказав прем'єр — познайомить ся з думками правительства з приводу недалеких формувань національної гвардії й національного війська. Хоч на Україні вдало ся в останнім часі привернути розмірний порядок і спокій, все-таки большевизм по давньому активний. Щоб у коротці усунути лихо, рада міністрів постановила в найблизшій часі приступити до утворення національної гвардії й національного, виключно добровільного війська. Наша національна гвардія відповідатиме в загальних рисах французькій національній гвардії 1872 р. Тоді французька армія служила самообороною для широких мас французького населення. Та армія боролася не з ідеями, а з акціями. Українське правительство має в с'єм змислі аналогічні цілі. Національна гвардія буде самообороною городського населення на поміч державним установам, військам, міліції. Як армія самооборони — вона увесь час знаходитиметь ся на місці. Напр. в Миколаєві виключно з добровольців повстали перші відділи національної гвардії в числі 1500 душ і приносять велику користь місцевому населенню.

Що торкається плану організації національної гвардії й добровільних національних військ, тепер під проводом міністра внутрішніх справ І. Кістяківського та при участі міністра війни ген. Рогози відбуваються окремі наради, на яких розробляються деталі формування національної гвардії. Ось сей план. До вивчення функцій національної гвардії закликають ся в усіх містах України існуючі районові й домові організації, а де нема їх, вони поспішно творять ся. Домові організації беруть на себе спис усього мужеського населення здатного до вступу в національну гвардію, та притягають його до сього обов'язку, наскільки се покажесть ся необхідним. Треба ще рішити справу, чи дати домовим комітетам зброю, чи зберігати її в означених місцях і давати населенню в міру необхідності. В кождім разі формування національної гвардії відбуватиметь ся виключно по містах України. Що торкається національних військ, вони будуть готові в розмірно довшім часі. Рада міністрів саме розглядає статут постійної української армії. Коли хочемо мати сильну та здатну до бою армію, мусимо потратити на се як найбільше сил і як найбільше часу. Але що події йдуть своєю чергою, міжнародні внутрішні відносини щораз більше ускладнюються, треба тепер шукати оборони передусім в самих собі. Умови хвилі диктують негайно приступити до утворення добровільних національних військ. Щодо сього не буде поважних технічних перешкод. Військове міністерство приготувало для будучої української армії кадри офіцерів і учителів, які тепер вільні, так, що дуже легко використати їх тепер.

На перший заклик мають добровольці з'явити ся в подках для повнення служби. Зайняття відбуватимуть ся дві-три рази на тиждень. Сформування постійної армії на Україні збереже в тім-же часі й увесь апарат національної самооборони України. Як національна гвардія призначена для міст, так національні війська призначені для внутрішньої та внішньої служби. Торкнувши ся питань закордонної політики, поінформував през. Лизогуб передовсім про завдання румунської делегації, що приїхала до Києва, а на чолі якої стоїть Концеско. Всі переговори України з Румунією матимуть тимчасовий характер, бо делегація уповноважена своїм правительством вести переговори по строго економічним справам. А тимчасом українське правительство зацікавлене передовсім в розв'язці ряду дипломатичних і політичних справ, які торкаються ся взаїмних відносин України й Румунії. Україну цікавить напр. справа, чи Румунія признає українську державу в міжнароднім змислі, чи

може відбутися обмін дипломатичними представниками та взагалі загальний погляд Румунії на Україну яко таку.

Про відношення України до Криму висловив през. Лизогуб таку думку: Крим повинен злитися з Україною. Крим має повне право на найширшу автономію і щодо сього увесь склад міністрів піде на зустріч Криму. Україна відносить ся до Криму по братерськи. Українське правительство з власної ініціативи спинило митову війну з Кримом. Український прем'єр переконаний, що удасть ся прийти до порозуміння з представниками Криму, бо між Україною і Кримом нема різниці в інтересах, все рідне та спільне.

Далі висловив през. Лизогуб свій погляд на державну мову на Україні. Державною мовою повинна бути українська мова. Не так-то тяжко навчити ся української мови, зокрема для осіб, що живуть на Україні. Але на деякий час повинна лишити ся московська мова в судових інституціях, яко зрозуміліша для значної частини населення. Заведення української мови, як державної, повинно відбувати ся поступенно.

Щодо загальних настроїв у зв'язку з закордонними та внутрішніми подіями, заявив през. Лизогуб: Правительство української держави неустанно боролася і боротиметь ся з усіма тими елементами зправа чи зліва, що хочуть зруйнувати країну й потрясти нею. Забагато жертв витрачено для укріплення основних підстав державности та для заведення ладу й спокою, щоб знову наражувати на всякі тяжкі експерименти молодую українську державу.

„Молода Україна“.

Ми писали в останніх числах нашої часописи, що в Києві засновано товариство з бувших полонених Німеччини та Австро-Угорщини під назвою „Молода Україна“. Виписки з статута намічують такі цілі молодого товариства: 1) Відновлена бувшими полоненими в Німеччині та Австро-Угорщині громада прибрала собі назву „Молода Україна“. 2) Як культурно-просвітна організація, своєю цілю вона ставить: а) плекати серед українського народу здорову національну ідею і прямувати через зорганізоване національно свідомих елементів і освідомленне широкого загалу народу до повної незалежності України, як національно-культурної, так і політично-економічної; б) об'єднувати всіх національно свідомих бувших полонених Німеччини та Австро-Угорщини, а також і неполонених української національності, котрі твердо і непохитно стоять на ґрунті цілковитої незалежності України, як се зазначено під буквою а сього пункту; в) плекати об'єднаних у самостійницькому напрямку, дбати про їх духовий і фізичний розвиток, підготовляти з них народніх робітників і провідників та ширити через них серед українського народу свої ідеї; г) спомагати об'єднаних як економічно, так і культурно в їх діяльності на користь громади. 3) Для осягнення своєї мети, громада „Молода Україна“ ширить серед українського народу словом і письмом і народнім мистецтвом загальну та національну освіту, привчає його до діяльної участі в організаціях та користується ся взагалі лише тими способами громадського виховання й пропаганди, які здібні виробити тверді характери та самостійний спосіб думання. 4) а) Відкриває для розповсюдження своїх ідей у межах і поза межами України свої філії, бібліотеки, читальні, книгарні, видавництва і т. д.; б) видає на українській мові книжки, журнали, часописи і инше; в) упоряджує прилюдні читання, лекції, вистави, концерти, виклади, віча, диспути і инше; г) організує курси українознавства, екскурсії, національні хори, мандрівні театри, спортові товариства і инше; д) заводить школи для дітей і дорослих, захисти для бідних, бюро праці і инші просвітні і добродійні заведення; е) оповіщає конкурси і премії за найкращі твори письменства та умілости.

Справами громади кермують: Загальні Збори, Головна Рада, вибрана Загальними Зборами, управа громади, вибрана Головною Радою, контрольна комісія. Головна Рада — 19 членів, Управа — 7 членів, контрольна комісія — 3 членів. Після свого уконститування Головна Рада видала поклик до бувших полонених, в яким між иншим читаємо: Ми не були ніколи в полоні байдужими до долі українського народу, не будемо такими і зараз, в сей трагічний момент, коли зі зграї круків летять з півночі... і з сходу на нашу землю, на наш край, коли темні духи нашого народу придавлені хвилями революції піднімають голови, організують ся, йдуть походом проти української державности, проти української культури і проти святих і невідемних наших прав бути господарем своєї власної землі. Вони підкопують ся під нашу молоду державу, розідають її організм і загрожують запровадити нас знов у московське ярмо. Ми мусимо стати на варті інтересів українського народу, взявши до рук иншу зброю і сею зброєю буде для нас живе і творче слово, якого не одняти у нас ворогам, міцна і стала організація, що обєднає нас в однім гарячім пориві зміцнити нашу державу та національно-політичну свідомість широких кол українського народу. Потреба організації всіх, хто був у полоні і брав участь у культурно-просвітній діяльності відчувалась уже зразу після повороту на Україну, коли ми зустрінуті холодною байдужістю з боку уряду і громадянства примушені були власними силами пробивати собі шлях до нового життя. „Молода Україна“ має своїм завданням не допустити до загибну тої роботи, тих організацій, що були утворені полоненими підчас перебування за кордоном, а перенести їх на Україну і продовжувати тут просвітньо-освідомлюючу роботу і далі серед народу, опікувати ся знов прибуваючими з неволі, не давати їм роспорошувати ся по Україні і в морі ворожих впливів тонути на самоті в повній безпорадності, орієнтувати їх в хаосі нових відносин, давати притулок, вишукувати роботу, посади і вихисновувати їхні сили та набуту за три роки практику до організаційно-кооперативного життя на користь будування і укріплення української державности.

Громада зараз завязує зносини з ліквідаційними комісіями в українських таборах Німеччини та Австро-Угорщини і незабаром має розпочати свою діяльність на широкі розміри.

Мирові переговори між Україною і Росією зірвані.

Українська мирова делегація на своїм повнім засіданню дня 5-го жовтня відкинула домагання російської делегації, щоб запитати контрагентів берестейського мира, оскільки договір, заключений між Росією і осередніми державами, є обовязуючий також для України. Українська делегація зажадала, щоб приступити негайно до нарад над границями і предложила докладні плани границі, при яких пороблено значні уступки Росії. Вона попросила о відповідь до 7-го жовтня. Однак рос. делегація обстоювала при своїм пропозиції. Супроти сього заявила українська делегація, що як до 7-го с. м. не одержить відповіді, то перерве переговори на необмежений час. Перемире має остатись в силі. Сього тільки очікувала большевицька делегація. Дня 7. жовтня мирові переговори між Україною і Великою Росією буцім-то перервано, а фактично зірвано. Большевицькі відпоручники затягали їх нарочно, вижидючи дальших подій і не бажаючи вязати себе ніякими договорами. Спірні справи Криму і деяких північних областей української національної території, справа визнання або невизнання донської республіки — були тільки параваном, за який хапали ся большевики, щоб до миру не прийшло. Тепер-же, коли події на заході і на балканським фронті для центральних держав уложили ся нещасливо, вони довели до зірвання переговорів,

уважаючи для себе берестейський мир неіснуючим — мир, який накладав на них обовязок замирення з Україною. Що більше — в хвилі, коли в Києві йшли мирові переговори, большевицька артилерія острілювала Новгород-Сіверський. Ярмо підкреслив се на останнім засіданню мирової делегації український відпоручник п. Стебницький.

Та з боку большевиків зірвано переговори не тільки з Україною; Совітське правительство в Москві повідомило німецьке правительство, що воно взагалі берестейський договір уневажнює. Донесення совітського правительства, яке прийшло в ночі 5. жовтня каже, що совітське правительство припускає, що й німецька держава також зі свого боку уважає договір неіснуючим. Німеччина відповіла, що не має нічого проти того, щоб берестейський договір полишити до управильнення загальної конференції. Рівночасно вона рішила просити російське правительство, щоб той договір, — оскільки він відноситься до господарських питань — удержати аж до загального управильнення.

З Берліна доносять, що російський міністер закордонних справ повідомив також турецьке правительство, що він уважає договір, заключений в Берестю між Росією й Туреччиною неважним.

Національний Союз.

В „Новій Раді“ з 4. жовтня с. р. поміщено розмову з членом президії „Національного Союзу“, зміст якої такий:

„Тепер в Національний Союз входить шістьнайцять організацій: партія укр. соц.-рев. (центр. течія), партія укр. соц.-дем., партія соц.-фед., трудовики і соц.-самостійники. Організації: Селянська Спілка, Гал.-Буковинська Рада, Холмський Комітет, Кримська Укр. Рада, Чорноморська Рада, Всеукр. Учительська Спілка, Всеукр. Лікарська Спілка, Тов. Правників, Спілка Залізничників, Почтово-телеграфна спілка, Кирило-Метод. Брацтво, Студентський Союз.

Філії заснували ся: в Одесі (окружна), Харкові (губ.), Полтаві (губ.), Катеринославі (губ.), Кам'янці-Подільським (губ.), Винниці (пов.) і Кременчуці (пов.). В губернські і повітові філії входять майже всі місцеві організації, центри котрих входять в Раді Національного Союзу в Києві. Сими днями завязали зносини з Національним Союзом через своїх делегатів організації Українців на Сибіру, Туркестані, Криму і Чорноморщині.

На днях Національний Союз подав на імя німецького посла бар. Мума меморандум про внутрішнє й міжнародне становище України. Представники президії мали докладну розмову з генеральним консулом Тіле з приводу меморандума і давали на запитання детальні пояснення. Копії меморандума розіслані представникам також инших держав.

Голова Союзу А. Ніковський після двомісячної організаційної роботи в президії через недугу відмовив ся далі бути головою Національного Союзу і залишив ся звичайним членом президії від партії соц.-фед. На голову Союзу тепер вибрано В. Винниченка, який дістає багато привітних телеграм з провінцій, в яких висловлюють ся щира радість, що після певної перерви В. Винниченко вернув ся до провідництва в українським політичним життям.

За останній час окрім меморандума та инших публікацій Союзу, в часописах надруковані резолюції його в справі Донщини (доля української людности донецького округу), в справі заведення державної мови на Україні, в справі висилки Галичан; готують ся резолюції в справі Галичини та Буковини та в судовій справі. Провадить ся листування з філіями та ширить ся організація інформаційних закладів.

В своїй діяльності Союз не виходить за межі свого опублікованого в часописах статута. Всякі київські, а особливо одеські чутки про зміну орієнтації Союзу, як представника української національної думки, про загострення

його внутрішньої тактики та про заходи в справі організації влади не відповідають дійсності. Ні одна сторона діяльності Союзу, як і його постанови, резолюції й протоколи не являють ся річю секретною ні для членів Союзу, ні для українського громадянства. Очевидно, не все проходить з інформацій про Союз в пресу, але в тім нема волі ні Союзу, ні редакцій українських газет.

Настрій в Союзі щодо можливих на сході Європи явищ і політичних змін досить певний, бо всі пережиті нами за півтора року події дуже виразно вказують на зовсім яскраве і культурне пробудження національної свідомості, яка завжди буде тим цементам, що не дасть розгубити ся нашої нації і викує державний розум нашого народу. Страхи, ніби наша провінція, наше село з певних сучасних причин переживають нахил до большевизму, не мають під собою поважної основи. Де є хоч трохи свідомого селянства і особливо інтелігенції, там провадить ся мирна культурна праця, яку не в силі зруйнувати большевицькі наїзди з правого боку, чи з лівого.

Вісти.

Справа чорноморської флотії. В найблизших днях виїжджає з Київів до Берліна спеціальна комісія українського правительства для вияснення справи про дальшу судьбу чорноморської флотії. Зокрема комісія займатиме ся буде справою кораблів, будованих в Миколаєві і кораблів, які прибули з Новоросійська до Севастополя.

Головний комендант портів чорноморського побережжя повідомив, що на двох канонерських лодках і на кораблях ловлення мін на Чорнім морі пораз перший вивішено воєнні українські кармазинові хоругви по новому взірцеві, затвердженому гетьманом.

Голова туркестанської громади. До Київів приїхав Іван Оппоків, голова і фундатор укр. туркестанської громади в Ташкенті, редактор газети „Туркестанська Рада“. Мета приїзду — навіязання тісніших зв'язків поміж Україною та Туркестаном, де є майже пів мільйона Українців.

Переїзд гал. Січових Стрільців з України на Буковину. В дуже критичний момент загальної ситуації переходять — як зауважимо — галицькі Січові Стрільці з Херсонщини на Буковину. Др. О. Назарук каже в „Ділі“, що Стрільці йдуть зимувати в Австрію, а причину цього він представляє в такий спосіб: „Хоч від довшого часу знали і в Галичині і тут, що ми (себто Стрільці) вертаємо в Австрію, та мало хто знає ближше про причини нашого перенесення. І для того деякі Українці побоювали ся розброєння стрільців, а вороги наші в краю, котрим дуже залежить на нашім розброєнні, затирали навіть руки з радости, що ось-ось їх мрія здійсниться ся. Але вони грубо помиляють ся, бо про розброєння Українських Січових Стрільців нема і не може бути мови. Наше перенесення в Австрію є часове. За се подбала наша команда тому, бо тут є ще можливі заворушення, а притім зимування з огляду на недостачу топлива дуже тяжке. Крім того Стрільці, пробуваючи ближше своїх родин, будуть мати нагоду помагати своїм родичам при відбудові знищених війною загород, або продовжувати свої студії, чи то в середніх, чи то у вищих школах. Розумієть ся, що відповідно до свого військового характеру, вони будуть повніти воєнну службу в краю. З весною, як відносини на Україні уладнають ся, ми вернемо назад на Україну.

Такі мотиви руководили командою Укр. Січ. Стрільців, яка постарала ся о часове перенесення нас до Австрії. Близкість нового постою Українських Січових Стрільців від української границі дасть нам легку можливість заосмотрити ся в хліб на зиму тим більше, що Українські Січові Стрільці знають вже добре, куди за чим їздити. А знова влади згодили

ся на нашу зимівлю в Австрії так скоро мабуть тому, що тут на Україні наближають ся вибори. Нашу патріотичну молодіж все тягне до виборчого руху — ну, а стрільці, як жовніри не повинні мішати ся до виборів і виборчої агітації — думають влади. І так ми їдемо.“

Українсько-румунські переговори. Оноді в помешканню міністерства закордонних справ відбулось відкриття українсько-румунської конференції. Засідання конференції відбуваються при закритих дверях. Від міністерства закордонних справ у конференції бере участь радник міністерства проф. Ейхельман.

Святкування ювілею М. В. Левитського. 1-го жовтня у Купецькому Зібранні відбуло ся урочисте святкування ювілею 40-літньої кооперативної діяльності „артільного батька“ М. В. Левитського. Се святкування було улаштоване укр. центр. кооп. комітетом і в ньому взяли участь найрізноманітніші кооперативні, національні, просвітні організації і установи; на протязі трьох годин тягли ся привітання. Тут були центральні організації української кооперації, кооперація Галичини, місцеві кооперативні об'єднання та окремі кооперативи; не забули зложити привіту також і деякі міністерства (міністерство освіти через міністра освіти п. Василенка та міністерство торгу та промисловості через тов. мін. п. Бородаєвського); витали також і представники кооперації на Кубанщині, укр. рада на Чорноморщині, московський „Центросоюз“ та інші.

В імені Галичан, а зокрема парламентарної репрезентації промовляв посол Льонгин Цегельський, від імені спілки кооперативів Галичини д. Дм. Левицький.

Всеукраїнський зїзд баптистів. 1-го жовтня відкрито в Київі зїзд євангельських християн-баптистів. Голова зїзду Ф. Балихин дав вислів радости, що скінчили ся утиски, які переживали баптисти підчас царського лихоліття, бо в краю, що називаєть ся тепер Україною, є спромога жити спокійним життям. Гимн, складений на се торжество, кінчить ся словами:

„Сміло — дружно до роботи,
Час близький уже не жде —
Хай відродить ся Вкраїна
А неправда пропаде!“

Ювілей Миколи Вороного і А. Кашенка. На днях відбуде ся у Київі свято 25-літньої літературної діяльності Миколи Вороного. Знов в Катеринославі, українські організації святкуватимуть ювілей 34-літньої письменницької діяльності письменника-історика Андріяна Кашенка. Його історичні оповідання мають багато читачів по всій Україні.

Англія й Україна. Льозанський український орган на французькій мові „L' Ukraine“ доносить в числі з дня 26-го вересня, що неправдивою є чутка, будто-би Англія стреміла до відбудови давньої російської імперії і до прилучення до неї всіх народів, які відірвали ся від Росії. Проклямацію цього рода видало вправді російське мурманське правительство в Архангельську, однак репрезентант Англії для Мурману відмовив ся його підписати, заявляючи, що се цілком не пристійно є для британської держави боротись проти незалежності Фінляндії і України.

„L' Ukraine“ видить в сїм приязний акт зі сторони Англії, яка вже дня 8-го січня 1918 через свого репрезентанта у Київі Дисона Піктона Баркера признала незалежність України і запевнила її о своїй доброзичливості.

Гості з Сибіру. З Сибіру до „Національного Союзу“ прибула делегація від Сибірської „Центральної Ради“, яка об'єднує 8 мільйонів Українців. Головні правління Ради існують в Омську, Красноярську і Самарі. Організація найкраща — навіть мають ся представники від волосних правлінь. В перше існування „Сибірської Центральної Ради“ з останньою дуже мало рахувались, але в останнім часі її визнавали також і війська держав порозуміння. („Відр.“).

Поляки колонізувати Холмщину. Варшавські дневники доносять: П. Гр. Михайленко з Холму, повернувши з примусового побуту в Росії, продає своє майно Березно, яке лежить при станції сеї самої назви (10 кл. від Холму, на лінії Холм—Ковель) Банкові польської землі в Любліні. В найблизшій часі се майно розділене буде між селян, які у великому числі з різних сторін Польського Королівства зголошують ся до Банку польської землі в Любліні.

Значна часть ключа Свіже, досі власність пані Орсетті з гарною резиденцією і мальовничим парком над Бугом набув Адам гр. Тарновський за окремим дозволом (!) Регенційної Ради. Те, що гр. Тарновський увійшов в ряд горожан холмської землі повитано з зрозумілою радістю. Майно Свіже простягається на північ від шляху залізниці Холм—Ковель до станції Березно в напрямі Дорогуська.

Історичний двір Дорогуськ, разом з цілим майном перейшов з рук Хшановського на власність Александра кн. Друцького-Любецького з Балтова, председателя Банку польської землі в Любліні. На дорогуських ґрунтах знаходиться порт на Бузі, в будучині важна переладункова станція.

Стільки варшавські часописи. Поляки ще перед мировою конференцією і її можливостями стараються викупити на Холмщині всю землю, сколонізувати її польським селянством і поставити всіх перед доконаним фактом, що „Холмщина — се польська земля.“

Представники „Національного Союзу“ у Гетьмана. Після офіційного запрошення, переданого через міністра закордонних справ Д. Дорошенка, представники „Національного Українського Союзу“ відвідали 5. с. м. п. Гетьмана. Рада „Національного Союзу“ вислала трьох представників—голову ради В. Винниченка та членів президії: А. Ніковського і професора Шевця, котрі разом з тим є членами трьох визначніших українських партій: соціал-демократів, соціал-федералістів і соціал-революціонерів (правих). Побачення відбуло ся в гетьманській палаті. Вся розмова між п. Гетьманом і представниками „Національного Союзу“ вела ся в дуже прихильнім тоні і торкала ся найважливіших справ закордонної та внутрішньої політики української держави. По всіх питаннях, які порушено підчас розмови з п. Гетьманом і представниками „Національного Союзу“ виявилось, що погляди „Національного Союзу“ і п. Гетьмана взагалі сходять ся. Зокрема, в розмові багато говорило ся про земельну справу, в котрій погляди п. Гетьмана цілком погоджують ся з поглядами „Національного Союзу“.

Представники „Національного Союзу“ винесли з розмови те вражіння, що для більшого зближення між п. Гетьманом та українським громадянством найдено добрий ґрунт і що таке зближення в недалекій часі здійснить ся. Напевно за кілька днів наступить нова конференція представників „Національного Союзу“ з п. Гетьманом. Сподівають ся, що підчас сеї конференції буде докладніше виявлена єдиність поглядів і намітити ся деякі конкретні політичні кроки.

Після розмови з п. Гетьманом представники „Національного Союзу“ мали ще приватні розмови з деякими близькими до п. Гетьмана достойниками, як пп. Ханенко, Полтавець-Остриця та інші.

Державний український університет в Києві. Дня 6-го жовтня відкрито торжественно український державний університет. В святі взяв участь гетьман з своїм почотом, рада міністрів і взагалі представники української державної влади і громадські та культурні діячі. Ректором університета став професор Ф. Сушицький. Викладатимуть на історично-філологічному факультеті: архієпископ Олексій історію церкви, професори: Г. Павлуцький історію мистецтва, А. Лобода російське письменство і мову, М. Грушевський російське письменство і мову, О. Лукианенко славянську філологію, В. Зін-

ківський філософію, І. Огієнко українську мову, Ф. Сушицький українське письменство, О. Грушевський історію України, М. Пахарецький грецьку мову; на фізично-математичнім факультеті: Д. Граве математику, І. Ганицький математику, В. Лучицький кристаллографію, мінералогію і петрографію, С. Кушакевич зоологію, Й. Косогов фізику, В. Плотников хемію, В. Дубяньський географію, Ф. Швець палеонтологію, М. Кравчук математику; на правничім факультеті: М. Туган-Барановський політичну економію, Б. Кістяківський громадянське право, Ф. Мищенко церковне право, С. Веселовський статистику; на медичнім факультеті: др. О. Корчак-Чепурківський гігієну, др. В. Константинович паталогічну анатомію, др. А. Пшецький фармакологію, др. М. Нецадименко загальну паталогію з бактеріологією, Е. Черняхівський клінічну хірургію, О. Черняхівський гістологію, М. Вовкбой нормальну анатомію.

Студентів записало ся поперх 3.000, з того 99% Українців.

Купуйте дешеві й загально-доступні видання Союза визволення України:

	к. с.
1. В. Антонович. Хмельниччина в повісті Г. Сенкевича . . .	—80
2. М. Богданович. Білоруське відродження . . .	—80
3. Іп. Бочовський. Фінляндія та фінляндське питання . . .	240
4. Вяч. Будзиновський. Як Москва нищила Україну . . .	120
5. М. Возняк. Наша рідна мова. З 18 портретами . . .	—40
6. Пам'яті Івана Франка. Опис життя, діяльності й похорону. Зладив М. Возняк. З 12 малюнками . . .	2—
7. Вол. Гнатюк. Національне відродження австро-угорських Українців (1772—1880 pp.) . . .	160
8. Вол. Гнатюк. Українська народна словесність . . .	2—
9. Prof. M. Hruschewskyj. Die ukrainische Frage in historischer Entwicklung (Укр. справа в історичнім розвитку) . . .	1—
10. М. Грушевський. Якої автономії і федерації хоче Україна . . .	—80
11. В. Дорошенко. У відповідь напасникам . . .	1—
12. Вол. Дорошенко. Українство в Росії. Найновіші часи. З чис- леннями портретами . . .	240
13. Пам'яткова книжка Союзу визволення України з 103 іл. . .	5—
14. М. Капельгородський. Мої пісні . . .	2—
15. О. Кириленко. Українці в Америці . . .	1—
16. G. Cleinow. Das Problem der Ukraine . . .	1—
17. В. Короленко. Як упала царська влада в Росії . . .	120
18. О. Кобець. В Тарасову ніч. З образками . . .	1—
19. О. Кобець. З великих днів. З образками . . .	1—
20. М. Кордуба. Північно-західна Україна . . .	4—
21. М. Кордуба. Територія і населення України . . .	4—
22. Др. І. Крип'якевич. Українське військо. З малюнками . . .	—80
23. Dr. E. Lewyckij. Galizien . . .	120
24. Др. Е. Левицький. Листи з Німеччини . . .	160
25. Др. М. Лозинський. Галичина в життю України . . .	120
26. М. Лозинський. Іван Франко. З портретом Ів. Франка . . .	2—
27. Др. М. Лозинський. Михайло Павлик . . .	—80
28. Др. Осип Назарук. Свідками Українських Січових Стрільців. З малюнками . . .	7—
29. Др. Іван Пулюй. Ukraina und ihre internationale politische Bedeutung . . .	160
30. St. Rudnyckij. Ukraina. Land und Volk. Бр. 20— в полотні . . .	24—
31. О. Скоропило-Іолтуховський. Значіння самостійної України . . .	—40
32. Проф. С. Томашівський. Церковний бік української справи . . .	—60
33. M. Trotzkij. Die ukrainische national-politische Bewegung . . .	1—
34. М. Троцький. Литовці . . .	—80
35. М. Троцький. Як прийшло в Росії до революції . . .	120
36. V. Choma-Dovskij. Ukrajina i Ukrajinci (по хорватськи) . . .	2—
37. Др. Л. Цегельський. Русь-Україна і Московщина-Росія . . .	160
38. Др. Андрій Чайковський. Петро Конашевич Сагайдачний . . .	—30
39. Чужинці про українську справу . . .	—80
40. Т. Шевченко. Кобзарь. 2-й випуск . . .	2—
41. Проф. І. Шишманов. Роль України в болгарським відродженні . . .	—40

Набувати можна отсі всі книжки в Адміністрації видань Союзу визволення України. Wien, VIII., Josefstadtstr. 79, II, St., T. 6.

Зміст: Н. В. Мировий конгрес і „Декларація прав народів.“ — Для оборони української держави. — Мир на засадах Вільсона. — Внутрішня та закордонна політика України. — „Молода Україна“. — Мирові переговори між Україною і Росією зірвані. — Національний Союз. — Вісті.

Видає і відповідає за редакцію Микола Троцький
— З друкарні Адольфа Гольцгаузена в Відні —

ВІСТНИК

ПОЛІТИКИ, ЛІТЕРАТУРИ Й ЖИТТЯ

Виходить що неділі. — Менших рукописей не звертаєть ся.
Адреса: Wistnyk, Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 6.
Телефон: 13430. Чек.konto: ч. 107.090

Передплата: річно—20 К., 10 карбованців; піврічно—12 К.
6 карб.; квартално—6 К., 3 карб. Ціна поодинокого числа
50 сот., 50 шаг. Зміна адреси 50 с., 50 шаг.

V рік. Ч. 42.

Відень, 25-го жовтня 1918.

Ч. 225.

До питання про національну державу.

В попередній статі порушили ми справу „Деклярації прав народів“. Де-хто міг-би квестіонувати потребу такої декларації і взагалі такого роду трактування національної проблеми після війни. Є багато легковірних й романтичних мрійників, на думку яких: 1) ся війна скінчить ся повною перемогою політичного демократизму, репрезентантом і оборонцем якого уважаєть ся загально антанта; 2) в результаті сеї перемоги демократизму національна проблема буде раз на все полагоджена через утворення відповідних національних держав, тому, мовляв, не існуватимуть вже жадні національні спори та суперечки.

Що в порівнянні з осередніми державами, антанта є дуже демократична та поступова під політичним оглядом — се факт, котрий очевидно безглуздо було-б заперечувати. З сього однак зовсім ще не випливає, щоб антанта була не-грішна щодо імперіялізму та щоби вона в національній справі дійсно займала ідеально-платонічне становище абсолютної справедливості та альтруїстичної безінтересовності. Навіаки для антанти національна проблема є лише одним з засобів боротьби проти центральних держав, так саме зрештою, як і у сих останніх — національне „визволюванне“ антантських „інородців“ та „окраїн“ також було лише стратегічним маневром задля ослаблення ворожого табору.

Взагалі обидві воюючі сторони егоїстично спекулюють зі своїми національно „визвольними“ заходами, маючи на меті передусім власні імперіялістичні та великодержавні прямування, а найменше життєві інтереси та потреби визволюючих ся поневодених народів. Найліпшим доказом сього є та обставина, що ані антанта ані осередні держави не полагодили своїх хатних національних справ, звідки власне-б мали розпочати свої визвольні заходи щодо інших поневодених народів. Під сим оглядом обидва воюючі табори поводили ся майже однаково, безоглядно переслідуючи й задушуючи кожний прояв національно-визвольних прямувань серед власних „інородців“ та „окраїн“.

Словом, поневолені й недержавні народи у власнім інтересі не повинні занадто довіряти сим великодержавним „визвольникам“, а поклядатися лише на власну силу та взаїмну солідарність в поступованні проти пануючих народів-гнобителів. А для сього вони мусять здобути певний й непохитний та ні від кого незалежний ґрунт. А се запевнить їм саме „Д. П. Н.“ — ся майбутня велика хартія національних свобод всіх народів-кріпаків.

Особливо недержавні народи не повинні занадто захоплюватися ідеєю національної держави, яко засобу полагодження національних справ. Звичайно й здебільшого уважаєть ся державна форма за якусь неначе панацею та універсальний бальзам на всі національні слабування. Тимчасом в дійсності

вона зовсім не виключає й не усуває національних конфліктів та антагонізмів; іноді навіть ще їх спричинює та загострює.

Постулат національної держави (один нарід — одна держава; кожда держава — окремий нарід) — повстав в середині минулого століття в атмосфері національно-демократичного романтизму та молодого лібералізму, знайшовши своє потвердження головню в утворенні новочасної італійської та німецької національних держав. Після сеї ідеології політична карта Європи має просто перебудувати ся на основі етнографічно-національної мапи. Ся ідеологія цілком нехтувала ролю географічного та економічного моменту в структурі держави, не кажучи вже про неабиякий вплив під сим оглядом й інших чинників, як от історичного, культурного, тощо*).

В дійсності (особливо в осередній та східній Європі) майже не має вже зовсім замкнених національних областей. Майже не має прикладів повної тожсамости між географічними та етнографічними індивідуальностями. Майже всі народи мають чималі свої діаспори поза власною національною областю та чужі великі острови на своїй території. Загалом отже переважає мозаїково-національний тип над чисто-національним. Тому фактично отже є сливе неможливим досягнення ідеалу національного зєдинення. В дійсності він не був також досягнений ані в італійським, ані в німецьким випадках. В сім останнім випадку, з огляду на територіальне розсіяння Німців, він загалом є неможливий.

Реннер не без слушности зауважив, що всі спроби втискати національні справи в рамки однопонаціональних держав є власне нездійсними заходами, свого роду політичною квадратурою кола. Ся неможливість, очевидно, швидко була зауважена та сконстатована мірдайними державно-політичними чинниками. Буржуазно-капіталістична ідеологія, котра акцентувала (в спадщині по романтичній демократизмі й лібералізмі) сей постулат та зробила навіть з нього нечіпальний догмат свого державного „credo“, зробила в ньому маленьку поправку в дусі своїх національно-імперіялістичних бажань, зводячи в нівель таким чином питома його значіння та змісл. Вона гадала, що якщо нарід не може творити національної держави, то держава мусить виплекати національний нарід, себто засимілювати в собі все інородчеське. Ся державно-національна асиміляція de facto власне означає примусове винародовлення. Реальним її висловом були напр. насильна мадяризація, пруський гакатизм, германізація в Австрії й т. д.

Ся денационалізаторська пошесть захопила навіть поневолені та недержавні народи, котрі послугували ся сею асимі-

*) Докладнійше про се пишемо в нашій розвідці: „Національна справа“ яка саме друкуєть ся й куди відсилаємо читача. Н. В.

ляторською метою супроти своїх ще більш обездолених сусідів (напр. польські заходи у східній Галичині, чеські на Шлезку супроти польського працюючого люду тощо).

Єдиним можливим виходом з цього була-б всевітня чи бодай європейська федерація в дусі Драгоманівських теорій, узгаднююча в державнім будівництві принаймні три основні елементи та фактори державно-політичного життя, себто: географічний, економічний і національний.

Але позаяк народи-гнобителі хопили ся гасла федерації, яко стебла рятунку задля заховання свого державно-національного стану посідання (— федерація саме мала бути тайним засобом задля утримання його дотеперішньої суцільності й неподільності), очевидно, що сливе всі народи-крпаки як най-енергичніше відпурають ся від привида навіть федерації, добачаючи в ній лише замаскований маневр до задержання їх в старій вязниці та в дотеперішній ярмі. Їх відпорне становище супроти федералізму є так стихійним, що навіть саме слово федерація лишило ся на індексі в їх національним словнику (приклад: у Чехів щодо Австрії, у Українців щодо Росії).

Отже майбутній мировий конгрес після всіх передбачень відбудеть ся під знаком національно-державного будівництва. Великодержавні та пануючі аранжери його, що є прихильниками політичних ідеалів довоєнної Європи, найрадше-б зробили з неї один великий Балкан, вічно палаючий та вибухаючий національною зневажистю й непримиримим ворогуванням. Для народів-крпаків було-б се подекуди здійсненням їх великодержавних аспірацій та привічів. Але в жаднім випадку се не буде ще полагодженням палких національних антагонізмів й конфліктів.

Навіть в найліпшій можливій разі, коли-б утворення нових національно-державних конструкцій було переведено без жадних тайних замірів, як з боку пануючих держав, так і поневодених народів, всеж-таки (й з огляду на географічно-економічні моменти) — лишать ся ще тут кусники неполагоджених національних питань у виді національних меншостей, діаспор, сегровів і т. д., котрі вимагатимуть правного захисту й міжнародньої контролі. Тому пропонується нами Деклярація прав народів та загалом рішення національної проблеми en bloc — матиме чималу свою рацію.

Висловлюємо отже бажання, аби народи-крпаки й насамперед напіввизволена поки-що Україна — присвятила цьому проєкту серйозну увагу. Хай вони використовують мировий конгрес для витворення нового й загально справедливого національного та інтернаціонального права й таким чином забезпечуть на будуче свій та всього людства культурний поступ й розвиток та визволять його від грізного привида нових кривавих кошмарів.

Н. В.

Перебудова Австрії.

День 12. жовтня с. р. був історичним днем для Австрії. Репрезентанти всіх народів Австрії і всіх партій стали перед австрійським цісарем Карлом і отверто і широко розмовляли з ним про права народів на самоозначення та про їх ідеали і домагання.

Українські послы з Галичини заявили, що український народ австро-угорської монархії бажає собі утворення незалежної української держави, в склад котрої увійде східна Галичина, північна Буковина і північно-східна Угорщина, отже всі області, заселені Українцями. Для уложення конституції для сеї української держави і для переведення в життя права про самоозначення народів, виберуть Українські Установчі Збори дня 19. жовтня Українську Національну Раду.

Чеські послы заявили монархови, що стремлінням і волею чеського народу є утворення чехо-словацької незалежної держави, в склад котрої мають увійти Чехи, Моравія, частина Шлезка і північно-західна частина Угорщини. Надто чеські

послы поставили цісареві своє домагання, щоби з Чех виведено всі неческі війська.

Польські послы, покликуючись на прийняті засади Вільсона, на маніфест вафшавської Регенційної Ради і на заяву польського Кола заявили монархови, що польські землі, які доси належали до Австрії, мають злучити ся з незалежною Польщею. Вони представили навіть листу кандидатів на міністрів зєдиненого польського королівства. Між сими будучими польськими міністрами знаходять ся вже імена австрійських Поляків, а саме Гломбінського і Морачевського. В Австрії уважають себе Поляки лише гістьми і заявили, що поки оконечно не злучать ся з Польщею, хочуть в межичасі льоально працювати в австрійським парламентах і вирівняти взаємні порахунки. Авдієнцію Поляків у цісаря називають польські часописи прощальною візитою.

Югославянський посол Корошец представив монархови, що Словінці бажають приступити до незалежної югославянської держави разом з Сербамі і Хорватами.

Німецькі національні послы радили монархови здержати ся з перебудовою Австрії на засаді права про самоозначення народів аж до укінчення мирових переговорів.

Німецькі соціальні демократи представили монархови план перебудови Австрії на національній основі і радили не зволікати з реформою.

Дня 17. жовтня австрійський цісар Карло оголосив до народів Австрії маніфест, в яким сказано, що „Австрія, згідно з волею народів, має стати союзом держав, так, щоби кождий пень народу на своїй області заселення сотворив свою власну державну будівлю. Сим не випереджуєть ся ніяким чином сподуки польських областей Австрії з незалежною польською державою. Місто Трієст з околицею, відповідно бажанням населення, буде відокремлене. Ся перебудова, яка ніяк не торкає ненарушимости країв св. угорської корони, має обезпечити кождій окремішній національній державі її самостійність. До часу, коли перебудова буде викінчена на законній дорозі, існуючі улаждження остануть в силі для охорони загальних інтересів. Кличу народи, на яких самоозначенню нова держава має оснувати ся, до співпраці в Національних Радах — сотворених з парламентарних послів кождої нації — щоби привести до значіння взаємні інтереси народів між собою і у відношенню до мойого правительствя“.

У відповідь на сей маніфест австрійського цісаря Чехи і південні Славяне заявили, що справа їх національної державности є на їх думку міжнародньою справою, Румуни і австрійські Німці висловили бажання уконституувати ся по бажанням маніфесту в свої національні держави в межах Австрії (Румуни виставили домагання на повне самоозначення також для своїх земляків в межах Угорщини), а українські національні збори, які відбули ся 19. жовтня у Львові при участі галицьких і буковинських українських послів і представників громадянських організацій заявили ся за окремою українською державою, зложеною з української часті Галичини (з Лемківщиною), Буковини і північно-східної території Угорщини, заселеної Українцями і візвали національні меншости делегувати своїх представників до української конституанти.

Обєднання Польщі і незалежність Угорщини.

Регенційна Рада польського королівства видала в день 7. жовтня такий прокламаційний акт до польського народу:

„Велика година, якої польський нарід очікував з тугою, вже вибила. Зближаєть ся мир, а разом з ним здійснення ніколи непереваних змагань польського народу до повної незалежности. В сій годині воля польського народу рішуча й одностайна. Відчуваючи сю волю і опираючи на ній отсе візвання ставмо на основі загальних мирових засад, голошених прези-

дентом Зєдинєних Дєржав, а під сю хвилю прийнятих цілим світом як основа до уладження нового співжиття народів. У відношенні до Польщі сі засади ведуть до сотворєння незалежної держави, яка обіймала-би всі польські землі з доступом до моря, з політичною й господарською незалежністю, а також територіальною незайманістю, що буде обезпечене міжнародними договорами.

Щоби здійснити сю програму, польський нарід мусить стати як один муж і доложити всіх сил, щоби його волю цілий світ зрозумів і обезпечив. В сім цілі постановляємо: 1) Розв'язати Раду Стану; 2) негайно покликати правительство з найширших кругів народу і політичних напрямків; 3) На се правительство вложити обов'язок: опрацювання спільно з представниками політичних гуртків виборчого закону до польського Сейму, заснованого на широких демократичних засадах і сей закон предложити найпізніше протягом місяця до потвердження і оголошення Регенційній Раді; 4) Опісля сейм негайно скликати і його рішення передати дальше уладження початкової державної влади, в руки якої Регенційна Рада має зложити свою власть згідно з зложеною присягою.

Поляки! Тепер наша доля вже в значній мірі спочиває в наших руках. Покажім, що ми гідні тих великих надій, які більше чим одно століття наші батьки плакали серед гнєту і неволі. Хай замовкне все, що нас взаємно може ділити і хай загремить один великий голос: Зєдинєна Незалежна Польща.

Сей маніфєст — се перший акт тимчасового польського правительства, виконаний без відома окупантів. Користуючись міждержавним положенням і фактом, що центральні держави оголосили свою згоду на вільсонівську мирову програму, польська Регенційна Рада зручно вибрала хвилю для оголошення маніфєсту. З сього приводу між Поляками настала велика радість і надія на скорє зєдинєнє „всіх польських“ земель під патронатом Варшави. Галицьке „Польське Коло“ вислало до Варшави цілу свою президію, а рівночасно виїхали туди з Познанщини польські послы під проводом Сейди. Появили ся списки кандидатів на міністрів зєдинєної Польщі, в яких фігурують між іншими відомі галицько-польські діячі д-р Гломбінський і Дашинський. Відомо, що Поляки розуміють „зєдинєну Польщу“ в дуже широкому, історичному змислі, який не має нічого спільного з вільсонівською засадою про самоозначєнє народів. Для „визначєння“ границь Польщі коштом української Холмщини, Галичини і Волині, концентрують ся вже вздовж лінії Буга польські агітатори, а часописи нєтують вістки, що польське правительство мало поставити домаганє до центральних держав, щоби вони дозволили польським військам, які борють ся по стороні антант на свободний перемарш до Польського Королівства буцім-то для захисту перед большевизмом на випадок евакуації Польщі військами центральних держав.

Угорщина, устами свого президента міністрів Вєкерле зголосила 15. жовтня своє право на повну незалежність. Вєкерле між іншим заявив: „Тому, що Австрія задумє зорганізувати ся на федеративній засаді, мусимо супроти сфєдералізованої Австрії стати на становище персональної унії і на основі сеї унії самостійно зорганізувати наші політичні, економічні і військові справи. Взиваю всіх — говорив Вєкерле — причинити ся до зєдинєння національних сил і в сей спосіб не тільки зазначувати постійно самостійність і незалежність Угорщини, але й покликати її до життя.“

І так, в угорській парламенті устами президента міністрів твир Деака, дуалізм, оснований на прагматичній санкції з 1723 року між Угорщиною й іншими країнами австрійської монархії, повалено. Рівночасно згодив ся угорський прем'єр на ревизію договору Хорватії з Угорщиною з 1868 року, а немадарським націям обіцяв „поширити їх індивідуальні права“ — очевидно в межах Угорщини, в надії, що Мадярам поведе ся зберегти Угорщину від того розкладу, в якому знаходиться Австрія.

Заява Українського Національного Союзу.

Президія Українського Національного Союзу, який обєднує в собі партії соціальних демократів, соціалістів-революціонерів, соц. фєд., соц. сам., трудовиків, Селянської Спілки, а також громадські, професійні та кооперативні організації, за підписом голови Союзу Винниченка і секретаря Дідушка, оголошує в часописах „заяву“ про внутрішнє і міжнароднє становище України, в якому між иншим читаємо:

„Ми не вважаємо сучасний уряд на Україні повномочним і законним представником Української Держави. Сучасний кабінет міністрів, складений переважно з старих урядовців самодержавного російського режиму, чужий народови національно і ворожий йому політично та соціально, має опору тільки в невеличких колах великих аграріїв та королів промисловости, не розуміє й не може розуміти нових підстав життя, на які стає весь світ.

„В той час, коли європейські держави рішуче переходять до широкого народоправства, на Україні уряд, позбавивши демократію всіх прав, змагає ся до повернення старого царсько-поліцейського ладу. В правительстві, в творенні державного ладу, нарід не бере ніякої участі. На містах знищено самоврядуванє і змєнено самовладством повернених до влади колишніх жандармів і поліцаїв. Волю зібрань, слова скасовано. Методи репресій нагадують часи середніх віків: порять різками, закопують по шию в землю і т. п. Підпираючи реакційні класи, уряд сприяє розпаленому чуттю класової пімсти, яка доходить до нечуваних форм експлоатації і знущання з селянства та робітництва.

„Вийшовши з рядів російської царсько-самодержавної бюрократії, теперішній уряд і суть та форми свого думання має російсько-централістичні. Прагнення широкіх мас української нації до цілковитого національно-державного визволення більшости сучасного кабінету чужі й ворожі. Словесними, нещирими заявами та жорстокістю цензурних репресій уряд хоче створити вражінє спокою в Державі. Але вся діяльність його веде край до загибелі та руйни, а народні маси штовхає на шлях розлючености, одчаю та анархії.

„З огляду на се, Український Національний Союз заявляє, що дійсним, законним представником Української Держави може бути тільки той уряд, який спиратиметь ся на широкі демократичні маси українського народу. Тільки коаліційно-демократичний національний кабінет міністрів має право тимчасово, до йормального сформування народної влади, стояти на чолі державної роботи.

„І першим завданням сього кабінету має бути негайна демократична аграрна реформа на підставі знищення великого землеволодіння і забезпечєння землею трудового селянства. Негайно-ж має бути вироблено виборчого закона до законодавчого повновладного органу української землі й переведєно його в життє як найшвидше. Всі демократичні свободи, які є основою політичного життя в Західній Європі й які було здобуто революцією на Україні, але знищено сучасним урядом, мають бути повернені.

„Тільки в таких умовах наш край може стати до зорового, пляномірного відновлення всіх своїх великих сил і з повним правом виступити перед народами всього світа, як рівний учасник в розв'язанні великих міжнародних проблем.

„Грунтуючись же на праві кожної нації на визначєнє форм свого національно-державного життя, так виразно проголошеного в мировій програмі Вільсона, прийнятій обома воюючими сторонами, а також спираючись на історичнє та природнє право кожного народу гуртувати в одно ціле всі одірвані від його частин, Український Національний Союз вважає цілком природним і необхідним злучєнє в один державний український організм всіх заселєних Українцями земель, які до сього часу через історичні та міжнародні обставини не ввійшли в склад самостійної Української Держави.

жави, себто: Східньої Галичини, Буковини, Угорської України, Холмщини, Підляша, частини Бесарабії з українським населенням, частини етнографічно-української Донщини, Чорноморії, Кубані."

Подаючи отсю „Заяву“ на сторінках нашої часописи, не можемо не зауважити, що, коли вона є заповіддю боротьби за власть національних елементів, то вітаємо її найгорячіше, колиж се має бути початком нових соціальних і політичних експериментів, які вже раз пережила Україна, то чи не буде се і початком кінця самостійности України?

Мир на засадах Вільсона.

Мирова дискусія ведеть ся далше. Відповідь Вільсона Німеччині звучить:

У відповідь на донесення німецького правительства з 12. жовтня, яке ви мені передали, маю честь просити вас о пересланні такої відповіді:

Безумовне прийаттє умовин, виложених президентом Зєдинених Дєржав в його письмі до конгрєсу Зєдинених Дєржав з дня 8. сїчня 1918 і в його сїдуючих письмах, тепєрішнім німєцьким правитєльством і великою більшістю німєцького парламєнту дають прєзидєнтови право отєрєто і безпосєредно вияснити свою постанову в справі нот німєцького правитєльства з 5. і 12. жовтня 1918. Треба ясности в тїм, що перевєдєннє євакуації і умови розєму є справами, які мусять бути полишені осудови і радї військових дорадників правитєльства Зєдинених Дєржав і союзних правитєльств, а прєзидєнт почуваєть ся до обовязку заявити, що правитєльство Зєдинених Дєржав не може пристати на нїяку полагоду, яка не давала-би вповнї вдоволяючої забезпєки і запоруки, що тепєрішня військова перевага армій Зєдинених Дєржав і союзників на фронтї буде трєвати й на далї.

Він довіряє, а може навіть уважати певним, що такий буде осуд і постанова союзних правитєльств. Прєзидєнт уважє своїм обовязком додати, що правитєльство Зєдинених Дєржав, а він певний також що й правитєльства, з якими Зєдинєні Дєржави у війнї подучєні союзом, рїшучо так довго не згодять ся брати під увагу завїшеннє зброї, як довго збройні сили Німєччини виконують безправні і нєлюдські практики, яких вони щє й тепєр не залишили. В тїм самїм часї, коли німєцькє правитєльство звєрнуло ся до правитєльства Зєдинених Дєржав з мировими пропозиціями, його підводні лодки далше потоплюють на морях пасажирські кораблі і не тільки кораблі, ає також лодки, в яких пасажири і залюга шукають безпеки. Німєцькї армії підчас тепєрішнього, вимушеного відвороту з Фландрії і Франції роблять спустошеннє, які уважало ся всє прямим ломаннєм правил і звичаїв культурного ведєннє війни. Міста і села, якщо їх не знищєно, рабують ся зі всього, що в них є, навіть з їх мешканців. Годї очікувати, щоб злучєні союзом проти Німців нації згодили ся на розєм так довго, як довго будуть продовжуватись нєлюдські вчинки, плєондруваннє і нищєннє, на які вони слупно глядять зі страхом і з обурєннєм в сєрцю.

Треба також сказати, щоби не виринула можність непорозуміннє, що прєзидєнт з великим натиском звєртає увагу правитєльства Німєччини на розуміннє і ясний намір одної з мирових умовин, які приняло вже німєцькє правитєльство. Вона поміщена в бесїдї прєзидєнта, яку він виголосив 4. липня с. р. в Мут Бєрнон. Ось вона: Знищєннє вської лихої власти всюди, яка для сєбе, потайки і по власному уподобанню може заколочувати спокій свїта, колиб тепєр не можна було її знищити,

то бодай довести її до фактичної немочи (дальші слова телеграми незрозумїлі — прим. Рєд.). Власть, яка досї панувала над німєцьким народом, є саме того рода, який тут описано.

Німєцький нарід стоїть перед вибором се змінити. Навєдєні слова прєзидєнта становлять очєвидно умову, яка перед миром мусить бути сповнєна, якщо мир має надїйти як наслідок авції самого німєцького народу.

Прєзидєнт уважє своїм обовязком заявити, що цілє перевєдєннє мира на його думку буде залежати від певности, від вужучого характеру запорук, які можуть бути дані в сїй основній справї. Се річ конєчна, щоб злучєні проти Німєччини правитєльства напевно знали, з ким вони переговорують.

Німєччина очікувала від Вільсона иншої відповіді і тому завважуеть ся там констєрнація. Навіть соція-дємєкратичні і лібєральні часописи пишуть під адресом антант, щоби вона „не перєтягала струни“. Німєччина готова до жєртв, одначє не виключєна перєміна в настрою, якщо німєцький нарід набєрє переконаннє, що по другій сторонї нємає охоти заощадити німєцькому народови останньої розпучливої боротьби“.

Зовсїм инший тон в німєцькій патріотичній і всєнімєцькій прєсї. Голова конєрвативної партії оголошує поклик, в яким сказано: Пїсля Вільсонової відповіді нємає нїякого вибору. Треба вєсти далше боротьбу. Нє смїємо добровільно позволити на рабунк нашої зброї. Нїякий ворог не смїє вїйти на святую землю нашої вітчизни. Нє дамо німєцького краю нї на сходї, нї на заходї. На службу вітчизни кожда робуча сила! Кождий здібний до зброї мушина на фронт!

18. жовтня вислали Зєдинєні Дєржави свою відповідь на ноту Австро-Угорщини. Вона звучить: Прєзидєнт (Зєдинених Дєржав) уважє своїм обовязком подати до відомє австро-угорському правитєльству, що він не може займати ся пропозицією сього правитєльства, бо від 8. сїчня наступили деякі події найбільшого значіннє, які з конєчности змїнили компєтєнцію і відвічальність правитєльства Зєдинених Дєржав. Між 14-ти умовинами, які прєзидєнт тоді сформувєв, була така: „Народом Австро-Угорщини, які бажємо бачити обезпєченими і охорєнєними, треба дати як найбільшу можність автономного розвитуку.“ Від хвилї написаннєя сєї точки і проголошеннєя її перед конгрєсом Зєдинених Дєржав, правитєльство Зєдинених Дєржав признало, що між Чєхо-Словаками і німєцьким та австро-угорським правитєльством істнує воєнний стан і що чєсько-словацька Національна Рада є фактично ведучим війну правитєльством, надїлєним вистарчаючим авторитєтом для ведєннєя військових і політичних справ Чєхо-Словаків. Воно признало також в найширший спосіб справєдливїсть змагань Півдєнних Славян до незалежності. Тому прєзидєнт мировою основою не може признати „автономії“ сїх народів, тільки мусить обстоювати погляд, що вони самі, а не він може рїшити, яка авція австро-угорського правитєльства вдоволить аспїрації і права народів, як члєнів родини націй.

Проголошеннє держави австрійських Українців.

Зі Львова доносєть: В пятницю пополудні зібрала ся українська конєституанта, в якій взяли участь всї українські парламєнтарні і соїмові посли з Галичини і Буковини, по трьох відпоручників всїх українських партій обох країв, а також прєдставники соціял-дємєкратів, митрополит Шєнтицький і єпископи з Перємишля і Станїславова, члєн палати вєльмож радник Барвінський і голова українських послів з Буковини Василько. На сїй конєституантї порїшєно прокламувати самостійну українську державу для всїх етнографічно засєлєних Українцями областей Авєстрії й Угорщини, від Сяну в Галичинї до Сєрєту на Буковинї. Соціяльні дє-

мократи покинули конститuantу ізза того, що вони домагаються безпосереднього прилучення її нової держави до української держави, столицею якої є Київ. Паради конститuantи відбулися серед незвичайного напруження і тревали до суботи в ранці, бо до соціал-демократичного становища прилучилися також численні представники несоціалістичних партій. В суботу передполуднем голова парламентарного клубу д-р. Петрушевич предложив рішенню конститuantи кінцеві ухвали. Йому удалося, мимо протестів знова прибувших на збори соціал-демократів, перенести рішення конститuantи. Під радісні оклики присутніх він проголосив заснування української держави на етнографічних областях Австрії і Угорщини. Проголошення звучить так:

„Стоячи на становищі самоозначення народів, Українська Національна Рада, як конститuantа, постановляє: 1. Ціла етнографічна українська область в Австро-Угорщині, а зокрема Східна Галичина з граничною лінією Сяну з влученням Лемківщини, північно-західна Буковина з містами Чернівці, Сторожинець і Серет та українська полоса північно-східної Угорщини творять одноцілну українську територію. 2. Ця українська національна територія уконститується як українська держава. Постановляється за поробити приготівні заходи, щоби се рішення перевести в життя. 3. Взивається всі національні меншости на сій українській області — причім Жидів признається за окрему національність — щоби уконститувалися і негайно вислали своїх представників до Української Національної Ради в скількості, відповідаючій їх числу населення. 4. Українська Національна Рада виготовить конституцію для утвореної сим способом держави на основах загального, рівного, тайного і безпосереднього права голосування з пропорціональним заступством, з правом національно-культурної автономії та з правом заступства при правительстві для національних меншостей. 5. Українська Національна Рада жадає, щоби зорганізована отсе в державу українська територія мала безумовно своїх заступників на мировій конференції. 6. Теперішньому австро-угорському міністрови заграничних справ гр. Буріанови відмовляється право переговорювати іменем її української території.“

3 юнацького щоденника.

Передруковуємо з „Літ.-Наук. Вісника“ (1918 р., кн. II—III) сей цікавий щоденник, бо він дуже влучно змальовує той душевний процес, який відбувається у більше-менше інтелектуального юнака, коли він „робить ся свідомим Українцем“. Питання й сумніви, які повстають в душі парубка підмічені досить добре. Очевидно у різних людей поодинокі стадії сього переродження тривають неоднаково — у одних довше, як у других; юнак, представлений у д. Г. А. І. може трохи швидко навертається на праву путь, але самі переходи змальовані, на нашу думку, зовсім вірно. Ред.

26 іюля. Война забросила мене в этот чужой городъ. Ищу хоть какого-нибудь общества.

28 іюля. Благодаря знакомству съ Г. вошелъ въ одинъ кружокъ литературно-артистическаго характера, гм... українскій. Барышень много. Не понравилось мнѣ это тенденціозно-украинское направление. Я не понимаю (или не знаю) украинскаго движенія; оно мнѣ кажется какимъ-то риторичнымъ, надуманнымъ. Хотя оно давно мнѣ мозолить глаза и я чувствую, что идейно мнѣ придется съ ними считаться, хотя бы потому, что моя фамилія оканчивается на „ко“. Я даже придумалъ такую саркастическую фразу на случай, если меня стануть вербовать въ „українці“: „Хотя моя фамилія оканчивается на „ко“, но...“ и проч. Замѣчательно, що въ нашомъ „гурткѣ“ кажется ни одна барышня не говоритъ по малоросійски.

Сегодня одинъ студентъ, котораго я не разъ встрѣчалъ на улицѣ обязательно въ смужковой съ краснымъ верхомъ шапкѣ на бекрень, упорно не хотѣлъ понимать, что говоритъ ему барышня „по московскому“. Ну, какое мнѣ дѣло до ихъ украинофильства? Интересно потолкаться между людьми и это меня главнымъ образомъ привлекаетъ. Если ничто не помѣшаетъ дальнѣйшему участію въ этомъ гурткѣ, то онъ станетъ новымъ центромъ моего вниманія и наблюденія.

7 августа. Я поневолѣ интересуюсь всѣмъ украинскимъ. Читаю украинскія книжки и говорить, конечно, тоже научусь.

15 августа. Изъ прочитанныхъ за послѣднее время книгъ, на особія мысли натолкнули меня двѣ небольшихъ статьи: Чуковского „Тарас Шевченко“ и „Між двома думами, Микола Гоголь“.

Освѣщеніе „українського руху“ вносить какую-то грустную раздвоенность въ мои мысли. Я считалъ украинофильство явленіемъ искусственнымъ, созданнымъ исключительно интеллигенціей. А теперь не знаю, вѣрять или не вѣрять, есть-ли дѣйствительно отдѣльная нація, способная на борьбу за самобытность? Специально этимъ вопросомъ мнѣ заниматься некогда, но понемногу назрѣваютъ вопросы и случайно попадаются отвѣты на них... Мысль о Россіи у меня двоится... Я никогда не подозревалъ, что до такой степени рѣзко можно разграничивать „капанию“ отъ „хохландіи“. Но это дѣйствительно такъ. А если такъ, то я ставлю себѣ вопросъ (трагическій вопросъ, бывшій если вѣрять автору статьи „Між двома думами“, причиной душевной трагедіи Гоголя): кака-же у меня душа? Меня до смѣшного поражаетъ то, что этотъ вопросъ дѣйствительно можетъ быть для меня трагическимъ; онъ отрицаетъ цѣльность моей индивидуальности. Что за чепуха? Я умѣю думать и говорить только на одномъ русскомъ языкѣ, я испыталъ на себѣ обаяніе русской литературы и, признаюсь, до сихъ поръ мнѣ почему-то казался какъ-то несерьезнымъ слишкомъ мягкій „щебечущій и пѣвучій“ украинскій говоръ. А теперь... Гм...

28 августа. Знакомлюсь съ „украинофильствомъ“. Обязательно нужно знать украинскій языкъ. И я буду знать. Читаю Шевченка со словаремъ. Не буду писать, что я думаю обо всемъ этомъ, пока не опредѣлились мысли, пока я самъ себѣ не отдамъ отчета.

7 сентября. Прочиталъ: 1) „Освобожденіе Россіи и украинскій вопросъ“. Теперь я кое-что понимаю. 2) „Кобзарь“ — безперечно, се перше, що треба було прочитати для знайомства з українською літературою. Як-би одкинути у Шевченка його історично-патріотичні пєси і залишити одну тільки лірику, то й того досить, щоб назвати його великимъ поетом. Скільки музики, скільки м'якості, ласки і суму! „Як умру, то поховайте“... „Думи, мої думи“... „І небо невміє і заспані хвилі і понад берегомъ геть-геть неначе п'яний очерет без вітру гнєть ся“... Надзвичайно подобають ся мені деякі пєси (не пам'ятаю заголовків).

Шевченко дуже багато зробив для національного самовизначення Українців і своїми творами і самим фактомъ свого існування. У мене слів не вистарчає, а то-б я й думав по українськи; більш за все не вистарчає „отвлеченнихъ понятій“. Треба скористувати отсей мій зпитокъ для виробу української мови. Хоч приходить ся висловлятися не досить вільно й іноді заирати в словникъ. А я такъ багато хочу висловити!

Спробую.

Щодо українського руху, то питання се для мене потроху освічується. Я визнаю свою належність до української нації, алеж всі мої щирі думки, все мое почуття проти того, що я називаю національнимъ шовінізмомъ. А такъ я називаю необхідність виставляти все своє не через те, що воно краще, а через те, що воно — своє. Хоч з другого боку здається, що се необхідно при національній боротьбі, що на ділі, може, сей „шовінізмъ“ винесе на своїхъ плечахъ боротьбу за волю та самостійність нації. Все-таки — ні!

Страшно за те, що він душить, давить всяку вільну, широку думку. Для української нації багато є праці в межах культурного досконалення і в межах політичної боротьби — і в сій останній становище її зовсім неможливе. Я, здасться, правильно розумію ті політичні обставини, які висунули сю націю і очевидно приведуть її до чогось кращого. Якби не ті обставини, то українська нація благополучно була-б задавлена російською культурою, досить багатою, сталою і „многооб'їщающею“. Обставини такі: людям, громадянству треба більше волі, самостійности, самодіяльности; а ворог всьляких „свобод“ в Росії — державна влада, державний устрій; і найбільш діяльні елементи ідуть в політичну боротьбу; вони стихійно шукають слабих боків громадського ладу. Українська нація з її історично-складеною особливістю заявила ся підходящим виходом для тих змагань. Необхідно ухопитись за щось, необхідно хоть що-небудь поставити проти. Абстрактними ідеями соціалізму тут багато не візьмеш. І протипоставили націю. Національні змагання мають твердий ґрунт — вони ростуть просто з землі. Так я поясню собі психологію того факту, що кунца інтелігенції, яка має можливість користувати ся всіма благами російської культури, заходила ся в неможливих обставинах російської дійсности працювати коло відродження української культури.

Сей рух здасться мені цінним не як демократичний *rag excellence*, і коли я ідейно йому співчуваю, то не через те, що визнаю українську національну культуру за кращу, ніж яка инша, а через те, що перемога українських національних домагань є перемогою демократії над деспотизмом. Правда, як сказано десь у Грушевського, се є дуже ненатуральне становище, коли нація робить ся знаряддєм боротьби, а не тим, чим вона мусить бути — ґрунтом для економічного, культурного і всякого иншого „процвітання“.

Українська нація має великий скарб — се її чудова мова, ще не зовсім кристально-чиста, але вже певно сформована, яка має свою мелодію, яка здатна на те, аби внести свою ленту в скарбницю людської культури. Але-ж хіба можна ставитись вороже до російської мови (як се роблять деякі „шири“ Українці) тільки тому, що є українська? Теоретично, звичайно, не можна. Можна тільки радіти з того, що не зупиняється органічний зріст людської мови і разом з тим думки.

К чорту футуризм з його змаганням до винайдення нових слів, хоч гірших, аби инших, коли так багато праці утворити, обробити нову мову.

Як більше довідаюсь, перевірю сі думки.

8 сентября. А может быть въ самомъ дѣлѣ національное самосознаніе украинской интеллигенціи не надумано, а исторически послѣдовательно? Я слишкомъ мало знаю исторію украинской интеллигентной мысли. Во всякомъ случаѣ, въ народныхъ массахъ національного самосознанія нѣтъ.

10 вересня. Ранійше, ніж сісти писати, я подумав, чи писати по російськи, чи по українськи. На язык наворачтають ся готові звичні форми російської мови. Ну, та раз уже я маю намір виробляти мову, то буду писати як можу українською мовою. Я тепер намагаю ся більше розмовляти по українськи. Дома з мене сміють ся і рішили, що я „увлекаюсь“. Се мене дратує. Алеж я не маю змоги розтолкувати самим близьким мені людям логічну необхідність для мене того, що иншим здасться захопленням.

27 вересня. Читаю і читаю. Як я страшно мало знаю щодо українських справ!

18 жовтня. Нарешті, мені мало того малесенького куточка мого життя, де я маю змогу чути українську мову, говорити нею і виховувати себе в такім напрямі, як мені хочеть ся. Так, національна боротьба є боротьба за форму, а не за зміст. Свідомість того, що мені потрібна одна форма, а життя втискує мене в другу, вносить в моє життя страшенну дізгармонію, і так важко іноді буває, що... легше, здасть ся, перейти „въ станъ торжествующихъ“.

22 січня. Перечитував сей мій зшиток. Звичайно, тепер я-б не підписав ся під деякими думками про українство, які записав ранійше. Я говорив про якісь політичні обставини, що висунули українську націю... Який мудрий силлогізм: *post hoc, ergo propter hoc*.

Безперечно, національні особливости органічно існують і ранійше чи пізнійше мусять утворити свою рідну форму. Які далекі були мої міркування від національної свідомости, що викликає надзвичайно складне почуття національного самолюбства і якоїсь певности в собі. І коли я згадую своє минуле, то не дякую ні семі, ні школі за те, що вони не виховали в мені того почуття, яке тільки одно дає повноту і цілість індивідуальности. Алеж... алеж моя національна свідомість, моє почуття національного самолюбства не дає мені ні ціліности, ні повноти, бо нема ціліности і повноти в житті української нації. Обставини, обставини! Українська нація навколо обставлена обставинами.

А все-ж таки, хоч праця над відродженням української нації дуже важка, історія розвитку українського народу, порівнюючи з історією хочби великоруської нації, де споконвіку царював кулак, уявляється мені більш вільною, яскравішою.

6 липня. Ціла безодня розділяє те, що є, від того, що було; хвилююча, неймовірна безодня... Передбачаю велике й широке море історичних подій. Може будуть ще великі катастрофи, алеж вони будуть закономірними і не будуть несподіваними.

Так. От тепер, перший раз за своє життя я говорю собі, що я стою на якімсь шляху і чогось хочу.

Згадуючи історію свого переродження, я роблю цікаві спостереження над вихованням моєї особи в напрямкові, я так скажу, національної творчости, яку я розумію, як потребу, неминучу, настирливу потребу кожної, вище середнього розвиненої людини виявити себе в формі, яка найбільш відповідає внутрішньому змістові; я роблю таке обмеження „вище середнього розвиненої“, бо-ж середні люде завжди ідуть по лінії найменшого опору і бодай випадково можуть почувати нахил до тої чи иншої форми життя, ледве чи проявляючи в тім напрямкові якусь акцію.

Чи проявив я якусь акцію, щодо виявлення своєї національної форми? Ні.

У мене в свідомости нічого не було, крім почуття неціліности, але-ж акція? Акція ніби мала іти зовсім в протилежнім напрямкові остаточного перероблення психіки. Що вона в тім напрямкові не пішла, то се було майже випадково.

7 липня. Скорійше-б здати в архив всі наслідки того непевного і неповного життя, яким доводило ся жити досі. А се не так вже легко зробити. Треба починати з букваря в буквальному розумінні слова.

Часто почуваю глибоке незадоволення з того, що не добре знаю мову. Вона якось вросла в мене, стала легкою і натуральною, тільки я ще не володію нею.

І от скептичне питання: чи можливо перебудувати своє внутрішнє життя, висловлювати самі тонкі відтінки почуття й абстрактної думки мовою, на якій у мене, може, знайдуть ся не всі відповідні слова? Але ранійше, ніж виникло у мене таке питання, маю відповідь на нього: одже мушу творити, хочби не хотів — мушу.

„Мусиш бути творцем, мусиш бути певним своїх сил, мусиш мати і волю тверду і сильні руки“.

Т. А. І.

Вісти.

Димісія українського кабінету міністрів. Кабінет в цілім складі зголосив свою димісію. Гетьман поручив Ф. Лизогубови скласти новий кабінет. Безпосереднім приводом міністеріальної кризи було письмо 9-тих членів кабінету в справі міждержавної політики України.

Україна й антанта. „Одеськія Новости“ довідують ся з Києва, що незабаром вишле українське правительство своїх відпоручників до Лондону, Парижа і Вашингтону, щоб навіязати зносини з антантескими державами.

Ся сама часопись подає вістку, що на радї міністрів прийшло до непорозуміння, бо одна частина членів кабінету є за самостійним виступом України на майбутній мировій конференції, між тим, коли друга частина стоїть за „загально-російською“ делегацією, причім українські делегати мали-би виступати спільно з більшовицьким, отже неіснуючим навіть російським правительством.

Прем'єр міністрів про заграничну і внутрішню політику. Співробітник „Кіевской Мысли“ мав інтерв'ю з прем'єром ради українських міністрів Ф. Лизогубом про заграничну і внутрішню політику.

Про участь України в першій мировій конференції Лизогуб сказав, що Україну признано дотепер офіційно зі сторони Німеччини, Болгарії і Туреччини, а офіційно зі сторони Швейцарії, тому треба буде добивати ся признання також зі сторони інших держав. Щодо кримсько-українських відносин, то переговори між обома правительствами з чисто формальних причин перервано, тому про будучність сих відносин годі сказати щось певного. Між Україною і Румунією нема причини до поважних непорозумінь, переговори відновлять ся, хоча економічні інтереси обох сторін ще далеко не прояснені. Більше скомпліковані відносини до Великої Росії. В інтересі українських горожан треба б побажати збереження українських консулів в совітській Росії, однак на жаль треба сказати, що навіть консульська охорона нічого не помагає щодо сих горожан, які з якої-небудь причини попали в підозрінне більшовицьких властей. Консулів не допускають до арештованих і нічого не помагають ніякі протести. В сїм самім часі більшовицька пропаганда ведеть ся на великі розміри по цілій Україні. При таких обставинах годі установити які-небудь правильні відносини. Шум, піднятий довкола арештування в Києві більшовиків не має під собою основи, арештовано 200 людей, з яких тільки 5 мало за собою право міжнародної недоторкаемости і їх пущено на волю. Відносини до Дону уложили ся по добросусідськи.

Годі сказати, що внутрішній лад і порядок вже установлені, однак річ певна, що сей порядок буде привернений. Клопочемо ся тепер сформуванням української армії, якої кадри вже готові. В містах зорганізовані будуть відділи з інтелігенції, по селах козачтво. Нема що боїти ся нападу більшовиків, які не матимуть відваги розпочинати боротьбу з німецьким військом; німецькі війська не покинуть України навіть на випадок перемиря. Шеста точка Вільсона не відноситься до України, бо німецькі війська знаходяться на Україні, як війська заприязненої держави.

Транспортні труднощі вияснив Ф. Лизогуб недостатком мастей, яких з різних причин годі дістати з Румунії, а городенська область занята більшовиками.

Щодо можливих перемін в складі міністерства, прем'єр міністрів заявив, що чутки не мають ніяких основ, а якщо справді дехто з міністрів уступив-би з свого становища, то се наступило-би без якої-небудь спеціальної тенденції.

Надзвичайні представники за кордоном. Рада міністрів ухвалила кандидатури генерала Дашкевича-Горбальського і генерала Важенова надзвичайними представниками української держави, першого в Румунії, а другого в Швеції.

Урочиста панихида по гетьманах України. В понеділок 14. жовтня с. р. 1. год. після полудня, в Києві, у брамі Софійського собору відправлено панихиду по Івану Мазепі та Богдану Хмельницькому. На панихиді зібралась сила народу, серед яких помітно було молодих козаків та старшин українського війська. Співав хор з присутніх. Після панихиди один з ініціаторів попрахав присутніх спокійно розійтись. Присутні виконали „Ще не вмерла Україна“, „Заповіт“ і „Не пора“. Потім пішли до пам'ятника Богдана, де навколїшках співали також „Заповіт“, а потім виконали гимн кілька разів. Кількох людей в сїю хвилину камінними збивали написи на пам'ятнику „єдина невідьдима Росія“ і „волимо под царя восточного“. Присутні щиро витали се гучним „слава“. Нарешті слова на пам'ятнику заліпили папером. Через кілька хвилин почувлось старе „разойдись!“ — се прийшов загін вартових, який почав розгоняти майї-фестантів. Присутні гостро суперечили, запитували, в чім тут вина патріотично настроєних людей. Нарешті німецький офіцер наказав варті звільнити майдан і варта під крики „ганьба“ пішла з майдану. Поволі публіка розходила ся. Німці тактовно прохали розійти ся.

Відїзд Дорошенка до Берліна. УТА доносить: Міністер закордонних справ Дорошенко виїздить до Берліна, його заступить товариш міністра закордонних справ Палтов.

Нове болгарське правительство й Україна. Приїхав до Києва старший радник українського посольства в Софії Шульга. По його словам відношення нового болгарського правительства до України лишилось таким же доброзичливим, як і відношення бувшого правительства. Український посол Шульгин представляв ся новому цареві Борисові. Безпосередньо після перевороту прем'єр міністрів Малінов офіційно повідомив українське посольство про те, що замість царя Фердинанда, котрий зрік ся престолу, почав царювати Борис.

Зєдинені Держави проти самостійної України? „Одеськія Новости“ доносять: Український посол в Софії Шульгин звернув ся до Америки в справі представництва України на мировій конгресі і одержав на се відповідь від Лянеїна, що Зєдинені Держави очікують представництва цілої Росії, а самостійності поодиноких частей Росії не признають. — Чи також Польща, як частина бувшої Росії, не буде мати представництва на майбутній мировій конференції?

Війна України з Польщею? Польські часописи повідомляють з Варшави: Компетентні круги одержали вістку, що гетьман України Скоропадський висилає на Холмщину і Полісся три дивізії війська для окупування сих областей. Скоропадський зневолений до сього сим, що Австрія, здіймаючи тепер окупацію в Польщі, опорожнисть також Холмщину і Полісся. „Імпрезу“ Скоропадського тайно підпмагають Німці. В українській армії мають бути також Німці (?). Компетентні круги у Варшаві мають вже в своїх руках вісти про плани Скоропадського.

Не знаємо, оскільки ся відомість має під собою реальний ґрунт; противно, нам відомо фактично, що відділи польських легіоністів концентрують ся вздовж Буга і не виключене, що Поляки видумують алярмуючі вістки, щоби оправдати свою завойовницьку акцію.

Український університетський факультет в Полтаві. 6. жовтня відбуло ся в Полтаві урочисте відкриття історично-філологічного факультету, заснованого місцевою „Просвітою“. В святі брали участь представники міністерства, міста, земства і громадських організацій. Голова „Просвіти“ Левицький у великому викладі розказав історію заснування факультету, Лекції читатимуть професори Багалій, Сумцов, Кульбахін, Шміт, Веретенников, прив.-доценти Гриневич, Таранушенко й інші. Дійсних студентів записало ся 162, вільних слухачів 44. Гетьман Скоропадський і міністер освіти прислали тепло зрадаювані телеграми. Привітні промови

виголосили: декан факультету проф. Черноусів, далше проф. Багалій, і представники всіх місцевих управ і організацій, навіть жидівська община.

Генеральний консуль у Ціріху. Призначений українським консулом у Ціріху О. Відінський незабаром має виїхати на місце служби. Його завданням між иншим буде — встановити торговельно-промислові зносини між Україною і Швейцарією. У близькій часі д. Відінський задумує уладити в Ціріху виставку українських виробів. В сій справі вже вели ся переговори з ріжними українськими торгово-промисловими та фінансовими інституціями, як от „Українбанк“, „Дніпросоюз“, „Союзбанк“ і иншими.

Для релігійних потреб. Пан Гетьман затвердив законопроект про асигнування 200.000 карбованців міністерству ісповідань на закупню евангелій та книг святого писма і 57.000 карб. на видання українською мовою катехизма.

Новий атентат на Леніна. Спеціальний кореспондент „Leipziger Zeitung“ доносить з Києва, що в Курську виконано новий атентат на Леніна. Злочинець належить до ліги местників в Витебську, є регістратором інформаційного бюро совітської преси і називається Дваніцький. Ленін поранений револьверними стрілами в плече. Дваніцького арештовано.

Українська місія на неутральних. Незабаром генерал Б. Бажанов має вирушити з надзвичайною дипломатичною місією до неутральних країв з метою завязати дипломатичні та економічні відносини України з скандинавськими країнами — Швецією, Норвегією і Данією. Крім ген. Бажанова у склад місії увійдуть: урядовець особливих доручень при міністерстві закордонних справ О. Козій і два урядовці. Місія має вирушити з Києва зараз-же після остаточного сформування. Як ми довідали ся з певних джерел, незабаром бувший морський міністер в кабінеті Винниченка Дмитро Антонович буде призначений українським генеральним консулом у Стокгольмі.

Чорноморсько-балтійський союз. „Н. Рада“ доносить: В місцевих ріжнонаціональних кругах жваво обговорюється справа організації Чорноморсько-балтійського союзу. На думку деяких політичних діячів необхідно для виступу на мировім конгресі підготувати тимчасовий союз народів, що живуть в Надбалтійщині, потім притягти Литву, Білорусь, Україну, Данію, Кубань, Кавказ. Не виключається можливість крайньої територією союзу вважати Фінляндію. Ся ідея, як ми довідались, має великий успіх в Литві, Латвії й Білорусі.

Норвегія і Україна. Оподі норвегський королівський консуль Георг Розенберг завітав до міністра закордонних справ Д. Дорошенка і довго з ним балакав. Розмова торкала ся справи встановлення взаємовідносин між Україною й Норвегією.

Протест Білоруси проти претенсій Польщі. Згідно з постановою Ради, Народній Секретаріят Білоруси сьогодні телеграфічно звернувся з повним протестом до німецького канцлера з приводу претенсій Польщі на білоруські частини виденської і городненської губерній.

Польська дипломатична місія в Києві. 10. жовтня в 2. годині дня прибула з Варшави кур'єрським поїздом польська дипломатична місія, в склад якої входять представники польської регенційної ради: Ванькович і секретарі Соболевський та Граб-Прушинський.

Німецькі війська на Україні. Урядово оголошено: Останніми днями знов ширяться чутки ніби в звязку з мировим предложенням Німеччини та відповідю президента Сполучених Держав Вільсона, що німецьке військо покине Україну. З офіційних німецьких джерел повідомляють, що сі чутки рішучо не мають підстав. Україну не можна вважати за територію окуповану Німцями, бо німецьке військо прийшло сюди на запрошення українського уряду, й не прийшло з зборною цілю, а для відновлення нормального життя, підтримання ладу в заплязненій державі. Німецькі офіційні джерела гадають, що пункт шестий Вільсонової програми ні в яким разі не стосується до України.

Відновлення козацтва. Рада міністрів прийняла закон про відновлення козацтва як державної організації і рішила виплату 100 тисяч карбованців на ріжні потреби, які виникнуть в звязи з справою відновлення козацтва.

Затвердження автономности української церкви. Святійший Синод на чолі з Германом Пятим Всесвітнім патріархом по відомостях місцевих грецьких газет признав і затвердив відновлення патріархату в Росії в особі патріарха Тихона і також автономність української церкви, проголошеної на всеукраїнським церковнім соборі.

Українська Національна Рада в Швейцарії. Як доносить українське пресове бюро в Лозанні, основано в Швейцарії Українську Національну Раду, в якій є заступлена також Галичина і Буковина. Ся Рада увійде в зносини з подібними організаціями в Парижі, Римі і в Зєдинених Державах. Вона стоїть на становищі Вільсонової програми і Українського Національного Союзу, який перед кількома місяцями утворено в Києві.

Проти мадарських насильств. Дневник „Pester Lloyd“ з 9. жовтня доніс, що посол до угорського сойму Антін Бєсکید зголосив інтерпеляцію в справі заведення нового календаря для тамошніх гр.-кат. Українців і в справі усунення кирилиці. Посол Бєсکید домагається привернення церковного мира і відкликання календарського зарядження, виданого єпископами з Пряшева, Мункача і Гайдудорог.

Львів у Польщі? Львівські дєвники донесли, що на урядових актах, а саме на перепустках для подорожуючих на Україну, які виставляє начальна команда війська (АОК), означено, що Львів лежить в королівстві польським. (Wohnort: Lemberg. Staatsangehörigkeit: Königreich Polen). Польські дєвники вєвняють, що таких перепусток видано багато з датами від 11—15, отже годі припускати, щоби се була помилка.

Польща по Буг! На засіданню комісії для заграничних справ австрійської делегації в день 16. жовтня критикував посол Василько політику гр. Буріяна і домагав ся його уступлення. На се гр. Буріян заявив, що Австро-Угорщина стояла все на становищі австро-польської розвязки справи, а обговорюючи польську справу замітив, що уважає границю Буга, як границю між Україною й Польщею, ще й нині за найбільш відповідну...

Бібліографія.

Володимир Короленко. Без язика, оповідання, авторизований переклад з російської мови Петра Датлова, під редакцією В. Дорошенка, Львів, 1918, видання „Всесвітньої Бібліотеки“, стор. 173, ціна 6 кор.

Василь Пачовський. Малий Святослав Хоробрий, діточа гра—казка в 4-х діях, Венцляр, 1918, стор. 79.

В адміністрації „Вістника“ можна набути:

12 малюнків Сергія Васильківського . . . К 2-00

З сим числом розсилаємо чеки ч. 107.090 і просимо вирівняти та відновити передплату.

Адміністрація.

Зміст: Н. В. До питання про національну державу. — Перебудова Австрії. — Обєднання Польщі і незалежність Угорщини. — Заява Українського Національного Союзу. — Мир на засадах Вільсона. — Проголошення держави австрійських Українців. — Т. А. І. З юнацького щоденника. — Вісти. — Бібліографія.

Видає і відповідає за редакцію Микола Троцький
— З друкарні Адольфа Гольцштерна в Відні.

ВІСТНИК

ПОЛІТИКИ, ЛІТЕРАТУРИ Й ЖИТТЯ

Виходить що неділі. — Менших рукописей не звертаєть ся.
 Адреса: Wistnyk, Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 6.
 Телефон: 13430. Чек.konto: ч. 107.090

Передплата: річно—20 К., 10 карбованців; піврічно—12 К.
 6 карб.; квартално—6 К., 3 карб. Ціна поодинокого числа
 50 сот., 50 шаг. Зміна адреси 50 с., 50 шаг.

V рік. Ч. 42.

Відень, 12-го падолиста 1918.

Ч. 226

З сим числом, вихід якого припізнив ся через знані події у Відни, перестає „Вістник“ виходити.

Ліквідація австро-угорської монархії.

Наддунайської монархії, що у різних формах існувала протягом довгих століть, вже нема! Старинний габсбурський рід опинив ся в ролі безхатченка. Український, чеський, південно-славянський, мадарський і австрійсько-німецький нарід свою долю взяли у власні руки. Останній символ австро-угорської монархії — її армія і фльота вже не існують. Спільну армію цісарським розпорядком передано до розпорядимости Національних Рад, боева фльота на Адріатику перейшла на власність південно-славянської, дунайська фльотиля в руки угорської Національної Ради. Трієст, Фіюме і Поля дістали ся в руки американської і англійської фльоти, а передові відділи англійського війська вмаперували серед ентузіазму Словінців до Любляни. На численних точках побережа Адріатику антанта висадила десанти. Бувша австро-угорська армія, виславши до італійської команди парламентаріїв попросила о розем і в поспішних маршах уступає на цілій лінії. Деякі полки (між ними по донесенням віденської преси один український) самовільно відлучили ся від армії і маперують в глибину краю.

В Хорватії дезертири і російські полонені зорганізували ся у „зелену бригаду“, мордують Мадярів, і майно великих власників та маїнатів пускають з димом.

В Будапешті і в його околицях іпаліє революція в якій обильно полила ся кров і замордовано між иншим гр. Тішу; генералів половежено і позамикано, а гр. Каролі сотворив революційне правительство.

У Східній Галичині відбувають ся поважні події. Поляки ніяким чином не думають зречи ся свого панування над українською етнографічною територією. Польський ліквідаційний комітет, вибраний в Кракові, хотів перенести свій осідок до Львова, вважаючи його столицею галицької провінції польського королівства. Комендант перемиської кріпости ген. Пухальський сю кріпость передав був в руки польського ліквідаційного комітету. Разом з кріпостью перейшли в польські руки великі магазини зброї, одагів і провіантів. Одначе пізнійше Українці відібрали Перемисьль. Надійшли вісти, що два гучульські українські полки маперують на Львів, щоби забезпечити його за українською Національною Радою

і що ціла Східна Галичина находить ся від 1. с. м. під властю Української Національної Ради.

Не відомо, що дієть ся на Буковині. Румуни уконституовали ся в Чернівцях в Румунську Національну Раду і проголосили приналежність цілої Буковини до Румунії. Є вісти, що Румуни ніби то зайняли Чернівці.

Скрізь на цілій території австро-угорської монархії військо складає зброю... Творять ся на большевицький лад жовнірські ради, а до власти приходять опозиційні і соціалістичні живла. Нині годі сказати що вийде з цього хаосу. Кожда година приносить все щось нового.

Тепер рішаєть ся доля наших земляків — австрійських Українців. Над Східною Галичиною нависло марево польського імперіялізму; над північною Буковиною румунського імперіялізму; за Карпатами тріпочеть в мадарських кліщах „поранений брат“ угорський Українець. Ми певні того, що вони добровільно не дадуть ся закувати в нічіє ярмо.

Була потішаюча вістка, що саме 2. с. м. відбули угорські Українці свої збори власними силами і заявили себе приналежними до української держави. Комунікаційні труднощі не дозволили галицьким Українцям взяти в сих зборах наміреної участі і тому ще не маємо подробиць про сей дуже вірадний факт.

З історично-соціального боку воно цікаво слідити процес перебудови держави в окремі будівлі народів у сій величезній перспективі, яку становить східна, середуща та південна Европа. В сімі нових, вольних народів український 40 мільоновий нарід мусить одержати для себе достойне місце, якщо затріюмфує справедливість, а не насильство. Кінцева розвязка вже недалека.

У звязку з ліквідацією австро-угорської монархії і перемирем Антанти з Німеччиною стоїть справа відкликання австро-угорських і німецьких військ з України. Який матиме се наслідок для Української Держави — небагом побачимо.

Нове українське правительство.

Скорше, чим можна було надіятися, вибухла в Києві міністеріальна криза. Вона стоїть в зв'язи з останніми міжнародними подіями і надіями на близьку мирову конференцію. Належало вияснити своє ставовище, а передусім означити відносини до других відірваних від Росії держав і до самої Великоросії. Русофільські міністри були за тим, щоб Україна чинно виступила проти большевиків і реставрувала „правову“ власть Росії, з якою спільно виступила-би на мировій конференції. Міністри, що стояли на ґрунті незалежності української держави, були противні вмішуванню у внутрішні відносини Великоросії, і були за тим, щоб Україна на мировій конференції незалежно від прочих територій давньої Росії заступала свої інтереси.

На засіданню Ради міністрів дня 16. жовтня, в котрім взяли участь всі міністри, крім недужого державного контролора Афанасієва, виступив з обширним рефератом міністер закордонних справ Дорошенко, який представив фактичні дані, одержані від українських дипломатичних місій за границі і від дипломатичного тіла в Києві. Дорошенко подрібно обговорив взаємини між Україною і осередніми, неутральними і коаліційними державами. Реферат доторкнув також справи мирових переговорів між Україною й Росією. На тім засіданню видвигнуто також питання висилки дипломатичних місій до Швайцарії, до скандинавських держав, до Америки, Англії і Франції.

В дискусії, яка розвинулась по рефераті Дорошенка, більшість міністрів була за тим, щоб Україна зберігала й далі строгую неутральність. В теперішніх історичних часах українське правительство мусить стояти в тісних зносинах не тільки з осередніми та неутральними, але й з коаліційними державами. Українське правительство мусить подбати, щоб Україну признали всі держави, не тільки осередні.

При питанню про відносини України до Росії міністри поріжнилились. Міністри, що належать до партії кадетів і міністри правого крила, обстоювали становище, що в інтересі України лежить сильна Росія. Меншість міністрів була противної думки, а саме, що упадок Росії є для України корисніший.

Засідання тягнулось поза північ. Треба було його перенести на сїдуючий день. 17-го жовтня по відкриттю Лизогубом засідання, міністер народної освіти Василенко в імені групи міністрів, просив Лизогуба поручити державному секретареві С. Завадському прочитати пропам'ятне писмо з представленням поглядів групи міністрів на питання заграничної політики і про відносини України до Росії. Державний секретар прочитав записку, в якій говорить ся, що Україні на передодні мирової конференції ставить ся велике завдання. Во імя свого будучого, Україна на конференцію повинна явитись з твердо начеркненою програмою бажаних для неї відносин до інших держав. Особливо необхідно зараз-же вияснити відносини України до тих держав, які повстали після розпаду Росії, а з окрема до Великоросії. Автори записки підчеркують, що в сій справі можна йти двома шляхами: або будувати і зміцнювати українську державу, користуючись занепадом та безладдем, яке панує в Росії, відносячись до неї цілком байдуже, або допомогти їй стати на ноги і увійти з тими державами, на які розпалась Росія, у спілку для утворення Нової Росії.

Констатуючи, що економічні і всякі інші інтереси вимагають об'єднання всіх нових „руських держав“ частина міністрів вказує на необхідність провадити зовнішню політику другим шляхом.

Аргументують підписані міністри свою політичну тактику так: якщо Україна лишиться байдужою у боротьбі з большевиками, то вона наживе навколо себе лютих ворогів, які завжди будуть мститись за те, що Україна не дала

допомоги їм підчас боротьби з большевиками з Совітської Республіки; як щож вона допоможе „руським людям“ зібрати руські землі, то заслужить з боку їх на вдячність та вибачення (!) за ту самостійницьку політику, яка досі провадилась, і Україна буде розвиватись і надалі згідно зі своїм історичним минулим.

Пропам'ятне писмо підписали: заступник голови ради міністрів, міністер освіти М. Василенко, міністри: А. Ржепецький, С. Гербель, С. Гутнік, А. Романов, В. Зінківський, В. Колокольців, Вагнер, державний контролор Г. Афанасієв та державний секретар С. Завадський.

Приступлено до дальшої дискусії над рефератом міністра Дорошенка. При питанню про відносини України до Росії прийшло знов до непорозуміння. Проти міністрів, що підписали пропам'ятне писмо, виступили міністри: Лизогуб, Кістяківський, Дорошенко, Бутенко і Любинський. Стало ясно, що дотично того питання годі дійти до компромісу і що одній з двох груп міністрів прийде ся піти у відставку. Її перебіг такий:

У вечері у гетьмана відбув ся ряд нарад з представниками організацій. Потім до гетьмана були запрошені слідуєчі члени кабінету: Голова Ради міністрів Лизогуб, міністер шляхів Бутенко, міністер народнього здоров'я Любинський, міністер харчових справ Гербель, міністер фінансів Ржепецький, нарада з якими затягла ся до пізної ночі.

Дня 18. вранці члени кабінету були оповіщені, що о 3. годині в гетьманському домі відбудеть ся приватна нарада членів кабінету. На приватній нараді членів кабінету головував Лизогуб, відкривши нараду промовою, в котрій вказав, що з приводу тяжких хвилин і виключних обставин, які переживав Україна, кабінет, на його думку, повинен податись у відставку, щоби дати можливість гетьману сформувати новий кабінет згідно до змінивших ся умовин, як зовнішнього, так і внутрішнього становища Української держави.

Більшість міністрів підчас обміну думок, виникших після промови Лизогуба, вказували, що в умовинах теперішнього моменту всякі перемиїни й експерименти можуть бути погнубельними для Української держави. Частина міністрів при сьому вказувала, що одні вже чулки про перемиїну складу уряду викликали настрій большевизму в деяких колах населення. Потім обміркувалась зовнішня політика Української Держави. В кінці наради було прийнято рішення предложити голові Ради міністрів А. Ф. Лизогубу вручити гетьману прохання про відставку кабінету.

О 5-й годині вечора А. Ф. Лизогубом було скликано позачергове ділове засідання Ради міністрів. На початку засідання обговорено і ухвалено деякі військові закони, а потім дрібні законопроекти різних відомств. О пів до 7 год. ділове засідання Ради міністрів було зачинене і міністри почали розходитись. Зараз-же по скінченню засідання голову Ради міністрів А. Ф. Лизогуба було прийнято гетьманом. А. Ф. Лизогуб передав гетьману прохання про відставку всього кабінету. Гетьман висловив бажання відвідати засідання Ради міністрів. Члени кабінету, які почали розходитись, були затримані і засідання Ради міністрів було знов оголошено відкритим. Гетьман звернув ся до Ради міністрів з промовою, в якій дякував міністрам за працю, понесену ними на користь Української держави і прохав їх залишитись на своїх місцях до сформування нового кабінету.

По найновішим вісткам, в склад нового кабінету входять: Ф. А. Лизогуб, голова Ради міністрів; Д. І. Дорошенко, міністер закордонних справ; Б. А. Бутенко, міністер залізниць; С. Н. Гербель, міністер продовольствія; А. К. Ржепецький, міністер фінансів; В. Ю. Любинський, міністер здоров'я; А. Ф. Рогоза, міністер війни; Славинський, міністер праці; Лотоцький, міністер віроісповідань; В. Леонтович, міністер земельних справ; Рейнбот, міністер внутрішніх

справ, Мерінг, міністер торгу і промисловости; Заводський, державний секретар; Вязлов, міністер судівництва; Стебницький, міністер просвіти. Державний контролор Петров.

Вільсон демократизує Німеччину і Австро-Угорщину.

Нота Вільсона до Німеччини з 24. жовтня становить свого рода угольний камінь на шляху до загального мира. Президент Зєдинєних Держав з нот німецького правительства набрав переконання, що він не може відкинути німецької просьби о розем і тому пропонує її своїм союзникам. Всеж-таки він настоює на абдикацію німецького цїсаря, бо „колиб Зєдинєні Держави мали переговорювати з дотеперішніми німецькими військовими зверхниками і монархічними автократами, то вони мусїли-би домагати ся не мирових переговорів, тільки капітуляції.“

Цїна, якою центральним державам прийшло ся оплатити евентуальне прийняте розему, вже досї справді велика; абдикація німецького цїсаря означала-би тільки усунення останньої перепони до навязання офіціальних мирових переговорів.

Коли кажемо, що Німці окупують вже самий розем великою цїною, то розумїємо під сим моральні вартости. Сї самі Німці, що по словам Бісмарка „окрім Бога не лякають ся нікого на землі“ покликали на судю своїх справ президента демократичної заокеанської республіки. Вони приймають його цїлу мирову програму, яка стоїть якраз в різкій суперечности з дотеперішніми поглядами на мир в Німеччині, мир, за який вони з подиву достойною хоробрїстю і впертістю бороли ся п'ять лїт майже в усіх частях світа і який мав Німцям забезпечити рішачу роль на континенті. Вони згодили ся припинити загострену боротьбу своїм дуже страшним, але й успішним оружєм — підводними лодками. Вже й досї вони змінили цїлу систему свого правління, віддаючи повноту власти в державі відвїчальному перед парламентом канцлерови і його заступникам державним секретарям, з яких один являєть ся рівночасно провідником поборованої досї соціял-демократії. Все, дослівно все, що роками будовав гевїй німецько-пруський мілітаризм, розлітаєть ся на приказ Вільсона під подихом демократичної струї. Вільсон, вдоволений з вислїду своєї праці, домагаєть ся ще від німецького народу усунення символу дотеперішньої німецької системи і її керовника — німецького цїсаря. І те все робить ся за цїну поставлення союзникам пропозиції на завіщення зброї! Се вже дає наглядний передсмак тим умовам, які антанта ен соргоме поставити Німеччині на випадок згоди на розем.

Вільсон ще жорстокїший суддя супроти другого члена центрально-державного союзу — Австро-Угорщини. Він не хоче просто з нею говорити і відсилає її на переговори з власними народами, сотворивши поперед такий стан річей, з якого нема наддунайській державі виходу. Він і його союзники признали поодинокі австро-угорські народи суверенними народами (Чехів, Югославян, Поляків), їх території заселення суверенними краями і поставили Австро-Угорщину перед або, або...

Манїфест цїсаря Карла з 17. с. м., в яким проголошено право кожного народу на самоозначення, се нічого иншого тільки згода з конечности на вільсонівський план розбиття Австрії. Австро-Угорщина переговорює з власними народами, як досї, без успіху, бо вони її не признають. Часописен отверто пишуть, що на майбутній мировій конференції народи Австро-Угорщини заступати будуть самі себе через своїх представників, не журячись о державну цілість, бо державної цілости вони не признають. Вільсон має вже від Австро-Угорщини заплату за участь у війні: її розпад.

Про Туреччину Вільсон не багато журить ся; її більша частина в руках антантських військ і вона оставлена самі собі, прийме з рук антанти всі її побажання.

При таких фактичних обставинах, нічого дивного, що Вільсон обіцяє Німеччині запитати антанту, чого ще вона бажає собі від центральних держав, щоби спинити пролив крови. Якщо правдиві півофіціальні чутки, що антанта першим усилєм до переговорів поставити Німеччині видачу підводних лодок, гармат і амуніції, обсадження французьким військом Мецу, Штрасбурга, а вкінці цілої Альзациї й Лотарингії, то німецькому народови стелить ся справді терневий путь...

Очевидно, нас інтересує в першій мірі справа відносин антанти до української державности по сїм і тїм боці Збруча і становище, яке вона займе до нашого домагання в справі Холмщини, Підляшя і „пораненого брата“ угорської України. В точках своєї мирової програми Вільсон ставить між иншим домагання „відновлення Росії з передберестейського договору“. Були також неперовірені, а навіть заперечувані чутки, що американський державний секретар Лянсінг мав висловити ся, що антанта переговорювати буде з „цілою Росією, а не з поодинокими її частинами“.

Справою дипломатичних місій української держави за границею буде переконати і Вільсона і його союзників, що Україна має право на своє існування і на суверенність на тих областях, які етнографічно українські. А справу відношення антантського воєнного блоку до України ще краще порішить її внутрішня сила, її армія, якої скорє повстання заважить про долю української державности у мирових переговорах.

Австро-Угорщина.

В звязку з манїфестом австрійського цїсаря Карла з 16. жовтня с. р. в справі перебудови Австрії і стремління її народів, які в більшости виходять поза державно-правні межі наддунайської монархії, буде не від річи подати образ дотеперішнього територіального й національного складу сеї монархії.

Австро-Угорщина — се двоєдина монархія. Сама її назва вказує на дві державні складові часті — Австрію (300.200 км²) і Угорщину (325.300 км²); до них долучено в 1907 році як спільну власність обох складових частей б. турецькі провінції Боснію і Герцоговину (51.100 км²). Загалом територія Австро-Угорщини виносить 676.600 км². Австрія, як державна одиниця зєднєна з Угорщиною дуалістичною унією на основі т. зв. праїматичної санкції і вони мають спільного державного голову (цїсаря), спільну армію (тільки краєва оборона у обох частинах окрема), спільну дипломатичну урєпрезентацію (міністерство заграничних справ) і спільного міністра скарбу для податків спільних обом державам. Одиноким тереном, на якому сходились для полагоди спільних справ представники обох держав були так звані делегації, яким австрійська конституція поручає контролю над спільною армією, дипломатією і спільними фінансами. Ві всім иншим Австрія і Угорщина правлять ся незалежно від себе своїми окремими правительствами під контролею своїх парламентів.

Одначе, ні Австрія, ні Угорщина не становлять у своїм нутрі для себе одностїльности. Австрія зложена з цілого ряду більших і менших коронних країв; зноваж Угорщина має в своїм складі формально автономну провінцію Хорватію, правлену мадарським намісником (т. зв. банусом).

Кождий з коронних країв Австрії має певного роду власну самоуправу: svojого намісника, автономний краєвий виділ і його контролора і законодавця — краєвий сойм. Австрійських коронних країв є 14: 1) Долїшня Австрія (19.900 км²), Горїшня Австрія (12.000), Зальцбург (7.200), Стирія (22.400), Каринтія (10.300), Країна (10.000), Триєст

Істрія, Гориція і Градиска (8.000), Тироль і Форальбер (24.300), Чехія (52.000), Моравія (22.200), Шлезк (5.100), Галичина (78.500), Буковина (10.400), Далматія (12.900).

Угорщину поділено на: 1) Угорщину з Семигородом (282.800) і 2) Хорватію з Славонією (42.500).

Спільною власністю обох держав Боснією і Герцоговиною правив генерал спільної армії і саме перед війною мешканці цих країв домагалися власного союму.

Ще більш різновидним, чим території, був національний склад Австро-Угорщини. Її замешкувало понад двайнадцять народів! В Австрії чисельно перевагу мали Німці (9,950.000) мешкаючи в Долішній, Горішній Австрії, Зальцбургу, Стирії, Країні, Чехах, Моравії, Шлезку і колоніями в Галичині і Буковині; другим по числу були Чехи (6 міль.) в Чехах, Моравії, Шлезку і колоніями в Долішній Австрії (около 300.000 у Відні); даліше Поляки (4 міль.) в Галичині, Шлезку; Українці (3³/₄ міль.) в Галичині і Буковині, Словінці 1,253.000 в Країні, Істрії і Триєсті, Румуни 275.000 на Буковині, Сербо-Хорвати 783.000 в Далматії, Італійці, Лядинці (768.000) в Триєсті, південним Тиролю, Істрії і Далматії, а Вірменів, циганів і т. д., було в цілій Австрії 608.000.

Не менше пестрий склад населення на Угорщині; її замешкують Маляри (10 міль.), Німці 2,037.000, Чехо-Словаки (2,032.000), Сербо-Хорвати (2,940.000), Румуни (2,949.000), Українці (473.000), Поляки (41.000), Словінці 93.000, Італійці 33.000, а Вірмени і цигане 238.000.

Треба звернути увагу, що офіційна статистика причислює Жидів до пануючих націй в краях Німців, Поляків, Малярів, Чехів, тому, коли признати Жидів як окрему націю, число Поляків в Австрії напевно не більше, чим Українців; зновач Малярів є не більше, чим 7 мільонів, бо до них почислено не тільки Жидів, але також багато угорських Українців, Словаків і т. д.

Також під віроісповідним оглядом бачимо велику різномордність: католиків (римо, греко і вірменського обряду) було 35 мільонів, 4-2 міль. протестантів, 3-4 міль. православних і 2 міль. жидів.

Всі ті різномовні і різноісповідні народи на більшості території австро-угорської монархії не займають її національно збитою, суцільною масою; вони переважно перемішані між собою, їх національні змагання і інтереси перехрещують і зударяють. Народи т. зв. історичні (Німці, Маляри, Поляки), сильніші культурою й економічно намагалися вдержати в сфері своїх національних впливів і інтересів народи під оглядом тим слабші (Чехів, Південних Славян, Українців) і використовували їх для цілей свого панування. Однак з ростом національної свідомості і демократичної струї, йдучої непереможною хвилею з заходу (загальне і рівне право виборів до парламенту), гноблені народи приходили до сили і голосу, старали скинути з себе ярмо панування другої нації і з дня на день зростав гострий конфлікт, який на днях довів до заквестіоновання існування цілої монархії. Нині годі вже сказати, чи різновірня й різномовна монархія перебудується у союз вільних народів, чи супроти домагань суверенності зі сторони Чехів, південних Славян, Поляків і т. д. вона перестане існувати. Та сю квестію розв'яже мабуть посторонній чинник: воля держав чи народів на майбутній світовій мировій конференції.

Голос Угорської України.

„Діло“ містить лист одного з виднійших громадян Закарпатської України, висланий з нагоди установчих зборів австрійських Українців з 19 с. м., який дає найкраще свідчення фактові, що потрясення в Австро-Угорщині зробили свій вплив також на Закарпаття. Лист звучить в оригіналі так:

Ваше Високопреподобіє! Слышали мы, что въ дѣлѣ соединенія всѣхъ австро-угорскихъ русскихъ по правѣ самоуправленія народовъ въ Львовѣ 19./X. совѣщаніе будетъ. Намъ, угро-руськихъ греко-кат. есть 500.000. Словако-руськихъ есть тоже до 2—300.000. Мы живемъ въ Мармарошѣ, Угоча, Беречѣ, Унгѣ, Земплинѣ, Шарошѣ, Абайи и на Спишѣ въ большинствѣ. Интеллигенція наша змадризирована. Только мало нашлось бы ся, которые по русски писати и говорити знали бы. Мы, старше, еще учили ся, но теперь уже не учать. То не знаю, кто будетъ представляти нашъ угро-руський народъ на совѣщаніи? Ежели не будетъ никого, то просимъ Васъ Впреподобный Отче и такъ якъ здѣшняго помѣщика, чтобы заступали нашъ угро-руський народъ.

Вы знаете хорошо, якии мы угнетены. Забрали отъ насъ все: календарь, азбуку, школы, газеты и еще языкъ. Въ народныхъ школахъ отъ 6 лѣтъ по мадарски учать. Въ среднихъ школахъ, учительскихъ семинаріяхъ ни слѣду рускаго языка. И даже въ духовныхъ семинаріяхъ не учать по русски ничего. Священники не знаютъ ни говорить, ни читати по русски. Хиба который отъ своихъ отцовъ научатся что-то. Только между старыми священниками найдутся еще щиро-руськіе, которые оплакиваютъ свой народъ, который такъ пропадаетъ. Еще въ 1870—80 годахъ Саболчъ, Сашмаръ, Боршодъ, Гайду, Гемеръ руськіе были. Теперь уже маляры. Земплинъ около Уйгеля и Токая уже маляры. Такъ мало по малу въ первыхъ словаками, а послѣ малярами станутся. Руськихъ священниковъ снове уже маляре. И даже стыдятся своего имени и мадаризуютъ его.

Значить, что вы наши родны братья должны за нами стать и къ себѣ присоединить. Народъ нашъ ожидаетъ того спасенія, чтобы разъ уже освободился отъ ига другого народа.

Ежели бы никто не явился изъ Угорщины на конгрессию, то мы, нѣсколько здѣшнихъ помѣщиковъ соберемъ ся и на другой разъ прїѣдемъ до васъ и посовѣтуемся. До сихъ поръ прошу насъ заступляти.

3 щирымъ руськимъ поздравленіемъ.

(Підпис.)

Перед роземом?

„Corriere della Sera“ доносить, що французьке та англійське правительство розглядають саме умови завішення оружя. Англійське правительство буде жадати з огляду на втрату 8 мільонів тон, видачі всіхъ підводнихъ суден. Франція домагає ся опорожнення Альзасії та Лютарингії.

В німецькихъ кругахъ, в берлінській пресі нота Вільсона викликала сильно депримуєче вражінне, хоча слідна є всюди воля примирити ся з обставинами.

Півурядова „Nordd. allg. Zeitung“ пише: „Можна передбачити, що голос Вільсона, яким він оставляє військовимъ радникамъ західнихъ держав коаліції рішенне щодо ініціативи, буде вислуханий, скільки він собі сього бажає. Тому Німці дожидають повідомлення, під якими умовами вороги хотять заключити завішення оружя і чи вони є готові розпочати на засаді програми Вільсона мирові переговори. Німці не потребують зовсімъ викручувати ся від розмови про внутрішні свої справи, коли Вільсон також і тут готовъ боронити і зберегти засаду самоозначення народів“.

„Germania“ виявляє оптимістичні погляди, доказуючи, що нота Вільсона йде по лінії, яка означає нахил до порозуміння.

„Vorwärts“: Раз ми прийняли програму Вільсона, було б божевіллямъ опирати ся їй з оружємъ в рукахъ. Однакъ вороги, якіб жадали розоруження німецького народу, мусять зрозуміти, що сего годі вчинити на довгу просторонь часу.

„Local-Anzeiger“: Вороги жадають, щоб ми заявили ся за приняттемъ мира, якого подробиці означалаб їх воля. Не має сумніву, чого домагає ся честь Німеччини.

Консервативна група союму Німеччини предклала канцлерови резолюцію, у якій підчеркує, що нова нота Вільсона, яка кладе умовою миру безоглядну капітуляцію і детронізацію цесаря є присудом для Німеччини на довгу політичну і господарську неволю. Правительство нехай завізне нарід до останнього.

На фронтах.

Воєнна картина змінюється з дня на день. Війська центральних держав крок за кроком, під напором ворожої переваги або добровільно покидають важким трудом і обильним проливом крові колишні добути становища.

На заході Німці переносять поволі, але постійно свій фронт в глибину Бельгії, а у Фляндрії до границь власної держави. Ціле бельгійське морське побереже знаходиться вже в руках бельгійського війська так, що антантські війська дійшли до бельгійсько-голандської границі. Німецькі підводні лодки, які саме в бельгійських притоках мали свою випадову точку проти Англії, відпили у німецькі порти. Це факт першого стратегічного значіння, який до основ змінює картину у воєнній ривалізації між Німеччиною і Англією. Не знаємо ще вповні ясно, чи тільки танки довели до переваги антантської зброї над німецькою і не знаємо чисельних і моральних відносин між обома сторонами. Енунціяції штабів під сю хвилю дуже короткі і сухі. Не відомо нам також, який вплив на духа німецького жовніра вчинили останні внутрішньо-німецькі відносини. Зате фактом є, що до Європи прибуває щодня 10.000 американських вояків ізза Океану і що в сей спосіб антантське військо побільшується кожного місяця о 300.000 людей, молодих, свіжих, добре відживлених... Могучий, диспонуєчий всіми потрібними співцями промислу Америки, доставляє антанті в безчисленній кількості гармати, кулі, танки. В світлі сих чисел і фактів зрозуміємо, чому Німці опорожнили Остенду, Брідж (Brügge), Ліль, Камбрен, Ст. Квієнтен і т. д. і уступають безвпинно щораз даліше на схід.

На сході бувша солунська армія східним крилом біля Відина досягла Дунаю, загрожуючи Угорщині, а західним крилом, занявши цілу Альбанію, вступає в межі Чорногори і Герцоговини. В середині вона серед безвпинних боїв з німецькими й австро-угорськими авангардами, перейшла ріку Мораву і зближається до столиці Сербії Білгороду. Відворот військ центральних держав відбувається тим скорше, що вони приневолені бороти ся не тільки з ворогом на фронті, але також з сербськими і альбанськими комітаджами, які непокоять німецькі й австро-угорські війська на задах. Положення сих військ на Балкані справді прикре.

Що італійська військова команда стежить з великим зацікавленням за подіями на південно-східнім фронті — се самозрозуміла річ. Які консеквенції з того вона витягне, які будуть її постанови на суші і на морі — вже небавом побачимо.

Становище опозиції серед австрійських Українців.

На зборах української Національної Ради у Львові, на яких проголошено українську державу в межах Австрії, провідник соціалістичної опозиції М. Ганкевич зложив таку заяву:

„В великій історичній хвилі, коли ваять ся основи старого світа і на його руїнах зростає нове життя вільних, самосійних народів, що самі рішають про свою долю й будучність, Національні Збори Українців австрійсько-угорської держави проголошують урочисто перед цілим світом, що домаганням і цілю усіх Українців є зєднання усіх українських

земель, між иншим українських земель австро-угорської монархії, в одну державу, що цілю наших національних змагань — зєднана, вільна, самостійна українська республіка!

Здійснення сих завітних бажань і змагань українського народу австрійсько-угорської монархії — а тільки таке порішення українського питання є достойне української нації в теперішню велику, історичну хвилю — має обняти Конституанта, Національний Соїм Український, вибраний на підставі загального, рівного, безпосереднього, тайного, пропорціонального виборчого права, яке має прислугувати жінкам так само, як чоловікам. Суверенний український народ рішатиме суверенно про свою долю й будучність, так само як він запевнив широким хліборобським масам аграрною реформою землю, а робочим масам, міським і фабричним, дасть через 8-годинний день праці та робітниче законодавство охорону робочої сили, що є найвищим скарбом суспільности і народу.

Суверенний український народ запевнить на просторах своєї держави повну культурну волю усім національним меншостям, дасть їм правнодержавну запоруку повного національного розвитку.

Український народ домагається місця на міжнародній мировій конференції з рішачим голосом, бажаючи в згоді з демократією народів усього світа поладнати міжнародні взаємини на основах волі, рівности і братерства. Український народ хоче через свою суверенну державу порішити згідно і мирно сусідські взаємини з польським суверенним народом, так, як хоче сього поладження з усіма сусідніми народами Сходу Європи, — зокрема з великою російською республікою.

Тільки на основах волі, рівности і братерства виросте тріткий мир, що по кровавій воєнній трагедії розпочне нову добу в історії людства.

Голоси Державної України про українську державу в межах Австрії.

До рішення Української Національної Ради у Львові в справі української державности в межах Австрії, погляди преси розійшли ся. „Нова Рада“ уважає сю постанову „розумним політичним кроком для даного часу“, а здійснення обєднання усіх українських земель „треба полишити спокійній еволюції майбутніх часів.“ Зовсім инакше поставились до сеї справи „Робітнича Газета“ і „Відродження“. Перша з них, себто „Робітнича Газета“ заявляє, що постанова наших закордонних земляків грішить великою неточністю і неясністю в розумінню державного будівництва, і зовсім невдалим, ніби-то обережним маневром політичної тактики з другого боку.“ А даліше читаємо: „Щож зробили наші закордонні земляки? Керуючись своїм нічим не виправданим опортунізмом і льобальністю до того, що вже не існує, в своїх домаганнях не пішли даліше, як до проголошення держави у звязку з тим державним організмом, який вже не існує.“ Постанови галицької конституанти без ясної і рішучої постанови про зєднання усіх українських земель в одно ціле стоїть, на нашу думку, в великій суперечности з програмою самовизначення, на яку спирається саме ця постанова. Виходить таке, що є два українські народи, які живуть і будуть жити окремим національним і державним життям. З боку політичної тактики заява галицьких земляків творить не єдиний український фронт, а два їх. Щодо форми правління майбутньої української галицької держави, вона обїйдена хитро і тут пахне якимсь новим тронем під скинтром котрогось з молодих Габсбургів“.

Зноваж „Відродження“ пише між иншим: „Нота Вільсона до австро-угорського уряду дає вже нам контури майбутньої політичної мапи Європи. На старім культурнім суходолі повстає ряд національних держав, в тім числі також і українська держава, котра фактично мусить тепер обєднати всі українські землі. Сього процесу не припинить ніяке дилло-

матичне крутість. Йде до цього з математичною точністю природний хід випадків. Ми віримо в се, що послідня ухвала української національної ради у Львові, яку винесено 19-го жовтня, ухвала, в якій більшість була за сфедеруванням з Австрією, буде мати тільки плетонічне значіння. Нам здається, що соціал-демократична меншість української національної ради, яка голосувала за приєднанням українських земель Австро-Угорщини до України, здобуде перемогу, бо за нею стоїть само життя і природний хід історичних подій."

В. Винниченко про новий кабінет.

Голова Українського Національного Союзу, в зв'язку з сформуванням нового кабінету, заявив співробітникам "Робітничої Газети" слідує:

"Дуже поширена зараз чутка в пресі і серед громадянства, що начеб-то кабінет, який отсе склався, є кабінетом Українського Національного Союзу. Я, як голова, мушу спростувати се і заявити, що се не відповідає дійсності. Національний Союз дійсно вживав певних заходів, щоби вплинути на новий кабінет в напрямку його демократизації і націоналізації, які так необхідні в інтересах народніх мас і української держави. Щодо діяльності утвореного кабінету, то Національний Союз буде до нього у відповідній позиції і за діяльність ніякої відповідальності на себе не бере. Національний Союз гадає, що всі міністри, які зараз увійшли в кабінет, дбатимуть, аби негайно переведена була аграрна реформа, якої з такими муками віками домагається наше українське безземельне і малоземельне селянство.

Національний Союз доложити усіх старань, аби в найближчий час в українській державі залунав голос самого хазяїна — українського робітника і селянина, аби скликано сойм на підставі загального, демократичного виборчого права, а також, аби невідкладно приступлено до творення української армії. Так само Союз сподівається, що всі ті Українці і громадянські політичні робітники, які були заарештовані безпідставно попереднім урядом, будуть негайно увільнені з в'язниць на волю до рідної громадської роботи. Особливо в неможливим становищі було друковане слово та демократичні і соціалістичні організації.

Національний Союз сподівається, що і всі перепони новим кабінетом будуть усунені і в українській державі, як і в Європі, запанують і воля слова і друку і знищена буде свавільна цензура.

Національний Союз сподівається, що новий кабінет оповістить громадянство про ту програму своєї діяльності, яку в найближчий час має виконати. Коли наші надії і сподівання справдяться, то від цього українська демократія зміцніє, а разом з нею зміцніє наша державність.

Вісти.

Українська військова санітарна комісія для справ військових полонених в Австро-Угорщині прибула перед кількома тижнями до Відня і розпочала свої чинності по нагляді над вивезенням полонених Українців до дому. Головою комісії є полковник М. Чеховський, його заступником старший лікар др. А. Окуненко, секретаром В. Байлов, молодшим лікарем др. В. Горбенко, діловодами К. Чайка і Е. Байлов. Всі полонені уроженці України мають в своїх справах звертати ся до комісії, по такій адресі: Wien II, Schüttelstraße 99/8. Збірний пункт для полонених Українців утворено у Відні в Х. дільниці на Laaerstrasse, Artillerie Barackenlager, Elektrische Strassenbahn 67.

Чеське королівство незалежне! Чеське королівство стало фактично незалежним. Відпоручники чеського "Narodni Vybor-y" Др. Сукуп, Свєгля, Стріберни і др.

Рашін заняли намісництво, поліцію і военнотбіжесвий уряд, покидали з урядів австрійські орли, чеські жовніри і офіцери зняли австрійські "розети" і чеські жінки удекорували їх національними кокардами. Урядники зложили присягу на імя чеської конституанти, почта, телеграф і залізниця в чеських руках. Порядок удержують соколи разом з заприсяженими поліцаями. Праське ц. к. кореспонденційне бюро переіменовано на чесько-словацьке пресове бюро. Передача влади в чеські руки відбувається ся в цілих Чехах і Моравії. Всюди як найбільший лад і дисципліна.

Південна Славянщина незалежна! "Pester Lloyd" доносить, що військовий командант Аграму ген. Зняріч разом з командантом дивізії Мігайховічом, явили ся в Національній Раді і заявили, що разом з цілою збройною силою ставляють себе до розпорядимости Національної Ради і її розпорядки безумовно будуть виконувати. Полковник 25 полку красної оборони Кучар торжественно відібрав присягу на вірність національній Раді від мужви і офіцерів цілого полку. Вечером всі жовніри і офіцери Мадаре окремим поїздом покинули Загреб. В сім місці поздймовано австрійські і угорські державні орли.

В Славонії заворушення. Містечко Насіче стоїть в огні. Залізничу сполуку удержано тільки в напрямі Будапешту.

Кривавий день в Будапешті. 28. жовтня вечером відбули ся в Будапешті великі самостійницькі демонстрації. Демонстранти — прихильники партії гр. Каролі пробували продістати ся під палату архикнязя Йосифа. Впоперек дороги станула поліція. Прийшло до бійки і стрілянини, причім вбито 2 молодих людей, 16 тяжко, а 56 легко поранено, між тим кілька жінок. — Сього самого дня крім сотвореної вже Національної Ради засновано Жовнірську Раду, на чолі якої станув капітан генерального штабу. На руки сей Ради військовий гарнізон Будапешту зложив присягу.

Сепаратний мир. Нотою до Вільсона з 28. жовтня с. р. Австро-Угорщина попросила антанту о сепаратний мир. Після Болгарії й Туреччини — се вже третій член середньоєвропейського воєнного союзу вступає на власну руку у мирові переговори. Німеччина остається сама. Після чотирьох річних великих побід і тріумфів такий кінець. Австрійські німецькі круги противні просьбі о сепаратний мир і бачуть в сім мадярську інтригу австро-угорського міністра закордонних справ гр. Андраші, який бажає в сей спосіб урятувати Угорщину. Та ледви, чи Вільсон і антанта схотять щадити мадярське панування над немадярськими націями. На всякий випадок просьба Австро-Угорщини о сепаратний мир відібеть ся болючо не тільки на Німеччині, але й на самій Австро-Угорщині...

Останні вісти доносять, що Австро-Угорщина не тільки Вільсона, але також всі інші воюючі держави прямо і телеграфічно попросила о мир. — Аж тепер можна сказати, що війна зближається до скорої ліквідації.

Українські соц.-демократи їдуть за границу. "Kurjer Lwowski" в депеші з Відня доносить, що австрійські українські соціальні демократи висилають делегатів до Швайцарії і на Україну. До Швайцарії пойдуть посол Вітик, Крупа і Чарнецький; на Україну Устиянович, Жовнір і Ганкевич. На днях мають приїхати до Відня українські соціалісти, щоби повідомити всі Національні Ради про своє становище в справі народніх домагань Українців. Подаючи сю відомість за "Kurjer-om" не ручимо за її правдивість.

Українська місія в Парижі. Київські часописи повідомляють, що товариш державного секретаря М. Могилянський назначений предсідателем надзвичайної місії в Парижі.

Перепись населення України. Київські часописи доносять, що небаром появить ся оголошення про всенародню українську перепись населення України. Підготовлення і переведення в життя цього пляну поручене буде окремій комісії, зложеної з найбільш авторитетних научних сил. Дані переписи будуть фігурувати на всіх майбутніх мирових конгресах

Відкриття державного українського університету в Кам'янці-Подільському. Дня 22. жовтня відбуло ся відкриття українського державного університету в Кам'янці-Подільському. З Києва приїхали гості окремим поїздом разом з відпоручником гетьмана. Також австрійські Українці вислали своїх відпоручників. Ректором університету є проф. Огієнко. Студентів записало ся поперх 1000.

Український Сойм. Листом на імя премера міністрів Лизогуба, Гетьман поручив раді міністрів опрацювання законопроекту про український державний Сойм. Рада міністрів постановила одно з найблизших засідань присвятити сій справі.

Розумні домагання. 14. жовтня німецький ген. консуль Тіль у Києві приймав депутацію партії хліборобів-демократів, złożену з пп. М. Міхновського, С. Шемета і д-ра Д. Донцова. Депутація вручила ген. консулеви записку, в котрій сформуовано домагання партії: 1) скликання в найкоротшім часі українського національного конгресу, котрого завданням було-б ухвалення виборчого закону до Сойму і установа в порозумінню з п. Гетьманом міністерства, відповідаючого вимогам, виложеним у відповіді Вільсона на пропозицію центральних держав; 2) замкнення видання газет, ведучих пропаганду проти цілості і незалежності української держави; 3) видалення з території України ворожих державі агітаторів; 4) роспуску російських військових відділів у краю; 5) утворення національно-українського охочекомонного корпусу для оборони держави на випадок очищення краю союзними військами. — Депутація має відвідати в сих днях також п. гетьмана і австро-угорського представника в Києві.

Межі Української Держави на мировій конференції з Росією. На останнім засіданню українсько-російської мирової конференції, українська мирова делегація запропонувала провести політичну українсько-російську границю, починаючи від Вігонівського озера в такім напрямі: в межах мінської губернії — рікою Шара, далше на Любашево, Круговичі, Локтиші, Чепелі, Погост, на Уріче, Пасіки, Слуцк, Борову, Нову Степ; в межах моголівської губернії: Дніпром, 4 веретви вище Жлобина, далше на Рачин, Шепетовичі, рікою Сожек до ріки Бесіди, далше на Святське. Звідси адміністративною границею чернігівської губернії до Красного Рога, далше на Семець Трубчевський рікою Нерус, рікою Сівою до ріки Тари на Анешковичі-Орля. Далше в межах курської губернії на схід на Амон, Сафранівку, р. Свапу, далше Свапою і Сеймом до Глушкова, на Гуцино, Лукіянівку, Ст. Оскол і Петропавловське (Обуховка). В межах вороніжської губернії: на Шеталівку, Ріпівку, Колбино до Дону поперх Короточку, далше Доном на Ліски Маслівку, потім на Шестаково, Нижню Кіслию, Козлівку, Бутурлинівку, Василівку (Бодяне), Банну і до східної границі вороніжської губернії. Звідси на південь починаєть ся вже границя з все-великим Донським військом.

Як відомо, з вини большевицької делегації мирові переговори перервано, а радше зірвано.

Українське життя в Харкові. На зїзді „Просвіт“ представник від Сум просив порушити питання про відкриття в Сумах українського історико-філологічного факультета. Ухвалено підтримати меморандум київської „Просвіти“ до українського правительства в справі видання закона про визнання української мови державною. Ухвалено закласти в Києві всеукраїнську спілку „Просвіт“ і доручити їй увійти в контакт з департаментом позашкільної освіти міністерства освіти.

Філія „Батьківщини“. Збори українських офіцерів, урядовців і лікарів-козаків організують в Харкові філію „Батьківщини“.

600.000 карбованців на українські книжки. Союз установ дрібного кредиту на Кубані асигнував 600.000 карбованців на закупню українських книжок.

Розкіл серед хліборобів-власників. Організація хліборобів-власників, яка обєднувала великих поміщиків і дрібних хліборобів і відіграла першорядну роль в перевороті з 28. квітня розпала ся і демократична частина хліборобів на чолі з Коваленком творить особну організацію та скликає другий зїзд хліборобів-власників. Київські часописи подають таку плятформу демократичної частини хліборобів власників:

1. Україна є і повинна бути незалежною та суверенною державою з парламентарно-демократичним правовим устроєм. На чолі держави пробуває гетьман.

2. До скликання сойму, який необхідно зібрати не пізнійш 1-го лютого 1919 року, уся повнота верховної влади у державі належить гетьману.

3. Державною вірою на Україні є віра православна, а українська церква повинна бути автокефальною.

4. Державною мовою на Україні повинна бути мова українська.

5. Усі громадяне української держави користують ся перед законом рівними правами.

6. Для захисту держави Україна повинна мати своє національне військо.

7. Принцип приватної власности має бути непорушним, але в інтересах держави розмір володіння землею необхідно обмежити. Через те аграрна реформа повинна бути переведена негайно і в інтересах широких верств селянства-хліборобів, яко єдиної та міцної підвалини української державности.

В основу аграрної реформи необхідно покласти примусовий викуп землі у великих землевласників і після парцеляції передати землю хліборобам через земельний банк за певну плату.

8. Українська державність може бути збудована лиш на національних демократичних підвалинах, через що і уряд держави повинен бути національно-демократичним.

Україна й Кубань. До Катеринодару прибув надзвичайний посол України Понятенко з метою навізання дипломатичних зносин з Кубанщиною.

В Українськй Національній Союзі. Український Національний Союз на однім з засідань постановив для збору необхідного матеріалу і вироблення законопроектів, що торкають ся питань загально-державного та громадського життя, утворити комісії: внутрішніх справ, військових, земельних, фінансових, внутрішньо-організаційних, церковних, правничих, закордонних. На чолі кожної комісії стоїть один член Ради Укр. Національного Союзу, котрому доручено створити склад комісії; до праці в комісіях можуть бути запрошені фаховці.

Для збереження ладу. „Кіевская Мысль“ доносить: Гетьман Скоропадський видав такі зарядження щодо сотворення окремого корпусу армії. Для побороення анархії в краю, межуючім з границею, творить ся окремий корпус армії, безпосередно залежний від гетьмана. Він сам буде назначувати головного команданта і всіх командантів полків. А „Голосъ Києва“ подає таку інформацію: Київським місцевим властям дозволено сотворити окремі дружини, złożені з бувших офіцерів (!), які будуть стояти осторонь від всіх політичних партій і мають служити виключно для удержання ладу в місті.

Україна, Антанта і Німці. З авторитетних джерел повідомляють, що німецьке імперське правительство не має нічого проти бажання правительства української держави увійти в дипломатичні зносини з правительствами нейтральних держав і держав згоди. Німецьке військо перебуває в нейтральній Україні тільки для допомоги українському правителю в справі відновлення ладу та нормальних умовин існування держави і його присутність тут не повинна перешкаджати Україні навізувати ті міжнародні зносини широкого масштабу, котрі їй диктують її конечні державні інтереси.

Вісти з Холмщини. Польські часописи подають вістку, що до Варшави привезено з Холмщини 2000 селян в пілї зорганізованні їх на військовий лад. Наділено їх зброєю і відбувають ся з ними військові вправи. Е се, мовляв, „добро-вольці“ польського війська.

Наслідком проголошення, що окупація буде небавом знесена в Холмі, зорганізувала ся „польська комісія“, зложена з 15 осіб (між ними є 5 селян). Ся комісія рішила увійти в порозумінне з міністерством внутрішніх справ у Варшаві, зорганізувати сільську і міську міліцію і вибрати комісарів та референтів повітів.

На Холмщину їзджають ся що раз більше польських монахів з Австрії (західної Галичини) які ведуть завзяту агітацію між українським селянством за переходом на римо-католицизм. Перевертням обіцяють всякі матеріальні вигоди.

На Волині. Українці міста Ковеля заснували „Український Клуб“. В Берестю Литовським відкрито велику українську книгарню з філією в Ковелі.

Українське шкільництво на Волині. Наслідком реєва- куації українського волинського населення, Волинь скоро залюднюєть ся. Оживають міста і села. Населення живо береть ся до організаційної праці. З усіх сторін напливають до управи Волині прохання о рідну школу — о українського учителя. Новоосноване культурно-просвітне Т-во „Просвіта“ ім. Володимира Мономаха на Волині, яке між иншим поста- вило своїм завданням опіку над українським волинським шкільництвом враз з інспектором укр. вол. шкіл докладає усіх старань, щоби заспокоїти культурні потреби україн- ського населення. Працю їх утруднює в значній мірі і зупинює великий брак учительських сил. З огляду на те, виділ т-ва „Українська Учительська Громада на Волині“ звертаєть ся з закликом до Вп. Т. Учителюк і Учителів Українців, го- ловно тих, які задля браку учительських посад, минаючи ся зі своїм покликанням, працюють у військових чи приватних бюрах і тратять сили для буденного діла, щоби негайно старали ся о учительські посади на Волині. Прохання слати на адрес: Et. p. 167. k. u. k. Etapengruppenkommando, Ver- waltungsgruppe Wolhynien, на руки Вп. Інспектора укр. вол. шкіл д. Сотника У. С. С. Івана Коссака. Долучити: а) відпис свідоцтва зрілості; б) свідоцтво моральності. Учителями і учителям, що заняті тепер у галицьких чи буковинських школах, а бажали-б перейти до волинських шкіл, може бути введнана в шк. кр. Раді відпустка. Місячна учительська платня виносить 150 карб. (300 K.). — (Скоро має бути признане підвищення платні). Крім того учительство корист- уєть ся правами осіб, що працюють у військових урядах. — Виділ Т-ва У. У. Громада на Волині.

Пам'ятник помершим в полоні Українцям. В Раштаті, 20. жовтня, по донесенню „Nordd. Allg. Ztg.“ на місцевім кладовищі, торжественно відслонено пам'ятник помершим в полоні Українцям. На торжестві були присутні: командант XIV корпусу армії, ген.-майор Ізбер, український посол в Берліні бар. фон Штайнгель, пруський посол в Карльсруге ф. Айзенбахер, представники державних і громадських властей і представники офіцерського корпусу в Раштаті. Довкруг пам'ятника зібрали ся в національних строях оставші ще в Раштаті українські полонені, які прибрали цілий пам'ятник гарно живими цвітами. Після панахиди, відслуженої православним священиком, виголосили промови найперше представник українського табору, а опісля пред- ставник гетьмана України бар. фон Штайнгель. По дору- ченню німецького державного канцлера промовив також посол фон Айзенбахер. Торжество покінчено відспіванням українських національних гимнів.

Нові часописи. Одеська національна рада та союз по- становили розпочати видання часописи „Нові Шляхи“. Напрямок часописи демократично-самостійницький.

В Полтаві на днях появить ся перше число великої української газети „Полтавська Громада“.

Селянський університет. В містечку Мачухах, полтав- ського повіту „Просвіта“ заснувала селянський народний університет. Відкриття університету відбуло ся.

Відїзд надзвичайної місії. Позавчора виїхала до Швеції надзвичайна українська місія, в склад якої входить яко надзвичайний посол генерал Б. Баженов, урядовець для особливих доручень В. Косаренко-Косаревич, зверхнштатний урядовець для особливих доручень п. Тімрот і драгоман Суховецький.

З анархії в Польщі. В Любліні прийшло онові до- сутички між учасниками „народової маніфестації“ і австрій- ським військом, яке стріляло між товпу, займаючи до нього вороже становище. Кількадесят осіб ранених, між ними комісар поліції Терлецький. Військовий губернатор загрозив репресіями на случай напасти на військо і австрійських урядників.

На місце австрійської — польська окупація. З Варшави доносять, що другий полк польської піхоти відходить на днях у Холмщину, щоби стати там кватирою.

Купуйте дешеві й загально-доступні видання Союза визволення України:

	к. с.
1. В. Антонович. Хмельниччина в повісті Г. Сенкевича	—80
2. М. Богданович. Білоруське відродження	—80
3. Іп. Бочковський. Фінляндія та фінляндське питання	240
4. Вяч. Будзиновський. Як Москва нищила Україну	120
5. М. Возняк. Наша рідна мова. З 18 портретами	—40
6. Пам'яті Івана Франка. Опис життя, діяльності й похорону. Завдав М. Возняк. З 12 малюнками	2—
7. Вол. Гнатюк. Національне відродження австро-угорських Українців (1772—1880 рр.)	160
8. Вол. Гнатюк. Українська народна словесність	2—
9. Prof. M. Hruschewskyj. Die ukrainische Frage in historischer Entwicklung (Укр. справа в історичнім розвитку)	1—
10. М. Грушевський. Якої автономії і федерації хоче Україна	—80
11. В. Дорошенко. У відповідь напасникам	1—
12. Вол. Дорошенко. Українство в Росії. Найповніші таси. З чис- ленними портретами	240
13. М. Зерінг. Про земельну справу на Україні	—50
14. М. Капельгородський. Мої пісні	2—
15. О. Кириленко. Українці в Америці	1—
16. G. Cleinow. Das Problem der Ukraine	1—
17. В. Короленко. Як упала царська влада в Росії	120
18. О. Кобець. В Тарасову ніч. З образками	1—
19. О. Кобець. З великих днів. З образками	1—
20. М. Кордуба. Північно-західна Україна	4—
21. М. Кордуба. Територія і населення України	4—
22. Др. І. Крип'якевич. Українське військо. З малюнками	—80
23. Dr. E. Lewyskyj. Galizien	120
24. Др. Е. Левіцький. Листи з Німеччини	160
25. Др. М. Лозинський. Галичина в життю України	120
26. М. Лозинський. Іван Франко. З портретом Ів. Франка	2—
27. Др. М. Лозинський. Михайло Павлик	—80
28. Др. Осип Назарук. Слідами Українських Січових Стрільців. З малюнками	7—
29. Пам'яткова книжка Союза визволення України з 103 іл.	5—
30. Др. Іван Пулюй. Ukraina und ihre internationale politische Bedeutung	160
31. St. Rudnyckij. Ukraina. Land und Volk. Бр. 20— в полотні	24—
32. О. Скоропис-Іолтуховський. Значінне самостійної України	—40
33. Проф. С. Томахівський. Церковний бік української справи	—60
34. M. Trotzkyj. Die ukrainische national-politische Bewegung	1—
35. М. Троцький. Литовці	—80
36. М. Троцький. Як прийшло в Росії до революції	120
37. V. Stoma-Dovski. Ukrajina i Ukrajinci (по хорватськи)	2—
38. Др. А. Цегельський. Русь-Україна і Московщина-Росія	160
39. Др. Андрій Чайковський. Петро Конашевич Сагайдачний	—30
40. Чужинці про українську справу	—80
41. Т. Шевченко. Кобзарь. 2-й випуск	2—
42. Проф. І. Шишманов. Роля України в болгарським відродженню	—40

Набувати можна усіх книжки в Адміністрації видань Союза
визволення України. Wien, VIII., Josefstädterstr. 79, II, St., T. 6.

Видає і відповідає за редакцію Микола Троцький
— З друкарні Адольфа Гольцштерна в Відні. —

6.160

3,00

ЛНБ им. Е. С. Стефанника
ПРОВЕРЕНО-1987 г.

6160

ЖС 16.973
1918 - 112, 3, 4
516, 7-26, 27, 28, 29-30,
35, 36, 37-43

ВІСНИК
ПОЛІТИКИ,
ЛІТЕРАТУРИ
Й ЖИТТЯ

V. рік

Відень 1918